

Jaarverslaggeving 2018

Registratienr.:2019003895 (Z18.002209)
Datum : 7 mei 2019
Versie : versie 1.0

Waterschap **Scheldestromen**

Inhoudsopgave

1	Inleiding en jaarcijfers in één oogopslag	4
2	Jaarverslag	6
2.1	Programma's	6
2.2	Programma waterkeringen	7
2.3	Programma watersystemen	13
2.4	Programma wegen	22
2.5	Programma afvalwaterketen	27
2.6	Programma bestuur en organisatie	33
2.7	Belasting- en algemene opbrengsten	42
2.8	Analyse investeringen	46
3	Paragrafen	51
3.1	Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar	51
3.2	Incidentele baten en lasten	51
3.3	Waterschapsbelastingen	51
3.4	Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen	54
3.5	Weerstandvermogen, - capaciteit en risico's	55
3.6	Financiering, rente en schuldpositie	57
3.7	EMU-saldo	59
3.8	Bedrijfsvoering	61
3.9	Verbonden partijen	62
4	Jaarrekening	68
4.1	Exploitatierkening naar programma's	68
4.2	Begrotingsrechtmatigheid	68
4.3	Exploitatierkening naar kostendragers	69
4.3.1	Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën	69
4.3.2	Toelichting op exploitatierkening naar kostendragers	71
4.4	Bestemming van het resultaat	71
4.5	Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten	73
4.6	WNT	74
4.7	Balans met toelichting	75
4.8	Controleverklaring van de onafhankelijk accountant (BTB)	89
5	Besluiten jaarverslaggeving 2018	92
6	Bijlage 1: Kerngegevens	93
7	Bijlage 2: Lijst met afkortingen	94

1 Inleiding en jaarcijfers in één oogopslag

Dit jaarverslag 2018 geeft inzicht in de realisatie binnen de programma's van het waterschap Scheldestromen.

De jaarverslaggeving bevat de volgende onderdelen:

- **Jaarverslag**
Per programma is een toelichting opgenomen (hoofdstuk 2). In de paragrafen is de financiële positie van het waterschap vermeld (hoofdstuk 3).
- **Jaarrekening**
De jaarrekening omvat de financiële verantwoording van de exploitatierekening en de balans en vormt als zodanig het belangrijkste object voor de controle door de externe accountant (hoofdstuk 4). De besluitvorming is opgenomen in hoofdstuk 5. In de bijlage vindt u gedetailleerde informatie over de investeringen en verbonden partijen.

De jaarverslaggeving is in overeenstemming met de voorschriften (Waterschapswet, het Waterschapsbesluit en de regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen) opgesteld.

De vermelde exploitatiekosten in de kolom 'begroting 2018' betreffen de bedragen inclusief de in de loop van 2018 door de algemene vergadering vastgestelde 2 begrotingswijzigingen.

Exploitatieresultaat in één oogopslag

Er is in 2018 een positief exploitatieresultaat van € 0,84 miljoen. Van dit exploitatieresultaat heeft € 0,796 miljoen betrekking op kosten waarmee in de begroting 2018 rekening was gehouden maar de uitvoering in 2019 plaatsvindt. Het vormen van een bestemmingsreserve uit het resultaat van 2018 maakt deze uitvoering mogelijk. Het netto resultaat van € 0,044 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egalisatiereserves.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2018	Rekening 2018
Kosten van de programma's	120.263	120.287
Opbrengsten van de programma's (inclusief inzet reserves)	120.263	121.127
Bruto resultaat	0	Voordeel 840
Bestemming: uitgestelde leveringen en diensten 2018		796
Netto resultaat toe te voegen aan alg. en egalisatiereserves		Voordeel 44

Investeringsbesteding in één oogopslag

Voor een kredietbedrag van netto € 95 miljoen zijn de lopende investeringen verantwoord in de jaarverslaggeving. Hiervan is € 61 miljoen uitgegeven, diverse projecten lopen door in 2019. Van de € 61 miljoen totale besteding aan lopende projecten is in het boekjaar 2018 ruim € 33 miljoen uitgegeven.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Krediet	Besteed t/m 2018
Netto krediet / besteding investering van de programma's	95.512	61.046

Omschrijving	Geraamde besteding 2018	Gerealiseerde besteding 2018
Netto besteding investeringen in 2018 van de programma's	39.136	33.589

Jaarrekening 2018

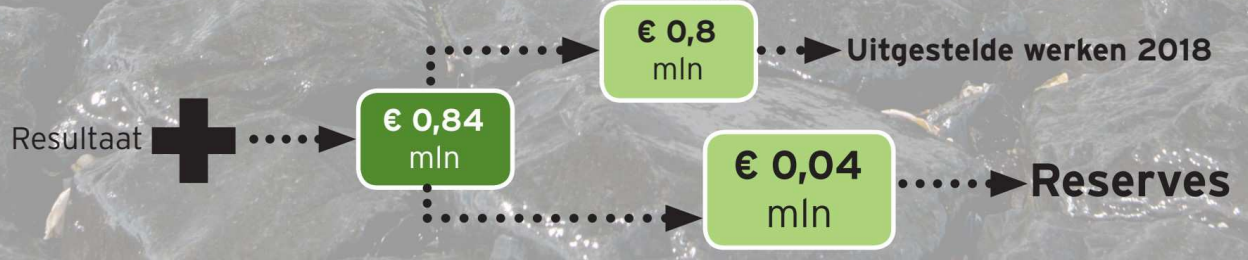
Onze **kosten**

€ 120,3 mln

Onze **inkomsten**

€ 121,1 mln

2 Jaarverslag

2.1 Programma's

De totale kosten zijn verdeeld over 6 programma's. In onderstaand overzicht zijn de netto kosten per programma, de inzet van de reserves en het bruto- en nettoresultaat weergegeven.

(bedragen x € 1.000)

Programma / resultaat	Begroting 2018	Rekening 2018
Waterkeringen	10.668	10.617
Watersystemen	28.678	28.055
Wegen	5.629	5.670
Afvalwaterketen	24.374	24.257
Bestuur en Organisatie	25.129	25.798
Belasting- en algemene opbrengsten	-90.740	-91.660
Saldo netto kosten	Nadeel 3.738	Nadeel 2.737
Inzet reserves	3.738	3.577
Bruto resultaat	0	Voordeel 840
Vorming van bestemmingsreserves		
- uitgestelde leveringen en diensten 2018		796
Netto resultaat toevoegen aan alg- en egalisatiereserves		Voordeel 44

Per programma wordt in dit hoofdstuk een toelichting gegeven op de prestaties, de externe kosten en opbrengsten, de personeelskosten, de kapitaallasten (rente en afschrijving) en de financieel afgeronde investeringen.

Een algemene toelichting op de personeelskosten en de kapitaallasten is hieronder opgenomen omdat deze op ieder programma van toepassing is.

Personeelskosten:

Per programma zijn de netto personeelskosten opgenomen. De totale kosten bedragen € 36,45 miljoen en de opbrengsten € 0,35 miljoen. Van het saldo van € 36,1 miljoen is € 2,97 miljoen toegerekend aan de uitvoering van de investeringen. De netto personeelslasten bedragen daarmee € 33,13 miljoen. Deze kosten zijn verantwoord op de programma's, per programma zijn er beperkte verschillen maar op totaalniveau zijn de werkelijke personeelslasten nagenoeg gelijk aan de begrote netto personeelslasten. De personeelsformatie bedraagt eind 2018 434 fte (begroot 444,6). De verwachting is de vacatures in 2019 in te vullen.

Kapitaallasten:

De totale rente- en afschrijvingskosten van alle programma's bedragen € 23,28 miljoen, dit is € 389.000,- minder dan geraamd.

De rentekosten bedragen € 4,68 miljoen en vallen € 276.000,- lager uit door het afsluiten van geldleningen tegen een lagere rente dan begroot. De afschrijvingskosten bedragen ruim € 18,6 miljoen en vallen hiermee € 113.000,- lager uit. De belangrijke afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn bij het betreffende programma opgenomen.

2.2 Programma waterkeringen

Strategisch doel:

Het beheersgebied is tegen wateroverlast door buitenwater beveiligd

Het waterschap heeft als taak dat alle primaire en regionale waterkeringen die in beheer zijn bij waterschap Scheldestromen voldoen aan de daarvoor gestelde en nog nader te stellen normen. In de Waterwet zijn de nieuwe normen vastgelegd waaraan de primaire waterkeringen moeten voldoen. De provincie Zeeland stelt de normen voor de regionale keringen vast. Het waterschap beoordeelt of de primaire keringen in haar beheersgebied aan de wettelijke normen voldoen. Als een primaire waterkering niet voldoet, worden de betreffende dijkvakken en kunstwerken aangemeld voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Middels maatregelen van beheer en onderhoud worden de waterkeringen op het gewenste onderhoudsniveau gehouden.

Het beleid en beheer voor de waterkeringen is vastgelegd in het Waterkeringenbeheerplan 2016-2020. Dit plan geeft aan welke doelen op de diverse niveaus het waterschap nastreeft en met welke aanpak we deze doelen willen bereiken.

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting (na actualisatie Strategienota) 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
Percentage van de primaire waterkeringen dat beoordeeld is op basis van de nieuwe veiligheidsnormering	5%	3%	Nee
Aantal oefeningen van de crisisorganisatie inclusief evaluatie	1	1	Ja
De organisatie voldoet voor ... van de 12 activiteiten aan de inrichtingseisen van de zorgplicht	2	0	Nee
De organisatie voldoet voor ... van de 12 activiteiten aan uitvoeringseisen van de zorgplicht	2	0	Nee

Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

Percentage van de primaire waterkeringen dat beoordeeld is op basis van de nieuwe veiligheidsnormering

In 2017 is gestart met het beoordelen van de primaire waterkeringen op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormering. Hiervoor is op landelijk niveau, onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), een nieuw Wettelijk Beoordelings Instrumentarium (WBI) en Ontwerpinstrumentarium (OI) opgesteld. Het WBI en het OI ondergaan nog een aantal verbeterlagen. Hiervoor is in 2018 ook door waterschap Scheldestromen de nodige input geleverd.

In 2018 is 3% van het areaal (van de geplande 5%) aan primaire waterkeringen beoordeeld. In 2023 moet 100% van de primaire waterkeringen van een veiligheidsoordeel zijn voorzien. De geplande doelstelling van 5% is niet gehaald omdat de beoordeling op basis van de nieuwe normering meer tijd en ook geld kost dan eerder voorzien. Dit is overigens een beeld dat overeenkomt met de ervaringen bij andere waterschappen. Door de Unie van Waterschappen wordt de wettelijke beoordeling gecoördineerd en initiatieven genomen voor kennisuitwisseling alsmede het opstellen van voortgangsrapportages die besproken worden met het ministerie van I&W en de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT).

Aantal oefeningen crisisorganisatie inclusief evaluatie

Op 19 december 2018 is een integrale calamiteitenoefening voor waterkeringen gehouden. Deze oefening zal in 2019 worden geëvalueerd. Verder is in 2018 ingezet op het verder ontwikkelen van de crisisorganisatie, om daarmee ook een professioneel en betrouwbaar crisispartner te zijn in de regio. Deze ontwikkeling zal in 2019 worden voortgezet o.a. via een programma voor Oefenen, Trainen en Opleiden. In 2018 zijn voorbereidingen getroffen om in 2019 te kunnen starten met de implementatie van netcentrisch werken.

De organisatie voldoet voor 2 van de 12 activiteiten aan de inrichtingseisen van de zorgplicht

De organisatie voldoet voor 2 van de 12 activiteiten aan uitvoeringseisen van de zorgplicht

In de tweede helft van 2017 heeft de ILT een audit uitgevoerd bij het waterschap. Op basis van de bevindingen die begin 2018 zijn ontvangen is een verbeterplan opgesteld en namens het dagelijks bestuur aangeboden aan de ILT.

In 2018 zijn voor de 12 activiteiten van de zorgplicht procesbeschrijvingen opgesteld. Verder is in 2018 de 'Veiligheidsrapportage 2017' opgesteld en aan het bestuur aangeboden. Hierin is de voortgang van de beoordeling, de stand van zaken van invulling van de zorgplicht en de ontwikkeling van de organisatie opgenomen.

In 2018 is een inhaalslag gemaakt om te komen tot een actualisatie van de databestanden. De dijkversterkingsprojecten die in de afgelopen jaren zijn afgerond zijn in de databestanden verwerkt. Verder is een inhaalslag gemaakt op de achterstand in verwerking van andere mutaties (onder andere uitgevoerd onderhoud). In 2019 zal verder gewerkt worden aan de harmonisatie van gegevensbestanden om daarmee onder andere te komen tot een éénduidige kernregistratie voor de primaire waterkeringen.

Het voldoen aan het wettelijk kader zorgplicht is een prioriteit van het waterschap. In de strategienota is er voor gekozen om de prestatie op voortgang zorgplicht te formuleren als het aantal activiteiten dat qua inrichting en uitvoering voldoet aan het wettelijk kader. Dit blijkt achteraf geen logische keuze omdat we integraal op alle activiteiten ontwikkelen met als doelstelling om in 2021 aan het wettelijk kader te voldoen. Voor de nieuwe strategienota zal een voorstel gedaan worden om de prestatie op een andere manier te formuleren. Tegelijkertijd moeten we constateren dat de inzet van personele capaciteit op zorgplicht 'concurrereert' met de inzet op de Wettelijke Beoordeling, normering regionale keringen en het programma HWBP.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma waterkeringen

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Het waterschap is, evenals de collega waterschappen, Rijkswaterstaat en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat partner in de alliantie Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In 2018 is een extern onderzoek gedaan naar de positie en ontwikkeling van het HWBP, mede gezien de grote versterkingsopgave in de komende jaren. Dit heeft geleid tot een vervolgopdracht voor herijking op de kerntaken, werkwijze en governance voor het HWBP. In 2018 is een nieuwe programmadirectie aangetreden die hier samen met de alliantiepartners invulling aan gaat geven. Het waterschap is ambtelijk en bestuurlijk bij deze aanpak betrokken.

Vergunningenbeleid

In 2018 is het nieuwe vergunningenkader bestuurlijk in ontwerp vastgesteld en ter inzage gelegd. Na verwerking van de inspraakreacties zal in het eerste kwartaal van 2019 het vergunningenkader definitief worden vastgesteld.

Regionale waterkeringen

Voor de natte regionale waterkeringen heeft in 2018 een herziening van de normstelling door de provincie Zeeland plaatsgevonden. De nieuwe normen zijn vastgelegd in de omgevingsverordening. Het waterschap heeft actief deelgenomen aan de totstandkoming van de nieuwe normering door de inzet in het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW). In 2019 wordt dit voortgezet met het oog op de herziening van de normstelling voor de droge regionale keringen alsmede ook de stelselherziening.

Onderzoek cultuurhistorische waarden

In 2018 is voor de dijken langs het Veerse Meer de inventarisatie van cultuurhistorische elementen afgerond. Hiermee is de totale inventarisatie van cultuurhistorische waarden van de primaire waterkeringen van het waterschap afgerond. De eindrapportage zal in 2019 verschijnen.

Vooroeververdediging

Eerder is door het ministerie van I&W aangegeven dat de overeenkomst met betrekking tot de financiering van de versterking van de vooroevers voor Zeeland eind 2021 niet verlengd zou worden. In 2018 zijn de onderhandelingen met het ministerie afgerond waarbij het waterschap de komende jaren een financiële bijdrage zal ontvangen voor de vooroevers die in 2018 nog niet voldoen aan de waterveiligheidsnorm. Voor de onderbouwing hiervan zijn de nodige onderzoeken uitgevoerd o.a. ook door Deltares. Daarnaast zal op landelijk niveau een nieuw kader voor beheerafspraken tussen de waterbeheerders opgesteld gaan worden voor onderhoud en versterking van de vooroevers. De toekomstige financiering maakt daar ook onderdeel van uit.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2018	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	7.799	8.266
Externe opbrengsten	-607	-963
Personeelskosten	3.009	2.883
Rente en afschrijving	467	431
Netto kosten programma waterkeringen	10.668	10.617

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

Het grootste deel van de externe kosten omvat het beheer en onderhoud van de primaire waterkeringen. Naast de solidariteitsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma valt hieronder ook het onderhouden van duinen, dijken, strandhoofden/strekdammen en kunstwerken. In veel geringere mate vond onderhoud plaats aan regionale waterkeringen en kunstwerken.

Vanuit een breder perspectief is strandbeheer ingevuld en zijn maatregelen uitgevoerd om de veiligheid van fietsers op werkwegen te verbeteren en duinpaden in goede staat te houden. Tenslotte zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd die voor het grootste deel gerelateerd zijn aan de veiligheidsbeoordeling van de primaire waterkeringen.

De totale externe kosten vallen 6,0% hoger uit. De belangrijkste kostenstijgingen zijn veroorzaakt door het op de markt zetten in plaats van het intern oppakken van de veiligheidsbeoor-

deling HWBP St. Annaland, niet voorziene aankoop van een partij basaltzuilen, de calamiteit met betrekking tot de afschuiving van het talud van een deel van de dijk bij de kerncentrale (waarvan het restant van de werkzaamheden is doorgeschoven naar 2019) en verschillende maatregelen die gerelateerd zijn aan fietsen op werkwegen en strandbeheer. Bovendien was in de begroting 2018 de financiële afronding van de aanleg van twee strekdammen voor de Provincie niet voorzien. Deze laatste post komt bij de opbrengsten onder de noemer hogere opbrengsten van de provincie weer terug. Kosten, die lager uitvielen dan begroot zijn de implementatie zorgplicht die is opgenomen in het organisatie-ontwikkeltraject, geen kosten voor onderzoek regionale waterkeringen (reken- en analysewerk heeft meer tijd gekost dan voorzien waardoor er vertraging is opgelopen) en vertraging in de begeleiding/training van de crisorganisatie (veroorzaakt door uitval van de crisiscoördinator, waarbij is ingezet op vervanging door tijdelijke inzet van medewerkers van de waterschappen Brabantse Delta en Hollandse Delta).

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten, die in de begroting zijn opgenomen zijn voor het merendeel bijdragen en werkzaamheden voor derden. Beiden zijn gerelateerd aan het Veerse Meer of de Projectorganisatie Waterveiligheid.

De totale externe opbrengsten vallen 58,6% hoger uit. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de niet begrote subsidie-afrekening van de afronding van het Project Overschrijdende Verkenning 'Piping' (hogere inzet gepleegd dan oorspronkelijk voorzien waardoor de afrekening voordeliger uitviel), de onder de externe kosten genoemde financiële afronding van de aanleg van twee strekdammen voor de Provincie en hogere bijdragen en (schade)vergoedingen.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 4,2% lager uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen lager uit door het afsluiten van geldleningen tegen een lagere rente dan begroot. De afschrijvingskosten zijn nagenoeg conform de begroting.

Hieronder is een overzicht opgenomen van de investeringen, onderverdeeld in financieel afgeronde - en onderhanden investeringen.

Programma	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 netto	
			bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto		
Waterkeringen										
Financieel afgerond										
PRJ1466	Aankoop primaire waterkeringen 2018	n.v.t.	n.v.t.	0	-	0	149	-	149	149
PRJ1398	Keersluis Stavenisse	2017-12	2017-12	185	-	185	165	-	165	-
PRJ1001	HWBP-Zwakke Schakels, Vlissingen	2015-12	2016-05	18.400	18.030	370	23.982	24.005	-23	-23
PRJ1016	Berging Volk-Zoommeer	2017-12	2017-03	8.643	8.643	-	8.785	8.785	-	-
subtotaal				27.228	26.673	555	33.081	32.790	290	126
Onderhanden investeringen										
PRJ1410	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2018	2018-12	2019-02	327	-	327	139	-	139	126
PRJ1478	Keersluis Zierikzee	2018-09	2018-12	365	-	365	216	-	216	216
PRJ1013D	HWBP Hansweert - Kerncentrale (24S-2)	-	2025-04	342	308	34	90	-	90	-
PRJ1013E	HWBP Zuid-Beveland Oost, Oosterschelde (24O)	-	2026-01	303	272	31	4	-	4	-
PRJ1013F	HWBP Kanaal Zuid - Beveland Dr30 (24P)	-	2027-01	-	-	-	2	-	2	-
PRJ1013G	HWBP Zuid-Beveland Oost, Westerschelde (24R)	-	2025-01	157	142	15	1	-	1	-
PRJ1013H	HWBP Hansweert (24S-1)	-	2024-03	3.883	3.494	389	2.063	1.857	206	132
PRJ1013I	HWBP Aansluiting kerncentrale Tennet (24S-3)	-	2023-01	30	27	3	3	-	3	-
PRJ1013L	HWBP Sint Annaland (24T)	-	2022-01	50	45	5	2	-	2	-
PRJ1003	Projekt Zwakke Schakels (algemeen)	2016-11	2016-11	-	-	-	3.051	3.051	-	-
PRJ1011	HWBP Emanuelpolder	2015-10	2015-10	5.125	4.613	513	2.701	2.701	-	-
subtotaal				10.582	8.901	1.682	8.272	7.609	663	474
Totaal waterkeringen				37.810	35.574	2.237	41.353	40.399	954	599

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1466 Aankoop primaire waterkeringen

In verband met de ruiling van gronden voor de uitbreiding van het Zwin zal de nieuw aangelegde waterkering (ruim 10 ha) zoals afgesproken en conform het vigerende beleid in onderhoud en eigendom komen bij het waterschap. Het per saldo resterende bedrag van € 148.932,- voor de ruiling van de gronden is verantwoord op deze investering. Het dagelijks bestuur is op grond van het genomen delegatiebesluit bevoegd om jaarlijks maximaal voor € 300.000,- aan grond voor primaire waterkeringen aan te kopen.

PRJ1001 Hoogwaterbeschermingsprogramma, Zwakke Schakels, Vlissingen

Het kustversterkingsproject is al in 2010 technisch afgerond. Voor de realisatie van de kustversterking is bepaald dat het waterschap verplicht ca. 12 ha. natuur moest compenseren. In 2016 zijn deze werkzaamheden afgerond. De uitgaven voor dit totale kustversterkingsproject waren fors hoger als gevolg van de vondst van explosieven, het noodgedwongen wijzigen van de uitvoeringsmethode in verband met de slechte draagkracht van de ondergrond en de moeilijke grondverwerving.

De subsidie voor fase 2 (natuurcompensatie) van de Zwakke Schakel Nolle-Westduin is 30 juli 2018 definitief vastgesteld. Het project is hiermee financieel afgerond.

PRJ1410 Aanlegvoorzieningen Veerse Meer

De houten damwand bij het eiland de Haringvreter, waar boten kunnen aanmeren, wordt vervangen door een kunststof damwand (totale lengte 114 m). Verder is het haventje gebaggerd en is de drijvende steiger vervangen door een vaste steiger. Het werk is eind 2018 gestart en loopt door tot en met het eerste kwartaal in 2019. Gezien de omvang van het werk is een aanvullend krediet verstrekt op het eerder in de begroting opgenomen regulier investeringskrediet.

PRJ1478 Keersluis Zierikzee

De volledige elektrische installatie van de keersluis Zierikzee is vervangen. De werkzaamheden zijn in de tweede helft van 2018 gestart en zullen begin 2019 worden afgerond. Naar aanleiding van de aanbesteding van het werk, waarbij uit een analyse is gebleken dat de prijzen van zowel arbeid als materiaal over de gehele linie hoger uitkomen, is een extra krediet van € 100.000,- verstrekt.

PRJ1013H Hoogwaterbeschermingsprogramma, Hansweert

De dijk bij Hansweert zal over een lengte van ruim vijf km worden versterkt. Dit omdat deze niet voldoet aan de waterveiligheidsnorm. De HWBP-projecten kennen drie fasen, te weten de verkennings-, planvormings- en realisatiefase. In 2018 is de verkenningsfase verder doorlopen waarbij een aantal kansrijke alternatieven voor het uitvoeren van de maatregelen zijn bepaald. Deze alternatieven zijn aan de interne en externe stakeholders gepresenteerd. De kansrijke alternatieven worden in 2019 verder uitgewerkt om te komen tot het bestuurlijk vaststellen van een voorkeursalternatief. Verder is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau opgesteld en ter inzage gelegd. Ook is een raamovereenkomst opgesteld en gegund voor het uitvoeren van de Milieu Effect Rapportage (MER) en het Projectplan Waterwet. Voor de verkenningsfase is een beschikking van het Hoogwaterbeschermingsprogramma ontvangen die toereikend is.

2.3 Programma watersystemen

Strategisch doel: Schoon en voldoende (niet te veel en niet te weinig) oppervlaktewater

Doel van het waterbeheer is het bereiken en in stand houden van een goede toestand van de watersystemen. Basis voor het watersysteemprogramma is het in november 2015 vastgestelde Waterbeheerplan 2016-2021. De hierin beschreven inzet voor waterschap Scheldestromen is om alle watersystemen in het beheergebied in 2027 voor 100% op orde te hebben voor wat betreft WB21 (ernstige en langdurige wateroverlast of watertekort wordt zoveel mogelijk voorkomen), GGOR (waterpeilen zijn optimaal afgestemd op het grondgebruik oftewel de functies landbouw, natuur en wonen) en KRW (het oppervlaktewater is schoon en gezond). Dit sluit aan op de doelstelling van de KRW, die erop gericht is om alle KRW-waterlichamen uiterlijk in 2027 op orde te hebben, betreffende schoon en gezond oppervlaktewater (*Bron: Strategienota*).

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting (na actualisatie Strategienota) 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
Aantal gebieden waarvoor Planvorming Water Opdracht (PWO) is afgerond	11	11	Ja
Percentage adviezen in de watertoetsen, die door gemeenten worden overgenomen	95%	98%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor wateroverlast (WB21) volledig op orde te brengen	57%	57%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor peilbeheer (GGOR) volledig op orde te brengen	57%	57%	Ja
Oppervlakte van het totale beheersgebied met een actueel peilbesluit (niet ouder dan 12 jaar, waterverordening prov. Zeeland)	58%	61%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (KRW) volledig op orde te brengen	57%	57%	Ja
Verruiming KRW waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar)	7 km	7 km	Ja
Percentage van de KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht	29%	29%	Ja
Aantal aan te leggen vispassages (per jaar)	5	7	Ja
Percentage van het beheergebied dat bereikbaar is gemaakt voor vis	40%	40%	Ja

Prestatie-indicator	Doel Begroting (na actualisatie Strategienota) 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid	99%	96%	Nee
Percentage van 1206 km waterloop in het stedelijk en landelijk gebied dat is gebaggerd	99%	97%	Nee
Aantal afwijkingen van de brandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)	≤5	0	Ja
Percentage verleende vergunningen dat binnen 6 weken wordt afgerond (binnen gehele waterschap)	80%	79%	Nee
Percentage verleende vergunningen binnen de wettelijke termijn (binnen gehele waterschap)	100%	98%	Nee
Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop	≤ 0,15	0,17	Nee

Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

Aantal gebieden waarvoor Planvorming Water Opgave (PWO) is afgerond en Oppervlakte van het totale beheersgebied met een actueel peilbesluit (niet ouder dan 12 jaar, waterverordening provincie Zeeland)

Bij het op orde brengen van de watersystemen gaat het om het peilbeheer onder extreme omstandigheden, daarbij rekening houdend met de klimaatontwikkeling (WB21), het peilbeheer onder normale omstandigheden (GGOR) en de watersysteemkwaliteit (KRW). Dit wordt per gebied uitgewerkt in een watergebiedsplan en een peilbesluit. Er zijn 11 van 15 gebieden afgerond. In 2018 is Walcheren afgerond.

Eind 2018 is de provinciale regelgeving over peilbesluiten veranderd: de termijn van 12 jaar is komen te vervallen. Er wordt uitgegaan van het hebben en houden van een actueel peilbesluit.

Er is een nieuwe doorstart gemaakt met de PWO voor de 4 resterende gebieden met als doel dat 2020 alle gebieden op een goede manier worden afgerond, waarbij tevens een aantal verbeterpunten richting de concrete uitvoering van maatregelen (uiterlijk 2027) wordt doorgevoerd.

Percentage adviezen in de watertoetsen, die door gemeenten worden overgenomen

Via het watertoetsproces en de juridisch planologische analyses van ruimtelijke plannen worden de waterschapsbelangen geborgd. Daarnaast vindt in het werkveld ruimtelijke ordening proactieve advisering plaats richting derden om zo de waterschapsbelangen optimaal te kunnen dienen.

Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor wateroverlast (WB21) volledig op orde te brengen

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft WB21 is met 57% in lijn met de in 2018 gestelde ambitie.

Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor peilbeheer (GGOR) volledig op orde te brengen

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft GGOR is met 57% in lijn met de in 2018 gestelde ambitie.

Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (KRW) volledig op orde te brengen

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft de KRW is met 57% in lijn met de in 2018 gestelde ambitie.

Verruiming KRW-waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar)

Doelstelling voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers is om in de periode 2016-2021 68 km oever aangelegd te hebben. Voor 2018 is, overeenkomstig de planning, 7 km natuurvriendelijke oever aangelegd. De totale realisatie gedurende de looptijd van het Waterbeheerplan (WBP) en Stroomgebiedbeheerplan (SGBP) 2016-2021 zal uitkomen op 51 km in plaats van 68 km. Dit is enerzijds ingegeven doordat de vrijwillige verkoop van gronden terugloopt en anderzijds is dit het gevolg van een bewuste keuze om tijdelijk de inspanning voor de aanleg van de natuurvriendelijke oevers te verlagen en te beperken tot oevers waar ook andere doelen (WB21/GGOR) worden gediend, of waar het doorzicht in het water een knelpunt is. De reden hiervan is dat het effect van de natuurvriendelijke oevers onvoldoende tot uiting komt in de biologische kwaliteitselementen (macrofauna, macrofyten, vis en fytoplankton) wat het uiteindelijke doel achter deze maatregel is (Kaderrichtlijn Water). De komende jaren zal duidelijk worden welke maatregelen doelmatig zijn om de waterkwaliteitsdoelen in 2027 te kunnen halen. Het resultaat om in 2027 136 km natuurvriendelijke oevers aan te leggen, houden we daarmee, tot er zekerheid is over de effectiviteit van natuurvriendelijke oevers, vast.

Percentage van de KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht

In de realisatie van maatregelen wordt prioriteit gegeven aan de KRW-waterlichamen waar nog een grote opgave ligt, dus een bewuste keuze om prioriteit te leggen op de aanleg in waterlichamen waar het laagste percentage natuurvriendelijke oevers aanwezig is. In 2018 is het gestelde doel behaald.

Aantal aan te leggen vispassages (per jaar)/Percentage van het beheergebied dat bereikbaar is gemaakt voor vis

In 2018 zijn 7 vispassages aangelegd. Dat is 2 meer dan gepland.

Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid

Bij de uitvoering van de werkzaamheden kan op basis van de omstandigheden een bijstelling plaatsvinden van de voorgenomen uit te voeren prestaties. Bij het maaien is dit het geval geweest. Oorzaken die hier aan ten grondslag liggen zijn: mindere begroeiing door droge zomer en najaar, niet meer maaien van de Hertogin Hedwigepolder wegens het uit gebruik nemen van de landbouwfunctie dit najaar en een te geringe waterdiepte om op een aantal plaatsen te maaien met een maaiboot.

Percentage van 1206 km waterloop in het landelijk gebied waarvan de baggerspecie is verwijderd en verspreid

Er is sprake geweest van een herbeoordeling op basis van de werkelijk geconstateerde situatie in de praktijk. Dit heeft geleid tot een neerwaartse bijstelling van het aantal kilometer waarvoor baggerspecie is verwijderd en verspreid.

Aantal afwijkingen van de bandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)

Geen bijzonderheden.

Percentage verleende vergunningen dat binnen 6 weken wordt afgerond (binnen gehele waterschap)/ Percentage verleende vergunningen binnen de wettelijke termijn (binnen gehele waterschap)

Aanvragen met omvangrijkere ruimtelijke ingrepen vergden in sommige situaties een iets langere behandeltermijn om tot een zorgvuldige besluitvorming te komen. Deze situaties zijn met de aanvragers van de vergunningen gecommuniceerd. Daarnaast zijn de aanvragen van grondwateronttrekkingen (landbouw) meer dan verdubbeld, dit leverde extra werkdruk op.

Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop(v/km)

Het vangstresultaat (0.17 v/km) geeft aan dat het gebied nog niet voldoet aan de landelijke doelstelling waarbij de norm op < 0,15 v/km is gesteld. Ook voldoet het vangstresultaat niet aan de resultaatsverplichting. Wel is zichtbaar dat de vangstresultaten met 20% zijn gedaald en dat deze trend zich voortzet. In 2018 zijn met name in West Zeeuws-Vlaanderen meer velduren ingezet en hebben meer vangsten plaatsgevonden.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma watersystemen

Plannen van derden watersystemen

De inzet van het waterschap in de Zuid-Westelijke Delta is voortgezet met als doel onze strategische belangen te behartigen. Hierin is de zoetwaterbeschikbaarheid een wezenlijk onderdeel.

Droogte en zoetwater

Het waterschap heeft zijn uiterste best gedaan om het effect van de extreme droogte in 2018 beperkt te houden. Naar aanleiding van de extreme droogte is een actieplan droogte opgesteld om de taak 'droogte' structureel en integraal op te gaan pakken, op strategisch, tactisch en operationeel niveau.

Ook op het vlak van zoetwaterbeschikbaarheid was er momenteel een toenemende vraag, door toenemende activiteiten. Begin 2018 is de tweede ronde, goed bezochte streekbijeenkomsten geweest. Er is stilgestaan bij Freshem, het grondwaterbeleid, de waterconserveringsstuwen en de vraag wat we als overheid en gebruikers voor elkaar kunnen betekenen om de zoetwaterambities een stap verder te brengen. Mede naar aanleiding van deze avonden zijn in 2018 nieuwe initiatieven opgepakt zoals een pilot met waterconserveringsstuwen in brak gebied (Noord Beveland).

In samenspraak met de provincie is gewerkt aan nieuw grondwaterbeleid en regelgeving. Samen met onder meer de gemeente Schouwen-Duiveland en opleidings- en kennisinstituten wordt bijgedragen aan Living Lab 'Het Zout', waarin verschillende initiatieven worden opgepakt die bijdragen aan ons zoetwaterbeleid en waarbij ook gebruikers actief worden betrokken.

Er is met subsidie van Brigaid gewerkt aan de ontwikkeling van de Multiflexmeter-EC waarmee intensiever en frequenter informatie over het zoutgehalte beschikbaar kan komen. Op Tholen is een testmeetnet ingericht. Ook op het gebied van waterstandsmetingen is de Multiflexmeter verder ontwikkeld.

Met ZLTO en provincie is gewerkt aan de openstelling in 2019 van een POP3-subsidie fysieke investeringen, thema water. Het doel is om agrariërs te stimuleren zelf maatregelen te treffen om water langer vast te houden c.q. te conserveren en/of efficiënter te gebruiken (stuw-tjes, drainage, ondergrondse opslag, druppelirrigatie etc.).

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2018	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	13.936	13.765
Externe opbrengsten	-832	-974
Personeelskosten	8.053	7.798
Rente en afschrijving	7.521	7.466
Netto kosten programma watersystemen	28.678	28.055

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

De externe kosten vallen 1,2% lager uit dan begroot. Bij plannen watersystemen zijn de kosten voor het exploitatieproject Schoon Water Zeeland niet begroot. Hier staan even hoge opbrengsten tegenover, per saldo is er geen verschil.

Daarnaast is een aantal zaken doorgeschoven naar 2019; waterbodempkwaliteitskaarten, bijdrage aan proef opslag drainwater onder kleilaag en advieskosten voor ontwikkeling beleid grondwater.

De maaikosten zijn 16 % lager dan begroot met name doordat bij de vaststelling van de begroting 2018 de prijzen van de aanbesteding nog niet bekend waren. De geraamde prijsindexatie 2018 komt ten laste van 2019 door onzekerheid van het precieze bedrag.

Daarnaast zijn er lagere kosten voor baggeren en vervoer Beheer en onderhoud bebouwd gebied (BOB). Er is meer bagger op de kant gezet dan afgevoerd, daarnaast was er in een gebied sprake van een onjuiste prognose. Door het voordeel op maaien en baggeren is meer oeverbescherming aangelegd. Hiervan was 2% van het totaal aan aangelegde oevers voor RWS (langs A58) en 25% voor de provincie (Sloeweg).

Hogere afrekeningen van de gemeenten door nieuwe aanbestedingen geven dit jaar hogere kosten maaien talud/oever BOB.

Doordat het werk aan de Beaufortsluis in 2018 nog niet geheel is afgerond en vanwege lagere kosten uitvoering Cultuurhistorische duikers is een deel van de bestemmingsreserve doorgeschoven naar 2019. Bekeken wordt welke projecten nog uitgevoerd kunnen worden naast de afronding van de Beaufortsluis.

Om de wettelijke opslagtermijn van bermgrond (maximaal 3 jaar) in de gronddepots niet te overschrijden wordt gezocht naar afzetlocaties in een grootschalige bodemtoepassing (GBT) in Zeeland. Het leveren van grond en steekvaste baggerspecie uit de depots naar een GBT vindt plaats na goedkeuring van de betrokken stakeholders (Provincie Zeeland, gemeenten, aannemers grote projecten, bevoegd gezag). In 2018 zijn 6 partijen grond afgezet in een GBT. Hiervoor is onder meer gebruik gemaakt van de in 2016 gevormde bestemmingsreserve depotbeheer uit 2016.

De prijsindexatie van het onderhoudsbestek 2018 is berekend maar dit bedrag komt ten laste van 2019 door onzekerheid van het precieze bedrag. Dit jaar is de prijsindexatie 2017 verantwoord.

De netwerkkosten van elektriciteit van de gemalen zijn hoger dan begroot. Doordat het gemiddeld een droog jaar was, is het elektriciteitsverbruik lager dan begroot. Door gunstigere weersomstandigheden is meer besteed aan onderhoud gemalen.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten zijn 17,1% hoger dan geraamd. Het grootste verschil wordt veroor-

zaakt doordat de opbrengsten voor het exploitatieproject Schoon Water Zeeland niet zijn begroot. Hier staan even hoge kosten tegenover dus per saldo geen verschil.

Voor de provincie is oeverbescherming langs de Sloeweg aangelegd. En voor Rijkswaterstaat is oeverbescherming langs de A58 uitgevoerd. Deze laatste is pas in de loop van 2018 overeengekomen. Bij beide opbrengsten staan even hoge kosten tegenover.

De subsidie van de provincie voor de Beaufortsluis is op basis van werkzaamheden 2018 lager door de voordeligere aanbesteding. In 2019 wordt het totaal overzicht voor de cultuur historische duikers opgemaakt en subsidievaststelling ingediend voor de Beaufortsluis.

Door meer baggerspecie op de kant te zetten, zijn er lagere kosten vervoer baggeren dus ook lagere doorberekeningen naar de gemeenten.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 3,2% lager uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rente- en afschrijvingskosten van 0,7% lager uit dan begroot. De rentekosten vallen lager uit door het afsluiten van geldleningen tegen een lagere rente dan begroot. De afschrijvingskosten zijn nagenoeg conform de begroting.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen opgenomen, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet.

Programma	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 netto	
			bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto		
Watersystemen										
Financieel afgerond										
PRJ1158	Verv.best.techn.inst. opmalisatie 2018	2018-09	2018-12	500	-	500	527	-	527	527
PRJ1164	Vispasage Zandberg, Slepersen Pietersdijk	2019-12	2018-12	291	-	291	290		290	126
PRJ1391D	BOB Zeeuws Vlaanderen 2018	2018-12	2018-12	1.100	550	550	461	69	392	391
PRJ1058	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2017	2018-12	2018-12	3.469	-	3.469	3.485	-	3.485	1.252
PRJ1395	Vervangen reinigers	2018-12	2018-07	700	-	700	680	-	680	464
PRJ1449	Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2017	2018-12	2018-12	1.960	-	1.960	1.969	-	1.969	1.223
PRJ1072A	Aanleg gemaal/vispassage Schore	2015-12	2016-04	3.160	-	3.160	3.164	-	3.164	29
subtotaal				11.180	550	10.630	10.577	69	10.507	4.012
Onderhanden investeringen										
PRJ1153F	Ombouw gemaal Boreel	2018-09	2018-10	650	-	650	602	-	602	602
PRJ1153G	Ombouw gemaal Dreischor	2019-04	2019-04	475	-	475	122	-	122	122
PRJ1403	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2018	2019-12	2019-12	2.400	-	2.400	1.214	-	1.214	1.212
PRJ1432	Baggeren gr.wat.Moerschans/zestig voet 2018	2020-08	2020-12	1.875	-	1.875	745	-	745	719
PRJ1450	Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2018	2019-12	2019-12	1.617	-	1.617	850	-	850	850
PRJ1482	Erfemissies		2020-07	-	-	-	-	-	-	-
PRJ1433B	Baggeren Molenkreek	2020-08	2020-12	610	-	610	105	-	105	103
PRJ1433E	Baggeren en verdiepen Oude Haven 2018	2020-08	2020-12	1.600	-	1.600	137	-	137	136
PRJ1034	PWO WB21/KRW/GGO 14-19	2020-12	2020-12	1.500	-	1.500	1.021	-	1.021	54
PRJ1078	Baggeren Westerschenge	2019-12	2019-12	2.113	1.183	930	1.888	1.187	702	291
PRJ1107A	Uitvoering SWP Molenpolder 2016	2019-12	2019-12	279	-	279	191	-	191	73
PRJ1121	Baggeren Sloekreek	2018-12	2018-12	2.243	1.830	413	1.594	1.306	288	17
PRJ1153D	Ombouw gemaal Duiveland	2018-12	2019-06	1.200	-	1.200	160	-	160	154
PRJ1393	OAS-Westerschouwen maatregelen watersystemen fase A	2022-12	2019-12	470	-	470	277	-	277	2

Programma	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 netto	
			bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto		
Watersystemen										
PRJ1431A	Baggeren Vinkenisse-en Bathsekreek 2017	2019-12	2019-12	1.900	-	1.900	1.065	-	1.065	453
PRJ1431B	Baggeren Domburgse watergang 2017	2019-12	2019-12	1.250	-	1.250	948	-	948	277
PRJ1431C	Baggeren het Koegat 2017	2019-12	2019-12	1.000	-	1.000	613	-	613	318
PRJ1175	Herinrichting Gaternissekreek	2017-12	2017-12	2.872	1.052	1.820	1.998	1.549	449	-198
PRJ1404	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2019	2020-12	2020-12	1.400	-	1.400	23	-	23	23
PRJ1084B	Vispassage gemaal De Noord Stavenisse/Sint Maartensdijk	2019-12	2019-12	734	275	459	123	23	100	65
PRJ1116	Sanering Stadshavens en havenkanaal Goes	2020-03	2020-03	1.630	1.397	233	79	-	79	79
PRJ1168C	Kruispolder	n.v.t.	n.v.t.	400	-	400	237	-	237	147
subtotaal				28.218	5.737	22.481	13.992	4.065	9.927	5.503
In voorbereiding										
PRJ1087	Gemaal Sint Annaland	-	-	30	-	30	52	-	52	49
PRJ1088	Gemaal Zoetendijk Oud-Vossemeer	-	-	52	-	52	8	-	8	7
PRJ1090B	Vismigratie Walcheren	-	-	-	-	-	9	-	9	-
PRJ1129	Gemaal de Poel, capaciteitsvergroting	-	-	27	-	27	29	-	29	-
PRJ1391	BOB Zeeuws Vlaanderen vanaf 2022	-	-	-	-	-	2	-	2	1
PRJ1459	Baggeren uitwatering kanaal Cadzand	-	-	203	-	203	159	-	159	159
PRJ1459A	Baggeren Stierskreek	-	-	84	-	84	35	-	35	35
subtotaal				396	0	396	292	0	292	249
Totaal watersystemen				39.794	6.287	33.506	24.861	4.134	20.727	9.763

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1164 Vispassage Zandberg/Slepersdijk/Pietersdijk

Vispassage Zandberg is in 2013/2014 voorbereid en daarna doorgeschoven omdat er geen budget voor was. Het project is technisch en financieel afgerond. Er zijn in totaal 7 vispassages gerealiseerd voor een bedrag van bijna € 291.000,-. Er is een overschrijding van 14,7% waardoor extra krediet nodig was van afgerond € 38.000,-.

Oorzaken overschrijding:

- Oorspronkelijk krediet was gebaseerd op realiseren van 3 vispassages;
- Er zijn 7 in plaats van 3 vispassages gerealiseerd; op de locaties Stuw Driekoker Retranchement zijn 2 aalgoten gemonteerd en tevens zijn aalgoten gemonteerd bij de stuw Beosten en Bewesten Blijpolder, stuw Konijnenputten en stuw Knollen, bij stuw Stevens is tevens een afsluiter in de stuwklep gemonteerd;
- Er zijn 2 bedieningskasten voor de stuwen vernieuwd. Dit was niet voorzien. Vooraf was bedacht dat de afsluiters van de vispassage gerealiseerd konden worden in de bestaande bedieningskasten van de automatische stuwen. Deze bedieningskasten waren echter aan vervanging toe;
- Bij de vispassage Slepersdijk is om ARBO-redenen een niet geplande loopbrug met

leuningen gerealiseerd.

PRJ1391D BOB Zeeuws-Vlaanderen

Het project is technisch en financieel afgerond. Dit project is onderdeel van het totaal aan achterstallig onderhoud in de bebouwde gebieden van de Zeeuws-Vlaamse gemeenten. Dit achterstallige onderhoud wordt gezamenlijk met de gemeenten op basis van 50%-50% kostenverdeling in een aantal jaren opgelost. Dit project is hier onderdeel van. We zijn afhankelijk van het beschikbare financiële volume bij de 3 gemeenten. In dit project is onder andere werk uitgevoerd in:

- Gemeente Terneuzen: Kleine kreek Axel, leegrijden depot Terneuzen;
- Gemeente Hulst: Kloosterzande en Sint-Jan Steen;
- Gemeente Sluis: IJzendijke, Nieuwvliet-bad, Sint-Kruis, Breskens (deels), Schoneveld/het Heem, Terhofstede, Zuidzande, Nieuwvliet, Groede.

PRJ1058 Uitvoering WB21/KRW/GGOR 2017

Het project is technisch en financieel afgerond. Er is in totaal 7,3 km natuurvriendelijke oever aangelegd voor een bedrag van € 3.485.000,-. Er is dus een zeer geringe overschrijding van minder dan 0,5 %.

PRJ1449 Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2017

Het project is technisch en financieel afgerond. Er zijn verschillende maatregelen in het kader van de Planvorming Wateropgave uitgevoerd in vrijwel alle deelgebieden. De uitgevoerde maatregelen betreffen het vergroten van duikers, het verruimen van waterlopen en het plaatsen van stuwen. De maatregelen zijn uitgevoerd voor een bedrag van € 1.969.000,-. Hiermee is er dus een zeer geringe overschrijding van minder dan 0,5 %.

PRJ1072A Aanleg gemaal/vispassage Schore

Het project is technisch en financieel afgerond. Het gemaal Schore is al langere tijd operationeel. Er is met afronding gewacht op de laatste werkzaamheden en kosten van het verwijderen van de baggerspecie uit de spuiboezem bij het gemaal. De kosten bedroegen in totaal € 3.164.000,- waardoor er een lichte overschrijding is ontstaan van 0,15 %.

2.4 Programma wegen

Strategisch doel: In goede staat verkerende en verkeersveilige wegen en fietspaden (inclusief bermbeplanting)

In het Wegenbeleidsplan 2011-2020 wordt het bevorderen van de verkeersveiligheid met name gestalte gegeven door de herinrichting van het wegennet. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het herkenbaar maken van de verschillende wegcategorieën door middel van een gestandaardiseerde weginrichting alsmede het aanleggen van fietspaden. In het streven naar halvering van het aantal ernstige verkeersslachtoffers en het streven naar nul vermijdbare ernstige verkeersongevallen in 2040 (overeenkomstig de doelstelling in het Beleidsplan Verkeersveiligheid Zeeland 2010-2020, dat samen met andere bij de verkeersveiligheid betrokken Zeeuwse partners is onderschreven) zijn deze maatregelen het belangrijkste uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma van het waterschap. Bereikbaarheid en met name veiligheid voor de verschillende groepen weggebruikers hebben prioriteit in het beleid en de maatregelen voor de komende jaren (*Bron: Strategienota*).

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting (na actualisatie Strategienota) 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
Realisatie van de in te richten 80km wegen (per jaar)	10,2 km	10,2 km	Ja
Realisatie van de aan te leggen fietspaden (per jaar)	6,4 km	7,5 km	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op veiligheid	≥ 95%	95%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op duurzaamheid	≥ 92%	91%	Nee
Percentage wegen dat voldoende scoort op comfort	≥ 95%	95%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op aanzien	≥ 94%	94%	Ja
Percentage om te vormen beplanting	2,5%	2,5%	Ja

Wat doen we om prestaties te realiseren

Realisatie van de in te richten 80km wegen (per jaar)

Wegen met een huidig of beoogd snelheidsregime van 80 km/uur die niet voldoen aan de minimale inrichtingseisen conform de landelijk vastgestelde essentiële herkenbaarheidskenmerken worden aangepast. In alle gevallen wordt de verharding voorzien van een dubbele middenstreep. Indien hierdoor een tekort aan verhardingsbreedte ontstaat, wordt de weg tevens voorzien van doorgroei stenen. Een voorwaarde om een snelheidsregime van 80 km/uur in te stellen is de aanwezigheid van een fietspad.

Realisatie van de aan te leggen fietspaden (per jaar)

Met de aanleg van het fietspad op de route Kortgene-Colijnsplaat is in 2018 gestart. Het project is begin 2019 afgerond. Verder zijn in 2018 het fietspad langs een gedeelte van de Ruitersplaatweg en het restant langs de route Kattendijke-Goes gerealiseerd. Dat er meer gerealiseerd is dan oorspronkelijk gepland, komt door het doorschuiven van een deel van het project Kattendijke-Goes van 2017 naar 2018.

Percentage wegen dat voldoende scoort op veiligheid, duurzaamheid, comfort en aanzien

Naar aanleiding van de jaarlijkse weginspecties wordt het beheerpakket voor wegen jaarlijks

geactualiseerd. Het beheerpakket genereert een lijst met wegen die onderhoud nodig hebben waarbij tevens de urgentie wordt aangegeven. Met deze informatie als uitgangspunt worden door de medewerkers de onderhoudsmaatregelen uiteindelijk vastgesteld, waarbij ook gebiedskennis en kennis van overige werkzaamheden belangrijke input vormt. Dat het percentage wegen dat voldoende scoort op het aspect duurzaamheid lager uitkomt dan de doelstelling, heeft als oorzaak dat er onvoldoende investeringskrediet beschikbaar is om in alle gevallen de (meest duurzame) maatregelen te treffen. Vanaf 2019 is er sprake van een verhoging van het investeringskrediet met jaarlijks € 1.000.000,- voor wegreconstructies, waarbij de verhoging van het krediet er voor zorgt dat het kwaliteitsniveau van het wegennet naar verwachting acceptabel gehouden kan worden en daarmee vanaf 2019 vooralsnog kan worden voldaan aan de in de strategienota beschreven prestatie.

Percentage om te vormen beplanting

Ieder jaar wordt in een kwart van ieder werkgebied een inspectie uitgevoerd volgens de landelijk vastgestelde systematiek “Visual Tree Assessment”. Naar aanleiding van de uitkomsten wordt het beheerpakket geactualiseerd. Met de informatie uit het beheerpakket als uitgangspunt worden door de medewerkers de onderhoudsmaatregelen uiteindelijk vastgesteld, waarbij ook gebiedskennis en kennis van overige werkzaamheden belangrijke input vormt. De maatregelen worden in het jaar na inspectie uitgevoerd.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma wegen

Vanwege de extreme droogte in 2018 is er meer schade aan wegverhardingen en beplantingen dan normaliter het geval is. Eind 2018 is ruim € 300.000,- besteed aan extra onderhoud van wegverhardingen. Bij beplantingen is extra inboet gepleegd.

In 2018 is besloten extra in te zetten op de bestrijding van de Japanse Duizendknoop. Na inventarisatie van alle locaties is in overleg met een extern bureau een plan van aanpak gemaakt waarbij het onkruid op verschillende manieren wordt bestreden. Het bestuur heeft eenmalig extra budget beschikbaar gesteld voor de bestrijding. Omdat het aantal te bestrijden locaties uiteindelijk kleiner bleek te zijn dan in eerste instantie gedacht en omdat de bestrijding per locatie minder heeft gekost dan geraamd, is het beschikbaar gestelde budget in 2018 niet geheel besteed. Het restant zal in 2019 voor hetzelfde doel worden ingezet.

Vanwege diverse oorzaken is meer inhuur gepleegd dan in voorgaande jaren. Het betrof inhuur voor diverse adviesdiensten op verkeerskundig gebied door langdurige ziekte en inhuur voor de jaarlijkse wegininspecties vanwege werkdruk bij de eigen medewerkers.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2018	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	14.150	14.725
Externe opbrengsten	-15.263	-15.876
Personeelskosten	3.947	4.036
Rente en afschrijving	2.795	2.785
Netto kosten programma wegen	5.629	5.670

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

Bijna driekwart van de externe kosten is besteed aan onderhoud (en verbetering) van wegen en dan met name aan de verharding en bermen inclusief de aanwezige beplanting. Daarnaast is onderhoud uitgevoerd aan kunstwerken in wegen en aan voorzieningen vanuit verwante belangen (o.a. recreatie).

Een andere belangrijke pijler is de verkeersveiligheid. Meest in het oog springend is hierbij de uitvoering van gladheidbestrijding. Bovendien zijn relatief kleine maatregelen uitgevoerd om knelpunten op te lossen en is onderhoud uitgevoerd aan wegmeubilair, verlichting en markeringen. Vanuit de calamiteitenbestrijding wordt het waterschap steeds meer geconfronteerd met illegale lozingen en dumpingen, waarbij de kosten lastig te verhalen zijn.

De totale externe kosten vallen 4,1% hoger uit. De belangrijkste kostenoverschrijdingen zijn veroorzaakt door de extreme droogte, dat resulteerde in extra onderhoud aan wegverharding en inboet van beplanting. Wat ook forse invloed heeft gehad is de in overleg met de belastingdienst gewijzigde manier van verrekenen van de eigen inbreng voor de samenwerking gladheidbestrijding (zie ook de toelichting onder opbrengsten). Ook de kosten voor herstel van bermschade, (groot) onderhoud aan kunstwerken en het bestrijden van verontreinigingen door illegale lozingen waren hoger.

Door vertraging in de herinrichting van de Vogelweg is een deel van de begrote kosten niet besteed. Verder was er sprake van een licht voordeel in de kosten van de gladheidbestrijding.

Externe opbrengsten

In de begroting is enkel de bijdrage vanuit het gemeentefonds voor onderhoud aan wegen opgenomen die volledig is ingezet aan het onderhoud van wegen.

De totale externe opbrengsten vallen 4,0% hoger uit. De grootste afwijking betreft de opbrengst voor eigen inbreng van materieel, personeel en steunpunten voor de samenwerking gladheidbestrijding. Dit is, zoals hiervoor bij de externe kosten is aangegeven, een gevolg van een gewijzigde opzet voor de verrekening. Voor het overige betreft het hogere bijdragen en (schade)vergoedingen van derden.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 2,3% hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen lager uit door het afsluiten van geldleningen tegen een lagere rente dan begroot. De afschrijvingskosten zijn nagenoeg conform de begroting.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet.

Programma	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 netto	
			bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto		
Wegen										
<i>Financieel afgerond</i>										
PRJ1401	GBP uitvoeringsplan 2018/2019	2019-03	2019-03	600	-	600	272	-	272	270
PRJ1427	Fietspad Ruitenplaatweg 1e fase	2018-04	2018-05	356	178	178	373	186	186	186
PRJ1437	2018 ess.herkenb.kenmerken wegen	2018-12	2018-12	310	-	310	324	-	324	324
PRJ1288	fietspad Korenweg, Lewedorp	2017-09	2017-10	1.590	-	1.590	1.232	12	1.220	78
PRJ1292	2017 ess.herkenb.kenmerken wegen	2017-10	2017-11	350	-	350	344	-	344	83
PRJ1328	Reconstructies wegen 2017	2017-11	2018-03	1.057	-	1.057	1.065	9	1.056	91
PRJ1334	GBP uitvoeringsplan 2017/2018	2018-04	2018-03	600	-	600	556	2	554	410
PRJ1446A	Gr.onderh.kunstwerken wegen 2017	2017-11	2018-01	480	-	480	490	-	490	91
PRJ1266	Knelpunten (7) Bijdrage A58 Goes- Zuid	2017-12	2018-05	530	-	530	443	-	443	-43
PRJ1293	Fietspad s-Heerenhoeksedijk	-	-	-	-	-	4	-	4	-
<i>subtotaal</i>				5.873	178	5.695	5.102	209	4.892	1.491
<i>Onderhanden investeringen</i>										
PRJ1400	Reconstructies wegen 2018	2018-11	2018-11	1.574	229	1.345	1.440	-	1.440	1.306
PRJ1446B	Groot onderh.kunstwerken wegen 2018	2018-10	2018-11	426	-	426	358	-	358	352
PRJ1291	Fietspad Kortgene-Colijnsplaat	2018-12	2018-12	2.560	120	2.440	2.398	200	2.197	2.197
PRJ1268	Fietspad Goes-Kattendijke restant	2018-06	2018-06	1.922	1.292	630	1.707	1.045	662	228
PRJ1412	Reconstructies wegen 2019	2019-11	2019-11	2.345	-	2.345	157	-	157	157
PRJ1446C	Groot ondhoud kunstwerken wegen 2019	2020-07	2020-07	791	-	791	52	-	52	52
<i>subtotaal</i>				9.618	1.641	7.977	6.112	1.246	4.866	4.292
<i>In voorbereiding</i>										
PRJ1299	Fietspad Roterij-Zuiddijk(Dreischor)	-	-	30	-	30	67	60	6	6
PRJ1494	Fietspad Vlakte	-	-	45	-	45	19	-	19	19
<i>subtotaal</i>				75	0	75	86	60	26	26
Totaal wegen				15.566	1.819	13.747	11.300	1.516	9.784	5.809

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1401 Groenbeheerplan (GBP) uitvoeringsplan 2018/2019

De uitvoering van dit project is eind 2018 gestart en loopt door in 2019. Ongeveer de helft van het project is gerealiseerd en financieel ook verrekend. Bij het vaststellen van de Programmabegroting 2019 is besloten de jaarlijkse investering van € 600.000,- vanaf 2019 over te hevelen naar de exploitatie. Dit project wordt daarom technisch en financieel afgesloten.

PRJ1288 Fietspad Korenweg, Lewedorp

Het fietspad langs de Korenweg is in 2017 aangelegd en ook in 2017 officieel geopend. De financiële afronding liep door in 2018. De netto besteding is lager uitgevallen door een gunstige aanbesteding.

PRJ1334 Groenbeheerplan (GBP) uitvoeringsplan 2017/2018

De uitvoering van dit project is eind 2017 gestart en medio 2018 afgerond. De netto besteding valt lager uit dan het beschikbaar gestelde krediet. De geplande werkzaamheden zijn uitgevoerd, echter door financiële meevallers zijn de kosten lager uitgevallen.

PRJ1266 Knelpunten (7) Bijdrage A58 Goes-Zuid

Het project omvat het realiseren van een extra aansluiting op de A58 in opdracht van de gemeente Goes. Het waterschap heeft ingestemd met het verstrekken van een bijdrage hiervoor. Eén van de voorwaarden voor de bijdrage van het waterschap was, dat het waterschap bij een aanbestedingsvoordeel verhoudingsgewijs minder zou bijdragen. In 2018 is het project afgerond en heeft de gemeente Goes het financiële overzicht gestuurd. Op basis hiervan is vastgesteld dat er sprake was van een voordeel, waardoor de bijdrage van het waterschap daalde.

PRJ1293 Fietspad 's-Heerenhoeksedijk

Bij het vaststellen van de beleidsnotitie verkeersveiligheid is dit project komen te vervallen. De uitgaven in de voorbereidingsfase zijn vervroegd afgeschreven.

2.5 Programma afvalwaterketen

Strategisch doel: het afvalwater wordt op een duurzame en efficiënte manier ingezameld en gezuiverd zodat het geen bedreiging vormt voor volksgezondheid en omgevingskwaliteit

Het aangeboden afvalwater wordt onder verantwoordelijkheid van de gemeenten ingezameld in de gemeentelijke riolering en getransporteerd naar het overnamepunt. Vanaf het overnamepunt wordt, onder verantwoordelijkheid van het waterschap, het afvalwater getransporteerd naar een rwzi en daarmee wordt voorkomen dat afvalwater ongezuiverd op oppervlaktewater wordt geloosd. Er wordt voor gezorgd dat al het getransporteerde afvalwater dat wordt ontvangen uit persleidingen, gemeentelijke rioleringen of anderszins tenminste volgens de wettelijk vereiste reductiedoelstellingen van geloosde stoffen en conform de met de gemeente overeengekomen afnameverplichting, wordt gezuiverd. Door het zorgen voor een adequate verwerkingscapaciteit en zodanige verwerking en afzet van het zuiveringslib wordt gerealiseerd dat aan de gestelde eisen voldaan wordt. (Bron: Strategienota)

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting (na actualisatie Strategienota) 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
Prestatie chemisch zuurstofverbruik	≥ 85%	89,1%	Ja
Prestatie fosfaatverwijdering	≥ 75%	79,5%	Ja
Prestatie stikstofverwijdering	≥ 75%	79,0%	Ja
Productie van grondstoffen uit afvalwater	5,6%	2,1%	Nee
Percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009	35%	34%	Nee
Prestatie zuiveringsheffing bij bedrijfsvergelijking (positie t.o.v. andere waterschappen)	Positie 10-15	17	Nee
Voldoen aan lozingseisen	100%	98,5%	Nee
Ontwateringsgraad zuiveringslib	24%	24,3%	Ja
Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting	98%	98%	Ja

Wat doen we om prestaties te realiseren

Prestaties chemisch zuurstofverbruik, stikstof- en fosfaatverwijdering en lozingseisen

De zuiveringsprestaties van de rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn nauwgezet gevolgd en bijgestuurd. Gemiddeld hebben we ruimschoots de prestaties voor chemisch zuurstofverbruik, fosfaatverwijdering en stikstofverwijdering behaald. Het ontwerp van de installaties is erop gericht om de risico's tot overtreding van wettelijke verplichtingen te beperken. In 2018 is meerdere keren niet voldaan aan de gestelde normen. Door een toxische lozing en een kapotte blower is op de rwzi Terneuzen de grenswaarde voor onopgeloste bestanddelen meerdere malen overschreden.

Percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009 en Productie grondstoffen uit afvalwater

In de beleidsnota Afvalwaterketen is nader bepaald op welke wijze invulling wordt gegeven aan de reductie van chemicaliënverbruik en productie van grondstoffen. Projecten die bijdra-

gen aan vermindering van chemicaliënverbruik betreffen Energiefabriek Walcheren en project Nereda rwzi Breskens. De effecten van deze projecten zullen pas over 2019 duidelijk worden. In het beheer van installaties wordt steeds naar een balans gezocht tussen optimale bedrijfsvoering met het oog op het behalen van prestaties en het beperken van de exploitatiekosten. De toepassing van geavanceerde (beluchtungs-)regelingen en het bewust uitzetten van chemicaliëndosering voor de fosfaatverwijdering zijn voorbeelden van optimalisaties. In 2018 is de reductie van het chemicaliënverbruik lager dan voorgaande jaren, onder meer omdat door problemen als gevolg van een toxische lozing bij de rwzi Terneuzen meer chemicaliën moesten worden gedoseerd.

Prestatie zuiveringsheffing bij bedrijfsvergelijking (positie t.o.v. andere waterschappen)

Het waterschap neemt de 17de positie in ten opzichte van andere waterschappen. De reden dat de zuiveringsheffing hoger ligt dan het gemiddelde zit hem vooral in de hoeveelheid rioolgemalen, de hieraan gekoppelde vele kilometers persleiding en het relatief hoge aantal rwzi's. Dit alles heeft te maken met het uitgestrekte (eilanden)gebied dat het waterschap verzorgt. Daarnaast heeft dit te maken met het niet evenredig (ten opzichte van andere waterschappen) meestijgen van de eenheden. In de periode 2015-2017 is het aantal vervuilingseenheden (v.e.'s) voor Scheldestromen met 2,42% gedaald. Voor alle waterschappen was er gemiddeld sprake van een stijging van de eenheden met 0,48%.

Prestatie ontwateringsgraad zuiveringsslib

Om de verwerkingskosten van het zuiveringsslib (afzetkosten Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) en exploitatiekosten slibverwerkingsinstallaties) te beperken wordt de ontwateringsgraad van het slib en de polymeerdosering zo optimaal mogelijk gekozen. De ontwateringsgraad is daarmee een afgeleide indicator om dit proces te volgen. Hoe hoger de ontwateringsgraad hoe minder slib er wordt getransporteerd en hoe lager de afzet naar SNB.

Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting

Het transportsysteem, bestaande uit persleidingen en rioolgemalen, heeft voldoende capaciteit om aan de afnameverplichting van de Zeeuwse gemeenten te voldoen. Door het uitvoeren van preventief onderhoud is het risico tot uitval beperkt en daarmee de technische beschikbaarheid hoog. Om blijvend te kunnen voldoen aan de afnameverplichting worden ontwikkelingen in het aanbod van afvalwater in overleg met de gemeenten geprognosticeerd en worden meerjareninvesteringsprogramma's opgesteld. Dit programma bevat zowel projecten voor het aanpassen van de afvoercapaciteit als groot onderhoudsprojecten.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma afvalwaterketen

Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland (SAZ+)

In 2018 is door alle vijftien SAZ+ partners de nieuwe Visie Waterketen Zeeland vastgesteld met de kernboodschap 'Water in Zeeland: betrouwbaar voor iedereen en overal'. In dat kader werkt de SAZ+ aan een betrouwbare waterketen waarbij:

- de gebruiker centraal staat;
- de volksgezondheid gewaarborgd is;
- de inrichting klimaatbestendig is;
- energie, grondstoffen en water worden hergebruikt;
- participeren in ruimtelijke planvorming vanzelfsprekend is;
- het beheer van de waterketen aantoonbaar doelmatig is;
- kennis en capaciteit worden ontwikkeld.

De activiteiten van de SAZ+ vinden plaats binnen 4 programmalijnen:

- programmalijn 1: 'van vervangen naar verbeteren', waarbij verbeteringsmaatregelen voor het toekomstbestendig (klimaatbestendig) maken van de waterhuishouding in bebouwd gebied centraal staan (de Stedelijke Wateropgave - SWO). Voor de uitvoering van de SWO is een uitvoeringsprogramma opgesteld waarvan in 2018 de planning en volgorde van de te

onderzoeken woonkernen/ wijken bestuurlijk is vastgesteld. De ambitie is om de SWO-onderzoeken voor 2023 af te ronden.

- programmalijn 2: ‘aankpak rioolvreemd water’.
De hoeveelheid rioolvreemd water die door de rwzi’s in Zeeland wordt verwerkt is geschat op circa 16 miljoen m³ per jaar (op een totale hoeveelheid influent van 58 miljoen m³). In 2018 is in dit kader een bureaustudie van de gemeente Kapelle afgerond en zijn analyses voor Goes, Middelburg, Vlissingen, Sluis, Schouwen-Duiveland en Terneuzen uitgevoerd. Voorts is als pilot een meetproject gestart in de kern Oostkapelle (gemeente Vee-re) waarin met de multiflexmeter metingen worden verricht om instromend oppervlakte-water te detecteren. In algemene zin moet worden opgemerkt dat ‘de bron’ van het rioolvreemde water in de praktijk vaak moeilijk traceerbaar is waardoor sanering slechts in een beperkt aantal gevallen mogelijk is.
- programmalijn 3: ‘duurzame waterketen’ (voorheen duurzaam zuiveren).
Deze programmalijn zet in op het verduurzamen van de afvalwaterketen door energiete-rugwinning en terugwinning van grondstoffen uit afvalwater. Een grote ommekeer hierbij is de transformatie van rwzi’s naar energiefabrieken. Daarnaast volgt programmalijn 3 de ontwikkelingen op het gebied van schadelijke en nieuwe stoffen. Een nieuwe tak van sport die in 2018 binnen deze programmalijn is opgestart is het benutten van riothermie. De verwachting is dat dit soort warmteterugkoppelingen in de komende jaren in zowel het openbare gebied als bij woningen/ bedrijven zullen toenemen. De SAZ+ -werkgroep zoomt in op de kansen voor Zeeland.
- programmalijn 4: ‘operationeel samenwerken’.
Binnen deze programmalijn vinden activiteiten plaats op vlak van:
 - o gegevensbeheer
 - o gemalenbeheer
 - o beheerpakketten
 - o gezamenlijke diensten
 - o operationele samenwerkingIn dit kader is in 2018 het pilotproject ‘samenwerking in de ondergrond’ opgestart met als doel dat werkzaamheden van de verschillende leiding- en kabelbeheerders beter op el-kaar worden afgestemd. Voorts hebben gemeenten op de Bevelanden en Tholen het initia-tief genomen om samen het gemalenbeheer te organiseren.
De fysieke uitvoering van het gemalenbeheer krijgt gestalte in de businesscase die het waterschap samen met de gemeente Middelburg in 2018 heeft voorbereid. Er zijn concre-te afspraken gemaakt over de door het waterschap uit te voeren onderhoudswerkzaamhe-den aan de gemeentelijke rioolgemalen, de kostenverrekening, het omgaan met risico’s en de wijze waarop de voortgang wordt bewaakt. De uitvoering van de businesscase start op 1 januari 2019 en heeft een looptijd van twee jaar.

Overig

Het onderzoek naar seizoensinvloeden op het afvalwateraanbod is in 2018 voortgezet. Het gegevensmodel is gevuld voor de rwzi’s Retranchement, Camperlandpolder en Waarde. Nieu-we contacten met o.a. het Zeeuws Planbureau, Kenniscentrum voor Toerisme, Kamer van Koophandel en Evides zijn gelegd voor het verkrijgen van brongegevens. Daarnaast is een ge-richte enquête uitgevoerd onder recreatieve accommodatie-verstrekters in Zeeland. De prog-noses worden begin 2019 afgerond.

In 2018 heeft de 2^e fase overdracht rioolgemalen aan de gemeente Terneuzen plaatsgevonden. De rioolgemalen Koewacht/ Emmabaan en Zuiddorpe Hoofdweg Zuid behoren voortaan tot de gemeentelijke infrastructuur.

Het meetproject Afvalwatertransportsysteem (ATS) Terneuzen is in 2018 afgerond. Het pro-ject heeft uitgewezen dat door het aanpassen van inslag- en uitslagpeilen van rioolgemalen de berging in het systeem beter wordt benut waardoor het aantal overstorten aanzienlijk kan worden teruggebracht.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2018	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	10.158	10.399
Externe opbrengsten	-387	-572
Personeelskosten	5.221	5.239
Rente en afschrijving	9.382	9.191
Netto kosten programma afvalwaterketen	24.374	24.257

Toelichting op de exploitatie:**Externe kosten**

De externe kosten zijn 2% hoger dan begroot.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant(SNB) is een N.V. van 5 waterschappen. Waterschap Scheldestromen is één van de 5 aandeelhouders. SNB verwerkt het slib voor het Waterschap Scheldestromen. Als de verwachte slibaanvoer lager is dan de verwerkingscapaciteit, verwerkt SNB slib voor derden. Het Waterschap Scheldestromen heeft het slib aan SNB aangevoerd zoals was opgegeven voor de begroting van SNB. Door vertraging van de bouw van energiefabrieken en gewijzigde ontwikkelingen op de algehele slibmarkt zijn de kosten voor het verwerken van slib hoger dan begroot.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten zijn 48% hoger dan begroot. De externe opbrengsten bestaan vooral uit opbrengsten voor het verwerken van slib voor derden.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 0,3% hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen lager uit door het afsluiten van geldleningen tegen een lagere rente dan begroot. De afschrijvingskosten zijn nagenoeg conform de begroting.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet.

x € 1.000

Programma	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 netto	
			bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto		
Afvalwaterketen										
Financieel afgerond										
PRJ1194A	Relining vrijvervalstelsel Terneuzen (A1)	2019-02	2018-10	1.000	500	500	776	491	285	285
PRJ1223F	Renovatie rg Driewegen	2019-01	2018-07	400	-	400	223	-	223	222
PRJ1223G	Renovatie rg Oostdijk	2019-01	2018-07	350	-	350	214	-	214	213
PRJ1223H	Renovatie rg Zandstraat, Sint Janstraat	2019-01	2018-07	300	-	300	302	-	302	302
PRJ1223I	Renovatie rg Zuiddorpe, Sint Eloistraat	2019-01	2018-07	450	-	450	454	-	454	454
subtotaal				2.500	500	2.000	1.968	491	1.477	1.475
Onderhanden investeringen										
PRJ1223J	Renovatie rg Oostkapelle	2019-01	2019-03	430	-	430	138	-	138	138
PRJ1233D	Rwzi Terneuzen aanpassen beluchting/tank	2019-07	2019-07	1.400	-	1.400	381	-	381	381
PRJ1236	Rwzi Waarde, perforatierooster	2018-10	2018-09	400	-	400	347	-	347	347
PRJ1246	Rwzi Oostburg, uitbreiding hydraulisch	2019-06	2019-06	3.300	-	3.300	3.045	-	3.045	2.970
PRJ1249	Rwzi Camperland, perforatierooster	2019-12	2018-12	400	-	400	325	-	325	324
PRJ1414	Uitrol WinCC OA rg zuid+uniform rwzi	2019-12	2019-12	2.800	-	2.800	1.588	-	1.588	1.588
PRJ1241	OAS maatregel Westerschouwen	2020-07	2020-12	875	-	875	1	-	1	1
PRJ1241A	Groot ond. zuivering Westerschouwen	2020-07	2020-11	3.600	-	3.600	0	-	0	0
PRJ1214	rpg Yerseke, Groenix v Zoelenstraat	2019-06	2019-06	255	255	-	15	-	15	10
PRJ1223A	Renovatie rg Zierikzee	2018-12	2019-05	1.125	-	1.125	103	-	103	97
PRJ1228	Amoveren rwzi Groede/uitbr. rwzi Breskens	2019-02	2019-04	11.842	-	11.842	10.280	-	10.280	5.838
PRJ1233E	Rwzi Verseput slibstrategie maatregelen	2019-04	2019-04	450	-	450	390	-	390	338
PRJ1237A	Rwzi Walcheren, slibstrategie en energiefabriek	2017-12	2018-04	9.700	-	9.700	9.119	10	9.109	1.687
subtotaal				36.577	255	36.322	25.732	10	25.722	13.718
In voorbereiding										
PRJ1245	Rwzi Retranchement, uitbreiding hydraulisch	-	-	100	-	100	66	-	66	66
subtotaal				100	0	100	66	0	66	66
Totaal afvalwaterketen				39.177	755	38.422	27.766	501	27.265	15.259

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1194A Relining vrijvervalstelsel Terneuzen

Samen met de gemeente Terneuzen is een beheerplan opgesteld voor het vrijvervalstelsel in de gemeente. Het beheersplan is een plan voor het uitvoeren van inspecties en renoveren van leidingen die aan het eind van hun levensduur zijn. Het beheerplan is een onderdeel van het meerjarenplan waarin de renovatie van het hele stelsel is opgenomen. De besteding voor dit project is lager dan begroot, doordat het waterschap eerder BTW terugvordert dan is begroot.

PRJ1223F en PRJ1223G Renovatie rioolgemaal Driewegen en Oostdijk

Het project omvat een algehele renovatie van het bestaande rioolgemaal waar dit na ombouw voldoet aan de afnameverplichting. Door combinatie van meerdere projecten is de aanbesteding gunstig uit gevallen. Hierdoor is de besteding lager dan begroot.

2.6 Programma bestuur en organisatie

Strategische doelen: De taakuitoefening is optimaal en de dienstverlening adequaat. De bedrijfsvoering kenmerkt zich door kosteneffectiviteit en een sturingsprincipe waaraan continue verbetering inherent is.

Het programma bestuur en organisatie omvat de activiteiten die een efficiënte uitvoering van de primaire taken mogelijk maken, plus alle activiteiten die gericht zijn op het besturen van het waterschap.

Het waterschap verleent vergunningen en handelt meldingen af op basis van de Waterwet en daarmee samenhangende regelgeving zoals de Keur. Met toezicht en handhaving zien we er op toe dat de voorschriften worden nageleefd. Externe communicatie draagt bij aan het creëren van draagvlak voor de uitvoering van onze taken.

Om de doelen uit de strategienota te kunnen behalen zijn competente en gekwalificeerde medewerkers een vereiste, daarom wordt geïnvesteerd in het opleiden en ontwikkelen van medewerkers. Een optimale werkomgeving, inclusief goede huisvesting, draagt er aan bij dat medewerkers hun werk goed kunnen uitvoeren.

We werken aan het steeds slimmer inrichten van onze dienstverlening, voor en samen met de omgeving waar we deel van uitmaken. Om dit te bereiken wordt innovatie organisatiebreed en gestructureerd opgepakt. Innovatie en vernieuwing hebben tot doel toegerust te blijven om aan de huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven te kunnen voldoen, de positieve bekendheid met het waterschap te vergroten en duurzaam met onze omgeving om te gaan. Daarbij streven we er naar een transparante overheid te zijn die haar informatie en ICT-systemen op orde heeft en zorgvuldig met informatie omgaat.

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel begroting na actualisatie Strategienota) 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
Energie-efficiencyverbetering MJA 3 zuiveringstechnische werken (cumulatief)	40%	39,2%	Nee
Energie-efficiencyverbetering gehele waterschap (cumulatief)	26%	34,1%	Ja
Aandeel eigen energieopwekking gehele waterschap	36%	38,4%	Ja
Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht	100%	100%	Ja
Digitale volwassenheid	75%	76%	Ja
Percentage van alle facturen waarvoor een verplichting is vastgelegd	75%	63%	Nee
% ziekteverzuim (exclusief zwangerschap)	4%	4,3%	Nee
Volwassenheidsniveau informatieveiligheid	3,7	3,2	Nee
Realisatie investeringen	100%	86%	Nee
% van de begrote opbrengst precario en retributie dat voor 1 november is opgelegd	100%	90%	Nee
% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde retributies en precarioheffing in het lopende kalenderjaar	<=2%	1%	Ja
% van de begrote belastingopbrengst dat voor 1 november door SaBeWa is opgelegd	98%	99%	Ja

Prestatie-indicator	Doel begroting na actualisatie Strategienota 2018	Voortgang 31-12-2018	Conform doelstelling 2018
% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde aanslagen in het lopende kalenderjaar	<=2%	2,2%	Nee
Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid	Ja	April 2019 wordt deze vastgesteld (2017 is behaald)	Ja

Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

Energie-efficiencyverbetering MJA 3 zuiveringstechnische werken (cumulatief), Energie-efficiencyverbetering gehele waterschap (cumulatief) en Aandeel eigen energieopwekking gehele waterschap

Om deze drie doelstellingen te bereiken wordt iedere vier jaar een Energie-efficiency-plan (EEP) opgesteld. In dit plan staan de concrete maatregelen die worden uitgevoerd om energie te besparen en meer energie op te wekken.

In 2018 is gewerkt aan de volgende maatregelen uit het EEP:

Zuiveringsbeheer

- ombouw rwzi Walcheren tot Energiefabriek
 - deze ombouw is afgerond in 2018
 - in 2017 is de energiezuinige anammox-reactor in bedrijf genomen
- ombouw rwzi Breskens
 - rwzi Breskens is voorzien van de nieuwe Nereda-techniek. Hierdoor is een capaciteitsvergroting en een energiebesparing mogelijk. De installatie wordt in 2019 in bedrijf genomen.
- ombouw rwzi Oostburg
 - hierbij is een energiezuinig beluchtingssysteem geplaatst, waarmee het energieverbruik van de beluchting meer dan gehalveerd is.
 - deze besparing wordt pas met ingang van 2019 opgegeven/verwerkt in de cijfers, omdat de besparing pas vanaf december 2018 bereikt is.

Watersysteem

- In 2018 is voor het eerst via het rooibestek geregeld dat het hout afkomstig van in opdracht van het waterschap gerooide bomen op duurzame wijze moet worden afgezet.
 - In het seizoen 2017/2018 is 1.600 ton stamhout afgezet naar de fineerindustrie, 1.150 ton tophout naar de papierindustrie en 2.400 ton houtsnippers naar energiecentrales.
- De energiezuinige, adaptieve regeling voor poldergemalen is verder uitgerold in 2018. Ook is de regeling verder uitgewerkt voor poldergemalen die een geïntegreerde spuifunctie hebben.
 - Er is daarnaast een regeling ontwikkeld die spuien via de pompen zonder energieverbruik mogelijk maakt bij enkele gemalen die geen technische voorzieningen hebben voor spuien. Deze regeling zal in 2019 bij twee gemalen in gebruik worden genomen.

Overig

- Er zijn zonnepanelen geplaatst op 6 steunpunten en magazijnen met een totaal opwekvermogen van 117.000 Wp.
- Er is gewerkt aan het aardgasvrij verwarmen van het hoofdkantoor in Middelburg. Een aardgasloos systeem zal in 2019 worden geïnstalleerd.

Naast de grotere maatregelen uit het EEP, zijn er ook vele kleinere maatregelen getroffen vanuit de normale bedrijfsvoering, en vanuit het innovatieprogramma. Enkele hiervan zijn:

- Er zijn verschillende blowers vervangen door energiezuinige, hybride blowers.
- Er zijn verschillende rioolgemalen omgebouwd, waarbij door maatregelen als frequentie-omvormers een energiebesparing is gerealiseerd.

Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht

In 2011 heeft er een organisatie brede voorlichting plaatsgevonden omtrent duurzaam inkopen. Vervolgens zijn er in kritische organisatieactiviteiten standaardisaties doorgevoerd. Dit houdt in de praktijk in dat duurzame inkoopcriteria standaard onderdeel zijn gemaakt van de inkoop- en aanbestedingsdocumenten. Op basis van verschillende evaluaties is geconstateerd dat deze borging succesvol is.

In het MVI-actieplan 2017-2020 is bestuurlijk besloten om de ambities inzake duurzaam inkopen aan te scherpen. Inmiddels is deze aanscherping nader gedefinieerd en zal er vanaf 2019 een aangescherpte meting plaats gaan vinden. Dit betekent dat er een trendbreuk zal ontstaan. Ook zal er niet langer gesproken worden over duurzaam inkopen maar over maatschappelijk verantwoord inkopen. Bij de meting zal gebruik worden gemaakt van de in 2018 opgestelde landelijke MVI-Z tool. Daarmee blijft de onderlinge vergelijkbaarheid van de waterschappen gewaarborgd.

Digitale volwassenheid

De norm in de strategienota was gebaseerd op de landelijke monitor van de waterschappen. In 2018 is geen landelijke rapportage meer opgesteld. Eind 2017 voldeden we met 76,14% al aan de ambities voor 2018.

Naam overheidsproduct	https://scheldestromen.nl	Volwassenheidsniveau	Reden
Watervergunning	/grondwater	100%	via OLO, achter Digid of eHerkenning
Waterschapsbelasting bezwaar en beroep	/waterschapsbelastingen	100%	via Sabewa, achter Digid
Waterschapsbelasting kwijtschelding	/waterschapsbelastingen	33%	via Sabewa, digitaal downloaden en printen
Melding incidenten m.b.t. waterhuishouding	/vragen-meldingen	100%	Digitaal downloaden of invullen webformulier zonder printen (100%)
Melding werkzaamheden water of dijk	/grondwater	100%	via OLO, achter Digid of eHerkenning
Contractformulier	/vragen-meldingen	100%	Digitaal downloaden of invullen webformulier zonder printen (100%)
Klacht tegen beslissing bestuursorgaan*	/bezwaar-tegen-besluit-waterschap	0%	Niet digitaal, alleen schriftelijk in te dienen
Gemiddeld		76,14%	

In 2018 is een bijdrage geleverd aan het in beeld brengen van de nieuwe gezamenlijke ambities van de waterschappen. Een deel van de acties die daarin zijn verwoord zijn in 2018 uitgevoerd.

Percentage van alle facturen waarvoor een verplichting is vastgelegd

Voor 63% van de facturen is in 2018 een order vastgelegd. Daarmee is de doelstelling voor 2018 van 75% niet gehaald, wel merken we dat het percentage nog steeds een stijgende lijn laat zien. In 2018 is het percentage gestegen van 46% naar 63%.

Het verbeteren van het vastleggen van orders (= verplichtingen) zal ook in 2019 de aandacht hebben. In overleg met de afdelingen worden er, bij het bespreking van de spendanalyses, verbeteringen doorgevoerd. We streven er naar alle bestellingen als order te registreren. Op-

gemerkt moet worden dat een 100% score niet het einddoel is omdat er niet aan alle facturen die we ontvangen (bijvoorbeeld belastingaanslagen) een bestelling ten grondslag kan liggen.

% ziekteverzuim (exclusief zwangerschap)

Het percentage ziekteverzuim is uitgekomen op 4,29%. Dit is hoger dan het gestelde doel van maximaal 4% ziekteverzuim. Er zijn twee oorzaken aan te wijzen voor deze overschrijding. Ten eerste is de meldingsfrequentie hoger dan voorgaande jaren. De meldingsfrequentie is het gemiddeld aantal keren dat een medewerker zich ziekmeldt in een jaar. Daarnaast zien we helaas ook dat het aantal medewerkers met langdurig verzuim (ernstige ziekten) is toegenomen. Positief is wel dat er zich in 2018 geen bedrijfsongevallen hebben voorgedaan met verzuim tot gevolg.

Volwassenheidsniveau informatieveiligheid

De uitkomst is iets achtergebleven ten opzichte van de prognose. Wel ligt hij volledig op één lijn met de andere waterschappen. Uit de in 2017 uitgevoerde landelijk BIWA-audit is door de auditor een inschatting gedaan dat de volwassenheid binnen de sector zit tussen niveau 2 en 3. Met een score van 3,2 liggen we boven het landelijk gemiddelde. Bovendien zet de stijgende lijn ten opzichte van 2017 door. Om uiteindelijk te kunnen groeien naar de gewenste volwassenheid van niveau 4 (de doelstelling voor eind 2019), is het onder meer nodig om informatiebeveiliging verder in de bedrijfsprocessen te verankeren en duidelijk het eigenaarschap per bedrijfsproces te benoemen.

% van de begrote opbrengst precario en retributie dat voor 1 november is opgelegd

Het percentage is uitgekomen op 90% in plaats van voorziene 100%. Dit komt doordat de retributies voor zoetwater over het jaar 2018 nog niet zijn opgelegd. Voor de aanslagoplegging zoetwater over de afgelopen jaren is eerst de uitspraak van de Hoge Raad afgewacht en beoordeeld of verdere aanslagoplegging nog mogelijk is. De aanslagen 2018 zullen opgelegd worden na verwerking van de bezwaren tegen de aanslagoplegging 2016. Ook de aanslagen 2017 moeten nog opgelegd worden. De aanslagoplegging 2016 heeft eind 2018 plaatsgevonden.

% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde retributies en precarioheffing in het lopende kalenderjaar

Er staat nog slechts 1 % van opgelegde aanslagen open. Hiermee is het doel dus gehaald.

% van de begrote belastingopbrengst dat voor 1 november door SaBeWa is opgelegd

Door Sabewa is tot en met oktober 99% van het begrote bedrag opgelegd. Tot en met december is dit percentage ongewijzigd. In het belastingjaar wordt de zuiverings- en verontreinigingsheffing bedrijven in eerste instantie voorlopig opgelegd. De definitieve aanslagen volgen het jaar daarop. Dit verklaart waarom in een jaar nooit 100% gerealiseerd wordt, tenzij er een meeropbrengst gerealiseerd wordt.

% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde aanslagen lopende kalenderjaar

Van de aanslagen 2018 die via Sabewa Zeeland zijn opgelegd stond per 31 december nog 2,2% open. Sabewa Zeeland had per 31 december een achterstand in het behandelen van kwijtscheldingsverzoeken. Dit heeft meer openstaande posten per 31-12 tot gevolg.

Realisatie investeringen

Om de voortgang van de geplande investeringen zo goed mogelijk te volgen en waar nodig bij te sturen, wordt gewerkt met een systeem van monitoring. Projectmanagers geven meerdere keren per jaar prognoses af met betrekking tot de verwachte bestedingen en het moment van afronding van investeringen. Daarnaast geven ze aan welke risico's er spelen. Door het in kaart brengen van deze informatie kan een goed beeld gevormd worden van de lopende investeringen en bijbehorende risico's.

Desondanks kan het toch gebeuren dat onverwachte zaken optreden, waardoor het geplande investeringsbedrag niet geheel benut wordt. Zo ook in 2018. De voornaamste afwijkingen vallen te noteren bij de programma's Watersystemen en Bestuur & organisatie. In mindere mate is dit het geval bij de programma's Wegen, Afvalwaterketen en Waterkeringen. In hoofdstuk 2.8. is hierover een nadere toelichting te lezen.

Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid

De controle van de jaarrekening 2018 heeft plaatsgevonden in maart 2019. Voor de jaarrekening 2018 is een goedkeurende controleverklaring ontvangen voor de getrouwheid en de rechtmatigheid.

Overige relevante onderwerpen binnen het programma Bestuur en organisatie

Bestuur

In 2018 is de algemene vergadering 7 maal bijeen geweest voor een formele vergadering. Ook zijn er verschillende informatieve bijeenkomsten geweest. In april is de rapportage Zorgplicht primaire waterkeringen van de Inspectie Leefomgeving en Transport van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat toegelicht en doorgesproken. De secretaris directeur heeft een toelichting verzorgd op het lopende ontwikkeltraject van de ambtelijke organisatie. Ook is een nadere toelichting verzorgd op de ontwikkelingen en mogelijkheden van het HWBP project Hansweert. Bij de jaarlijkse excursie in september hebben de leden van het algemeen bestuur de locatie Hansweert bezocht.

Ook is er een aantal informatieve bijeenkomsten geweest voor de algemene vergadering over de concept voorstellen van CAB (Commissie aanpassing belastingstelsel). De voorstellen tot aanpassing van het belastingstelsel vragen vanuit de Unie van Waterschappen meer tijd, in 2019 wordt dit verder opgepakt.

In november hebben de leden van de algemene vergadering een workshop integriteit gevolgd, voorafgegaan door een online dilemmatraining.

In 2018 is gestart met de voorbereidingen voor de verkiezingen op 20 maart 2019.

Innovatie

Vanuit het innovatiebeleid en in lijn met de innovatiedoelstellingen uit het bestuursprogramma zijn in 2018 diverse acties uitgevoerd. Eén van de hoogtepunten is de realisatie van de Energie- & Grondstoffenfabriek in Ritthem, die in juni 2018 officieel is geopend. Verder is de ontwikkeling van de Multiflexmeter doorgezet, om uiteindelijk in het beheerbied te kunnen toepassen. Ook is er gestart met de ontwikkeling van een nieuwe variant van de Multiflexmeter, namelijk de Multiflexmeter-EC waarmee zoutconcentraties in het water gemeten kunnen worden.

Gedurende het jaar zijn er diverse ideeën en innovatieprojecten ontstaan en opgestart die moeten gaan bijdragen aan het realiseren van ambities met betrekking tot belangrijke thema's voor het waterschap, zoals de energietransitie en circulaire economie. Een voorbeeld is het 'Zon op Dijk' project. In het kader van innoveren 'voor' en 'door' de omgeving is aandacht besteed aan de samenwerking met overheden, burgers, marktpartijen en het onderwijs. Zo gingen tijdens de Scheldestromen Markt- & Innovatie dag 2018 medewerkers van het waterschap in dialoog met marktpartijen over het benutten van de wederzijdse innovatiekracht en was het waterschap samen met onder andere de Provincie Zeeland partner van de Delta Water Challenge 2018. Bij deze challenge werkten studenten samen met ondernemers aan innovaties voor het klimaatbestendig maken van het stedelijk gebied en voor kustverdediging van de Veerse Dam. Tijdens de challenge heeft het waterschap op diverse vlakken ondersteuning en expertise geboden. Tevens maakte de portefeuillehouder innovatie hierbij onderdeel uit van de jury.

De interne kant van het innovatiebeleid richt zich met name op de innovatie ‘cultuur’ en ‘structuur’. Er wordt veel waarde gehecht aan het delen van kennis en de mogelijkheid voor medewerkers om zich te laten inspireren. Dit heeft zich vertaald in een uitgebreid kennis-lunchprogramma, waarbij onder andere aandacht is besteed aan strategische thema’s zoals duurzaamheid in relatie tot innovatiekansen voor het waterschap en haar medewerkers. Verder zijn er nieuwe inzichten verkregen met betrekking tot het opzetten van een organisatiebrede innovatie structuur. Gedurende het jaar hebben medewerkers nieuwe initiatieven voor potentiële innovaties aangedragen die zijn geëvalueerd en al dan niet een vervolg hebben gekregen. Een gedeelte van de organisatie werkt al met een innovatie structuur. Echter moeten binnen de huidige organisatietransitie nog wel de nodige stappen worden gezet om te komen tot volledige implementatie. In het onderzoek Vensters voor Bedrijfsvoering 2018 is (onder medewerkers werkzaam binnen de bedrijfsvoering) op een aantal vlakken gemeten hoe er ten aanzien van innovatie wordt gepresteerd. Dit zijn de ‘mate van volwassenheid qua lerende en innoverende organisatie’ en ‘het in balans zijn van beheren en innoveren bij het maken van keuzes’. De resultaten laten vooruitgang zien, maar om de eigen doelstelling te behalen blijft het belangrijk om te investeren in innovatie ‘cultuur’ en ‘structuur’.

Voor 2018 is er weer een innovatie jaarverslag gepubliceerd met daarin hoogtepunten en de vooruitgang. Het product is driedelig en bestaat uit een magazine, innovatieplaten en een reflectiewaaijer.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2018	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	12.920	13.088
Externe opbrengsten	-4.163	-3.879
Personeelskosten	12.865	13.179
Rente en afschrijving	3.507	3.410
Netto kosten programma bestuur en organisatie	25.129	25.798

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

De externe kosten van het programma bestuur en organisatie hebben betrekking op het onderhoud van de tractiemiddelen, huisvesting, interne faciliteiten, automatisering. Daarnaast zijn er externe kosten opgenomen voor engineering, communicatie, financiële-, juridische-, organisatie- en personeelsadviezen. Ook de externe kosten van belastingoplegging en invoering, het bestuur, vergunningen en handhaving zijn hier opgenomen.

De totale externe kosten vallen 1,35% hoger uit dan begroot. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de hogere kosten voor brandstof, hogere kosten voor onderhoud gebouwen en terreinen en voor juridische advisering (o.a. voor de retributieheffing zoetwater, erfpachten en inkoop).

Hiertegenover staan lagere kosten voor grondverwerving. Deze kosten (taxatiekosten e.d.) zijn afhankelijk van de opdrachten voor grondverwerving voor de projecten (strategische grondvoorraad). Ook zijn de kosten voor bemonsteringen, in het kader van incidenten en calamiteiten, voor bestuurlijke handhaving lager.

Door het aanpassen van de planning voor assetmanagement is in 2018 minder aan externe ondersteuning uitgegeven dan verwacht.

De automatiseringskosten vallen lager uit wegens het uitfaseren van de analoge telefoonlijnen en er is door beperkte interne capaciteit minder uitgegeven aan diensten door derden op het gebied van automatiseringsprojecten.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten die hier zijn opgenomen hebben een relatie naar de genoemde externe kosten. De externe opbrengsten vallen 6,8% lager uit. De belangrijkste oorzaak is een lagere toerekening van overheadkosten aan investeringen (activering). Deze toerekening van overhead vindt vanaf 2019 helemaal niet meer plaats in het kader van overheveling van investeringen naar de exploitatie. Daarnaast is er een lagere opbrengst bij gebouwen en terreinen doordat magazijn de Griete niet is verkocht wegens financiële redenen bij de tegenpartij.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 2,4% hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rente- en afschrijvingskosten vallen 2,7% lager uit dan begroot.

De rentekosten vallen lager uit door het afsluiten van geldleningen tegen een lagere rente dan begroot. De afschrijvingskosten zijn met name lager door het later dan voorzien aanschaffen van diverse tractiemiddelen en gladheidbestrijdingsmaterieel en door het later dan voorzien afronden van het project duurzaam digitaal.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond en onderhanden investeringen.

Programma	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 netto	
			bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto		
Bestuur en organisatie										
Financieel afgerond										
PRJ1489	Meetapparatuur landmeters	2018-06	2018-11	100	-	100	80	-	80	80
PRJ1347	Duurzaam digitaal	2018-12	2018-12	200	-	200	213	-	213	77
PRJ1402	Service gerichte architectuur	2019-12	2019-12	300	-	300	3	-	3	-
PRJ1426	Hoofdkantoor Terneuzen, vervanging rwa-installatie	2017-12	2018-06	187	-	187	79	-	79	66
PRJ1490	Aanschaf extra materieel gladheidsbestreiding	2018-03	2018-09	310	-	310	261	-	261	261
subtotaal				1.097	0	1.097	636	0	636	484
Onderhanden investeringen										
PRJ1415	Aank. /vervangen auto's 2018	2018-12	2019-05	1.234	18	1.216	1.008	30	979	979
PRJ1444	Aank. /vervangen tractiemiddelen 2018	2018-12	2018-12	561	33	528	341	24	317	317
PRJ1480	Implementatie omgevingswet	2020-12	2020-12	1.200	200	1.000	94	-	94	94
PRJ1481	Verkiezingen 2019	2019-12	2019-12	500	-	500	15	-	15	15
PRJ1483	Vervanging documentair informatie systeem	2020-01	2020-01	400	-	400	10	-	10	10
PRJ1486	Inventariseren archieven Zeeuws-Vlaanderen	2020-12	2020-12	400	-	400	4	-	4	4
PRJ1487	Verv. centr. warmte/koude voorziening Middelburg	2019-12	2019-12	700	-	700	55	-	55	55
PRJ1488	Zonnepanelen steunpunten	2018-12	2018-11	150	-	150	143	-	143	143
PRJ1495	Uitbreiding materieel gladheidsbestreiding 2018	2018-12	2019-02	110	-	110	-	-	-	-
PRJ1338	Vervangen peilboot Meermin III	2019-07	2019-07	1.500	-	1.500	63	-	63	58
subtotaal				6.755	251	6.504	1.733	53	1.680	1.675
Totaal bestuur en organisatie				7.852	251	7.601	2.369	53	2.316	2.159

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ 1489 Meetapparatuur landmeters

Voor de landmeetkundige inwinning beschikte het team FZ/G over een 3 GPS-sets, 3 waterpas-toestellen en 1 Totalstation. Deze apparatuur was nog volledig operationeel, doch inmiddels 8 jaar oud en verouderd. Nieuwe apparatuur is aangeschaft, waarbij de kosten zo'n € 20.000,- lager zijn uitgevallen dan begroot.

PRJ1402 Service gerichte architectuur

Na verscheidene bezoeken aan andere waterschappen en na een intern onderzoek met behulp van een extern deskundige bleek de materie te ingewikkeld en te kostbaar voor ons waterschap om voldoende meerwaarde te bieden. De investering is stopgezet. Als alternatief wordt ingezet op een sterkere positie van centralisatie van gegevens en het gebruik ervan binnen het waterschap.

PRJ 1426 Hoofdkantoor Terneuzen, vervangen RWA installatie

De Rook- en Warmte Afvoer (RWA) installatie in kantoor Terneuzen moest in 2016 worden vervangen in verband met verplichte certificering en levensduur. Voor deze één op één vervanging is een bruto krediet verstrekt van € 187.000,-.

Omdat er twijfels bestonden over de effectiviteit van de RWA-installatie is er met een extern gespecialiseerd bedrijf gezocht naar een alternatieve oplossing. Dit alternatief bestond uit het verwijderen van de RWA-installatie in combinatie met het aanpassen van de brandcompartimentering in het kantoor om zodoende de gebruikersvergunning voor het kantoor te kunnen behouden.

Nadat de gemeente de vergunning voor dit plan heeft verleend, zijn de brandcompartimenten aangepast en de rookschermen daadwerkelijk verwijderd. De kosten voor een nieuwe RWA-installatie zijn hiermee komen te vervallen. De uiteindelijke aanzienlijk lagere bruto besteding van € 79.000,- bestond uit kosten voor advisering, verwijderen van de bestaande installatie en diverse bouwkundige werkzaamheden in verband met een gewijzigde brandcompartimentering. De werkzaamheden zijn afgerond in juli 2018.

PRJ 1490 Aanschaf extra materieel- /PRJ 1495 Uitbreiding materialen gladheidbestrijding

Volgens de Samenwerkingsovereenkomst gladheidbestrijding Zeeland 2016-2019 brengen de drie grootste Zeeuwse wegbeheerders (rijk, provincie en waterschap) personeel, steunpunten en materieel in om de gladheidbestrijding uit te voeren. De ideale situatie zou zijn dat iedere wegbeheerder exact datgene zou inbrengen dat past bij het door diezelfde partij ingebrachte wegareaal. In de praktijk is dit echter niet het geval. Om te komen naar een meer evenwichtige situatie is extra materieel aangeschaft. Met deze investeringen wordt dit evenwicht nog niet bereikt, maar doet het waterschap wel weer een stap in de goede richting.

PRJ1480 Implementatie Omgevingswet

In 2018 is er vooral ingezet op de interne coördinatie, deelname aan externe overlegfora en consultaties en voorbereiding implementatie van de Omgevingswet. Vanwege het uitstel van de invoering van de Omgevingswet naar 2021 en de nadere duiding op landelijk niveau van de digitaliseringstaakstelling zijn een aantal werkzaamheden doorgeschoven naar 2019. Vandaar dat een deel van de in 2018 voorziene uitgaven nog niet heeft plaatsgevonden. Overigens is de periode waarbinnen de subsidiabele werkzaamheden kunnen plaatsvinden door het Rijk met een jaar verlengd.

PRJ1483 Vervangen documentair informatiesysteem

Na een grondige voorbereiding is een scenario uitgewerkt voor het vervangen van het bestaande CORSA systeem die tegemoet komt aan de wensen van de gebruikers, de wettelijke verplichtingen en de organisatie ontwikkelingen. Daarbij zijn de laatste trends in de technische ontwikkelingen in de markt onderzocht. Gelet op de impact voor de organisatie zal binnen het project de introductie van de nieuwe oplossing in 2019/2020 worden voorbereid.

PRJ 1486 Inventariseren archieven Zeeuws-Vlaanderen

De archieven van het voormalig waterschap Zeeuws-Vlaanderen worden binnen dit project in een periode van 2,5 jaar bewerkt, geïnventariseerd en overgebracht voor duurzame bewaring. Deze bewerkingen resulteren in een archiefinventaris per archief. De te bewaren documenten zijn ontdaan van metaal en verpakt in zuurvrij materiaal. Van de te vernietigen documenten wordt een lijst opgemaakt. Van elk semi-statisch archief wordt een verklaring van overbrenging opgemaakt, waardoor de archieven officieel overgaan naar de statische archieffase. Geheel volgens de verplichtingen als gevolg van de Archiefwet.

PRJ 1338 Vervangen peilboot Meermin III

De voorbereiding van de bouw van de nieuwe peilboot is in 2018 vrijwel afgerond. Daarbij is vertraging ontstaan door het zoeken naar samenwerking met Rijkswaterstaat en het onderzoek naar de (strengere) eisen die op de nieuwe boot van toepassing zijn. De aanbesteding voor de bouw is voorbereid. De bouw van de nieuwe boot zal in 2019 plaats vinden.

2.7 Belasting- en algemene opbrengsten

In dit programma worden de belastingopbrengsten en overige algemene opbrengsten opgenomen die de kosten van het waterschap dekken.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	2018	
	Begroting	Jaarrekening
Externe kosten	165	82
Externe opbrengsten	-2.595	-2.792
Personeelskosten	0	0
Belastingopbrengst (inclusief oninbaar/kwijtschelding)	-88.311	-88.950
Netto kosten programma Belasting- en algemene opbrengsten	-90.740	-91.660

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

De lagere kosten hebben grotendeels betrekking op het niet inzetten van het onvoorzien, hier-tegenover staat dat er een bedrag is betaald aan vennootschapsbelasting. Met de betaling van vennootschapsbelasting, voor overheden ingegaan per 1-1-2016, was in de begroting geen rekening gehouden.

Externe opbrengsten

De opbrengsten hebben betrekking op precario, leges en retributies. Er is een hoger bedrag (€ 256.000,-) aan leges ontvangen, deze opbrengst is afhankelijk van het aantal vergunningen en van het soort vergunning. De retributie voor zoetwater valt over de jaren 2016-2018 € 55.000,- lager uit. Op 16-11-2018 heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan en bepaald dat alleen degenen die water onttrekken belastingplichtig zijn.

Belastingopbrengst

De bruto opbrengsten van de waterschapsbelasting zijn per categorie als volgt:

Waterschapsbelasting	Bedragen * € 1.000,-	
	Begroting	Jaarrekening
Watersysteemheffing ingezetenen	17.466	17.628
Watersysteemheffing gebouwd	27.893	28.176
Watersysteemheffing ongebouwd	11.804	11.789
Watersysteemheffing natuurterreinen	215	193
Zuiveringsheffing	31.891	32.241
Verontreinigingsheffing	641	682
Kwijtschelding	-1.334	-1.195
Toevoeging voorziening oninbaar	-266	-564
Totaal	88.310	88.949

De opbrengsten zijn gebaseerd op onderstaande eenheden:

Belastingeenheden	Begroting	Jaarrekening
	Woonruimten	166.000
WOZ-waarden in € 1.000,-	47.866.000	48.312.000
Hectares ongebouwd	151.800	150.698
Hectares natuurterreinen	28.000	27.301
Vervuilingseenheden zuiveringsheffing	547.425	547.235
Vervuilingseenheden verontreinigingsheffing	11.000	10.891

Analyse resultaat belastingopbrengsten (€ 0,639 miljoen)

(bedragen x € 1.000,-)

<u>Ingezetenen</u>	<u>118</u>	
meer opbrengst 2018		141
minder kwijtschelding 2018		34
meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		21
meer kwijtscheldingen voorgaande jaren		- 5
hogere toevoeging voorziening oninbaar		- 73

Voor 2018 waren 166.000 eenheden begroot.

In onderstaande tabel is het overzicht van deze heffing vanaf 2013 weergegeven.

Ingezetenen		opbrengst tm 31-12-2018		
jaar	opbrengst	tarief	aantal eenheden	
2018	€ 17.607.328,69	€ 105,22	167.338	
2017	€ 16.596.319,17	€ 99,58	166.663	
2016	€ 15.688.081,54	€ 94,34	166.293	
2015	€ 13.879.012,85	€ 83,76	165.700	
2014	€ 13.564.039,35	€ 82,14	165.133	
2013	€ 13.482.733,00	€ 82,14	164.143	

<u>Gebouwd</u>	<u>148</u>	
meer opbrengst 2018		321
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		- 38
hogere toevoeging voorziening oninbaar		- 135

De waarde ontwikkeling gebouwd is 1% hoger dan geraamd (begroot € 47.866.509.764, werkelijk € 48.312.092.346).

<u>Ongebouwd</u>	<u>-16</u>	
minder opbrengst 2018		- 85
meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		70
lagere toevoeging voorziening oninbaar		1

Begroot waren in 2018 151.800 belastbare hectares, werkelijk opgelegd 150.698 ha.

De hectares ongebouwd zijn nog te hoog begroot voor 2018, de afname wordt onder andere veroorzaakt door het aantal ha wegen. Bij het bepalen van de werkelijke oppervlakte wegen is in 2018 al rekening gehouden met een afname. In 2019 zal dit nogmaals plaatsvinden naar

aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad dat de wegen alleen voor het verharde gedeelte in de tariefdifferentiatie betrokken mogen worden.

Natuur -22
 minder opbrengst 2018 - 5
 minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren - 17

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het aantal heffingseenheden ongebouwd en natuur weergegeven.

jaar	watersysteemheffing ongebouwd			totaal belast ongebouwd	watersysteem natuur	watersysteemheff. totaal belaste ha.
	vol tarief	wegen	totaal ongebouwd			
2013	143.341	nvt	143.341		24.682	168.023
2014	134.063	9.726	143.789	153.515	25.002	168.791
2015	133.399	9.648	143.047	152.695	29.765	172.812
2016	132.842	9.716	142.558	152.274	28.151	170.709
2017	132.706	9.710	142.416	152.126	29.033	171.449
2018	134.406	8.146	142.552	150.698	27.301	169.853

Zuiveringsheffing huishoudens 100
 meer opbrengst 2018 41
 minder kwijtschelding 2018 112
 meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren 40
 meer kwijtscheldingen voorgaande jaren - 2
 hogere toevoeging voorziening oninbaar - 91

In 2018 zijn 670 vervuilingseenheden (v.e.'s) meer opgelegd dan begroot (begroot 415.000, werkelijk 415.670).

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het aantal v.e.'s weergegeven voor zowel de zuiveringsheffing huishoudens als bedrijven.

jaar	eenheden		totaal
	huishoudens	bedrijven	
2014	415.781	141.089	556.870
2015	415.264	141.014	556.278
2016	415.496	133.629	549.125
2017	415.104	132.485	547.589
2018	415.670	131.565	547.235

Zuiveringsheffing bedrijven 270
 minder opbrengst 2018 - 50
 meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren 320

De lagere opbrengst 2018 wordt veroorzaakt door de afname bij 1 bedrijf. De meeropbrengst over voorgaande jaren betreft hoofdzakelijk de nog definitief op te leggen aanslagen over 2016 en 2017.

Onderstaand is de afwijking weergegeven ten opzichte van begrootte eenheden zuiveringsheffing (ZH) huishoudens en - bedrijven.

	ZH-huishoudens	ZH-bedrijven		totaal
begroot 2018	415.000	132.425		547.425
verschil	670	-860		-190

Verontreinigingsheffing huishoudens -13

minder opbrengst 2018 - 13

minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren - 1

Verontreinigingsheffing bedrijven 56

meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren 56

De opbrengsten verontreinigingsheffing liggen in de lijn met de begroting.

2.8 Analyse investeringen

Algemeen

Het bestuurlijk vastgestelde netto bestedingsvolume voor 2018 was € 38,7 miljoen (exclusief overloop uit 2017). Voor het jaar 2018 was qua prognose een netto bestedingsvolume van 39,1 miljoen euro in de programmabegroting opgenomen. Afwijking tussen het bestuurlijk vastgestelde netto bestedingsvolume en de prognose van het netto bestedingsvolume past binnen de afspraak dat er meerjarig gestuurd zal worden op het vastgestelde bestedingsvolume per programma. Hierbij is een hogere of lagere besteding in enig jaar van de meerjarenraming mogelijk en bestaat de mogelijkheid om het gedeelte van het volume dat onverhoopt niet in een begrotingsjaar wordt besteed mee te nemen naar het daarop volgende jaar. Doelstelling is dat over de totale meerjarige periode wordt voldaan aan het totaal afgesproken bestuurlijke volume.

Gedurende 2018 is gebleken dat er zich altijd onverwachte zaken voordoen, waardoor de in de begroting 2018 geplande netto bestedingen in werkelijkheid lager uitvallen. Soms binnen, maar ook buiten de eigen invloedssfeer. Hierdoor is er een verschil tussen de oorspronkelijke geplande netto bestedingen in de begroting 2018 (€ 39,136 miljoen) en de daadwerkelijke netto realisatie (€ 33,589 miljoen). Per saldo is er zodoende sprake van een lagere besteding over 2018 van € 5,547 miljoen. Voor een nadere specificatie van de verschillen per programma en voor de toelichting van de voornaamste verschillen wordt verwezen naar het kopje 'Bestedingen' in dit hoofdstuk.

De werkelijke netto bestedingen over 2018 komen, zoals hierboven reeds aangegeven dus uit op circa € 33,589 miljoen netto (bruto € 37,378 miljoen). Dit bedrag ligt lager dan het op basis van de monitor per 1 november 2018 laatst bijgestelde volume van € 36,4 miljoen netto. Het verschil van circa € 2,8 miljoen.

Bij de vaststelling van het MJP 2018-2022 en MIP 2018 is het bestuurlijk vastgestelde netto bestedingsvolume op basis van de prognose van het netto bestedingsvolume in de monitor per juni 2018 bijgesteld naar € 37,3 miljoen. Concreet betekent de uitkomst over 2018 dat € 3,675 miljoen aanvullend zal doorschuiven naar 2019 en volgende jaren. Bij de opstelling van het MJP 2019-2023 en MIP 2019 zal deze verschuiving worden meegenomen.

In 2018 zijn 32 projecten technisch afgerond. Eind 2018 zijn er nog 71 projecten onderhanden die in 2019 of latere jaren zullen worden afgerond .

Kredieten

In de programmabegroting 2018 is in totaal voor bruto € 34,92 miljoen aan nieuwe kredieten aangekondigd. Dit bedrag bestond voor € 20,49 miljoen aan machtigingsinvesteringen in de sfeer van onderhoud, vervanging en bedrijfsvoering. Het andere deel van € 14,43 miljoen betrof investeringen waarvoor separate voorstellen zijn aangekondigd. De kredieten van de 31 machtigingsinvesteringen zijn verstrekt bij de vaststelling van de programmabegroting 2018. Voor de overige investeringen zijn in de loop van 2018 de kredieten door de algemene vergadering verleend op basis van de 9 aangekondigde separate voorstellen. Het ging daarbij onder andere om de volgende projecten:

- Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2018;
- Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2018;
- Baggeren Grote Wateren 2018 Moerschans/Zestig Voet;
- Fietspad Kortgene-Colijnsplaat;
- Fietspad Ruitenplaatweg 1^e fase;
- OAS-maatregel Westerschouwen.

Financieel afgeronde/onderhanden investeringen en voorbereidingskrediet 2018

x 1.000

Programma	Verstrekt krediet			Totale besteding t/m 2018			Besteding 2018 in netto
	bruto	subsidie /bijdrage	netto	bruto	subsidie /bijdrage	netto	
Financieel afgeronde investeringen							
Waterkeringen	27.228	26.673	555	33.081	32.790	291	126
Watersystemen	11.180	550	10.630	10.577	69	10.508	4.012
Wegen	5.873	178	5.695	5.102	210	4.893	1.491
Afvalwatersystemen	2.500	500	2.000	1.968	491	1.477	1.475
Bestuur en organisatie	1.097	-	1.097	636	-	636	484
subtotaal	47.878	27.901	19.977	51.363	33.560	17.803	7.588
Onderhanden investeringen							
Waterkeringen	10.582	8.901	1.682	8.272	7.609	663	473
Watersystemen	28.218	5.737	22.481	13.992	4.065	9.927	5.503
Wegen	9.618	1.641	7.977	6.112	1.246	4.866	4.292
Afvalwatersystemen	36.577	255	36.322	25.732	10	25.722	13.718
Bestuur en organisatie	6.755	251	6.504	1.733	53	1.680	1.675
subtotaal	91.750	16.785	74.965	55.842	12.983	42.858	25.660
Algemeen voorbereidingskrediet							
<i>Voorbereiding uit het algemeen voorbereidingskrediet</i>							
<i>(door de algemene vergadering € 1,5 miljoen verstrekt)</i>							
Watersystemen	396	-	396	292	-	292	249
Wegen	75	-	75	86	60	26	26
Afvalwaterketen	100	-	100	66	0	66	66
subtotaal	571	-	571	444	60	384	341
Totaal	140.198	44.686	95.512	107.649	46.603	61.046	33.589

Financieel afgeronde investeringen

In de jaarverslaggeving is de inhoudelijke toelichting op de financieel afgeronde projecten opgenomen bij de diverse programma's omdat de investeringen bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen binnen de programma's (zie toelichting op de financieel afgeronde projecten in de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6).

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de bestedingen voor de financieel afgeronde projecten in 2018 (totale besteding t/m 2018 van € 17,803 miljoen) € 2,174 miljoen lager uitvallen (circa 11%) in vergelijking met de verstrekte kredieten (€ 19,977 miljoen).

De financiële analyse van de financieel afgeronde projecten is hieronder opgenomen. Hierbij is niet elk project afzonderlijk toegelicht, maar wordt er per programma een beeld op hoofdlijnen gegeven van de voornaamste financiële afwijkingen. Voor een volledig overzicht van alle financieel afgeronde projecten en de financiële afwijkingen wordt verwezen naar het onderdeel "Investerings" in de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6.

De lagere besteding van € 2,174 miljoen (circa 11%) wordt verklaard door verschillende oorzaken:

- binnen het programma Waterkeringen valt de investering betreffende HWBP Zwakke Schakels Vlissingen lager uit.
- binnen het programma Wegen is een groot deel te verklaren doordat de 2^e helft van het project GBP-uitvoeringsplan 2018/2019 in 2019 uit de exploitatie zal plaatsvinden en door gunstige aanbesteding van het fietspad Korenweg Lewedorp.
- binnen het programma Afvalwaterketen is ook sprake van een aantal voordelen. Het voordeel bij de investeringen betreffende de rioolgemaal Oostdijk en Driewegen is ontstaan doordat door een combinatie van meerdere projecten de aanbesteding gunstig is uitgevallen. Ook de relining van het vrijervalstelsel Terneuzen is lager uitgevallen als gevolg van het eerder terugvorderen van de BTW.
- de lagere besteding bij het programma Bestuur en organisatie heeft met name betrekking op het niet doorgaan van de investering betreffende de servicegerichte architectuur en de lagere kosten voor de vervanging van de RWA-installatie Terneuzen omdat in plaats van vervanging er diverse aanpassingen hebben plaatsgevonden.

Onderhanden investeringen

De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de app “Projectenkaart”.

Vorbereidingskrediet

Alle investeringen die in de programmabegroting /meerjarenraming en het meerjaren investeringsprogramma (MIP) zijn opgenomen en waarvoor de algemene vergadering het krediet verstrekt op basis van separate voorstellen, worden voorbereid vanuit het algemene voorbereidingskrediet van € 1,5 miljoen. Hiertoe heeft de algemene vergadering het dagelijks bestuur gemachtigd. De voorbereiding bestaat uit alles wat nodig is om het project gereed te maken voor de uitvoering. Dit is onder andere de grondaankoop, vergunningverlening, onderzoek en bestekvoorbereiding. Per eind 2018 is voor € 571.000,- aan voorbereidingskrediet verstrekt. Voor een specificatie van de inzet van het voorbereidingskrediet per project wordt verwezen naar het onderdeel “Investeringskrediet” in de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6.

Bestedingen

Algemeen

Hierna wordt een algemeen beeld geschetst van de bestedingen van de investeringen in 2018. Voor 2018 waren nieuwe investeringskredieten opgenomen waarvan de netto bestedingen samen met de netto bestedingen uit eerder verstrekte kredieten en voorbereidingskredieten in principe zouden leiden tot een netto besteding van € 39,1 miljoen. In de onderstaande tabel is per programma te zien wat het in de begroting 2018 opgenomen netto bestedingsbedrag was en de daadwerkelijke netto besteding over 2018. In de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6 is in het onderdeel “Investeringskrediet” een specificatie opgenomen van de projecten per programma en de daadwerkelijke bestedingen van de financieel afgeronde en onderhanden investeringen.

x € 1.000

Programma	Netto Besteding in begroting 2018	Netto besteding in 2018	Hogere/lagere besteding in 2018	Specificatie
Waterkeringen	777	599	-178	Hst. 2.2
Watersystemen	12.853	9.763	-3.090	Hst. 2.3
Wegen	6.098	5.809	-289	Hst. 2.4
Afvalwaterketen	15.675	15.259	-416	Hst. 2.5
Bestuur & organisatie	3.733	2.159	-1.574	Hst. 2.6
Totaal	39.136	33.589	-5.547	

Ten opzichte van de geplande bestedingen van € 39,1 miljoen is er sprake van een lagere besteding van netto circa € 5,5 miljoen. Het overgrote deel van de lagere bestedingen is ontstaan op de programma's Watersystemen en Bestuur en organisatie, en in mindere mate op de programma's Wegen, Afvalwaterketen en Waterkeringen. Hierna wordt per programma verder ingegaan op de voornaamste afwijkingen.

Waterkeringen

In 2018 bedraagt de werkelijke besteding qua investeringen binnen het programma Waterkeringen € 0,599 miljoen netto (bruto € 1,881 miljoen). In de begroting 2018 was een bedrag van € 0,777 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,178 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot. Dit heeft vooral te maken met de herprogrammering van de verschillende HWBP-projecten.

Watersystemen

In 2018 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Watersystemen € 9,763 miljoen netto (bruto € 10,135 miljoen). In de begroting 2018 was een bedrag van € 12,853 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 3,090 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot. In 2018 is de scope van het Kruispolder veranderd waardoor het project is doorgeschoven in tijd. Door vertragingen bij het project gemaal Duiveland verschuiven bestedingen naar 2019. Daarnaast zijn er correcties op de 3 POP3 subsidieprojecten (Gaterniskreek, Westerschenge en Sloekreek) doorgevoerd.

Wegen

In 2018 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Wegen € 5,809 miljoen netto (bruto € 7,095 miljoen). In de begroting 2018 was een bedrag van € 6,098 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,289 miljoen netto minder besteed dan begroot. De lagere bestedingen bij het programma Wegen zijn voor een groot deel te verklaren door een aantal meevallers bij de uitvoering van het fietspad Kortgene-Colijnsplaat.

Afvalwaterketen

In 2018 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Afvalwaterketen € 15,259 miljoen netto (bruto € 15,760 miljoen). In de begroting 2018 was een bedrag van € 15,675 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,416 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot.

Binnen het programma Afvalwaterketen is er meer uitgegeven dan gepland bij de investeringen voor verschillende rwzi's. Bij de rwzi Breskens was er sprake van een overschrijding op twee stelposten, waarvoor extra krediet is aangevraagd. De hogere besteding bij de rwzi Walcheren viel binnen het beschikbaar gestelde krediet. Bij de rwzi Oostburg is er meer werk verricht in 2018, dat oorspronkelijk in 2019 gepland stond.

Tegenover deze hogere uitgaven staan bij een aantal projecten ook lagere uitgaven. Zo is een groot deel van het werk aan het rioolgemaal Zierikzee verstraagd als gevolg van benodigde

aanpassingen in het ontwerp. Bij de OAS-maatregel Westerschouwen is het project in tweeën geknipt; een groot deel van de geplande bestedingen is doorgeschoven naar latere jaren.

Bestuur en organisatie

In 2018 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Bestuur en organisatie € 2,159 miljoen netto (bruto € 2,212 miljoen). In de begroting 2018 was een bedrag van € 3,733 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 1,574 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot. De lagere besteding wordt met name veroorzaakt door een verschuiving in het kasritme bij de vervanging van de peilboot Meermin III. Daarnaast is het project servicegerichte architectuur stopgezet.

Verschil jaarrekening 2018 ten opzichte van monitor november 2018

Bij de monitor investeringen per 1 november 2018 is een prognose qua netto besteding afgegeven van € 36,4 miljoen euro. Ten opzichte van de daadwerkelijke realisatie valt deze prognose dus circa € 2,8 miljoen euro lager uit. Dit bedrag is opgebouwd uit een aanzienlijke reeks kleinere afwijkingen. Het grootste deel van de afwijking valt te verklaren door lagere bestedingen binnen het programma Watersystemen.

Verreweg het grootste aandeel in de afwijking bij het programma Watersystemen valt toe te rekenen aan baggerprojecten; verschuivingen in bestedingen eind 2018/begin 2019.

Bij het programma Afvalwaterketen is de afwijking met name te wijten aan het eerder genoemde project betreffende de relining van het vrijervalstelsel Terneuzen en rwzi Groede/Breskens. De afwijking bij laatstgenoemde is een gevolg van een termijnbedrag dat in 2019 is betaald in plaats van 2018 omdat een te leveren prestatie in eerste instantie als onvoldoende was beoordeeld.

De afwijking bij het programma Bestuur en organisatie is geen gevolg van een duidelijke uitschieter, maar een verzameling kleinere mutaties. Zo bleek er minder te zijn uitgegeven aan tractiemiddelen en de implementatie van de Omgevingswet.

Gerealiseerde projecten in 2018

Voorname projecten die (technisch) gerealiseerd zijn in 2018, betreffen onder meer de vispassages Zandberg, Slepers- en Pietersdijk, het uitvoeren van maatregelen in het kader van WB21/KRW/GGOR, de eerste fase van het fietspad Ruitersplaatweg, de renovatie van verschillende rioolgemalen en het vervangen van de rookwarmteafvoer-installatie in het kantoor Terneuzen. Dat ook in 2018 weer veel projecten met succes zijn afgerond en voorbereid, komt met name door een gedegen voorbereiding van de projecten, interne sturing en monitoring. Er wordt continu bekeken of het interne proces verder verbeterd kan worden.

Van de 32 technisch afgeronde projecten in 2018 zijn er 30 binnen de toegestane tijdslimiet (tot uiterlijk 6 maanden na vastgestelde technische afronding in de AV) afgerond. De andere 2 projecten zijn tijdens één van de monitors investeringen in 2016, 2017 en 2018 aan de AV gemeld en is de datum van technische afronding na besluitvorming verschoven. Daarnaast zijn er nog 71 projecten die momenteel onderhanden zijn. Deze worden in 2019 of latere jaren afgerond.

3 Paragrafen

3.1 Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar

In 2018 is het Meerjarenperspectief (MJP) opgesteld en is het Meerjaren Investeringsprogramma (MIP) geactualiseerd. De algemene vergadering heeft in 2018 twee begrotingswijzigingen vastgesteld. Verder zijn aan de algemene vergadering op diverse tijdstippen monitors van de exploitatie, investeringen en prestaties aangeboden.

3.2 Incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel is een opsomming gemaakt van de incidentele lasten en baten in 2018.

Incidentele baten en lasten	x € 1,-	
	Lasten	Baten
- assetmanagement	29.000	29.000
- cultuurhistorische duikers	232.000	232.000
- innovatie	71.000	71.000
- uitgestelde werken en diensten 2017	2.857.000	2.857.000
- veilig werken langs de weg	105.000	105.000
- depotbeheer	100.000	100.000
- onderhoud Walcherseweg - Middelburgse weg	20.000	20.000
Totaal	3.414.000	3.414.000

3.3 Waterschapsbelastingen

Belastingheffing

De (netto)kosten worden gedekt door drie heffingen:

- Watersysteemheffing;
- Zuiveringsheffing;
- Verontreinigingsheffing.

Watersysteemheffing

De watersysteemheffing betreft de kosten van het watersysteembeheer met inbegrip van de zorg voor de waterkeringen, de directe lozingen op oppervlaktewater, het wegenbeheer en het passief deel van het zuiveringsbeheer.

Zuiveringsheffing

De zuiveringsheffing dekt de kosten van het transporteren en het zuiveren van afvalwater op rwzi's en de kosten van slibverwerking. De kosten van het passief gedeelte van het waterkwaleiteitsbeheer (gedeelte van planvorming, beheersing van lozingen e.d.) zijn bij het watersysteembeheer ondergebracht.

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing wordt geheven van degenen die direct lozen op het oppervlaktewater (iba's, septictanks). De opbrengst komt ten goede aan het watersysteembeheer.

De kostentoedeling

De wijze waarop de kosten en opbrengsten van het watersysteembeheer aan de belastingplichtige categorieën (ingezetenen, eigenaren van ongebouwde onroerende zaken, natuurterreinen en gebouwde onroerende zaken) worden toegerekend, is vastgelegd in de kostentoedelingsverordening.

Het kostendeel van de categorie ingezetenen (solidariteitsdeel) is bepaald aan de hand van de gemiddelde inwonerdichtheid per vierkante kilometer in het waterschapsgebied.

De toedeling van de resterende kosten aan de overige drie categorieën (profijtdeel) vindt plaats aan de hand van de waarde van onroerende zaken in het economisch verkeer. De onderlinge waardeverhouding van de onroerende zaken bepaalt het kostendeel per categorie.

De toedeling van de kosten van het watersysteembeheer aan de verschillende categorieën is in de kostentoedelingsverordening 2016 als volgt:

- Ingezetenen 30,00%
- Gebouwd 48,60%
- Ongebouwd 21,06%
- Natuurterreinen 0,34%

Beschrijving kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtscheldingsbeleid wordt door Sabewa Zeeland uitgevoerd aan de hand van de door de algemene vergadering vastgestelde kwijtscheldingsnormen. Deze is vastgesteld op 100%. Dat wil zeggen dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingschuldigen met een inkomen op of onder bijstandsniveau. In beginsel is deze norm 90% maar het waterschap Scheldestromen kent een ruimhartiger kwijtscheldingsbeleid door de norm te stellen op 100%. Alle gemeenten in Zeeland hanteren dezelfde norm. Sabewa Zeeland voert ook voor de niet aangesloten gemeenten het kwijtscheldingsbeleid uit. Door samen te werken wordt bereikt dat het indienen en afhandelen van verzoeken om kwijtschelding eenvoudiger is. De belastingschuldige hoeft maar één aanvraagformulier (met bijlagen) voor kwijtschelding van gemeentelijke - en waterschapsbelastingen in te dienen.

De algemene vergadering heeft op 13 november 2013 besloten om met ingang van 2014 de kwijtscheldingsnormen te verruimen voor ondernemers (eenmansbedrijven) voor belasting-schulden met betrekking tot de privéhuishouding, met de netto-kosten van kinderopvang en voor personen van 65 jaar en ouder de kwijtscheldingsnorm te verhogen tot 100% van de van toepassing zijnde netto AOW-bedragen.

In 2016/2017 heeft een werkgroep de Leidraad kwijtschelding beoordeeld. Dit met het doel deze zo mogelijk te verduidelijken en/of te vereenvoudigen. De aangepaste Leidraad kwijtschelding is op 27 januari 2017 door het dagelijks bestuur van Sabewa Zeeland vastgesteld.

Het recht op kwijtschelding wordt aan het begin van het belastingjaar beoordeeld door toezending van persoonsgegevens van die belastingplichtigen die het voorgaande jaar kwijtschelding hebben ontvangen aan de Stichting Inlichtingenbureau. Deze Stichting is een onderdeel van het ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid en toetst aangeleverde gegevens aan de wettelijke normen voor inkomen, vermogen en voertuigbezit, een en ander volgens de daarvoor geldende landelijke regeling.

Kwijtschelding wordt alleen verleend voor de watersysteemheffing ingezetenen en zuiveringsheffing - en verontreinigingsheffing huishoudens.

Kostendekkendheid

De primair begrote netto-kosten zijn toegerekend aan de belastingcategorieën en worden grotendeels gedekt door de waterschapsbelastingen. De opbouw van de verschillende belastingtarieven kan als volgt worden weergegeven. Om het dekkingspercentage te berekenen worden de kosten per eenheid tarief gedeeld door het tarief.

Bedragen x € 1,-

Inzet reserves:	Watersysteemheffing				zuiveringsheffing
	ingezetenen	gebouwd (%)	ongebouwd	natuurterreinen	
Tarief exclusief inzet reserves:	108,02	0,059068	78,84	7,78	57,98
Inzet reserves:					
Algemene reserve	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserves	1,41	0,0008	1,08	0,09	0,15
Tariefegaliseringsreserve	1,39	0	0	0	-0,42
Subtotaal	2,80	0,0008	1,08	0,09	-0,27
Tarief	€ 105,22	0,0583%	€ 77,76	€ 7,69	€ 58,26
Dekkingspercentage tarieven 2018	97,34%	98,64%	98,60%	98,77%	100,47%
Dekkingspercentage tarieven 2017	95,70%	99,20%	99,40%	100,60%	100,20%
Dekkingspercentage tarieven 2016	90,80%	100,00%	98,80%	99,00%	98,80%

Uit de egaliseringsreserves vindt een inzet plaats van € 230.000,- voor ingezetenen en een storting van € 230.000,- voor zuiveringsheffing, per saldo nihil. In 2019 vindt hiervan de terugboeking plaats. Dit leidt tot een meer gelijkmatig verloop van de tarieven voor alle categorieën. De inzet vanuit de egaliseringsreserves is overeenkomstig de begroting.

Tarieven 2018 en tariefontwikkeling

In onderstaande tabel is de tariefontwikkeling in de afgelopen jaren weergegeven voor de verschillende belastingsoorten. Tevens de procentuele stijging 2018 ten opzichte van 2017 aangegeven.

Belastingsoort /tarieven	2016	2017	2018	stijgingspercentage tov 2017
Watersysteemheffing ingezetenen per woonruimte	€ 94,34	€ 99,58	€ 105,22	5,66%
Watersysteemheffing gebouwd % van de WOZ-waarde	0,058100%	0,058382%	0,058274%	-0,18%
Watersysteemheffing ongebouwd per hectare	€ 72,60	€ 75,12	€ 77,76	3,51%
Watersysteemheffing Natuurterreinen per hectare	7,85	8,16	7,69	-5,76%
Zuiveringsheffing per vervuilingseenheid	55,72	57,61	58,26	1,13%
Verontreinigingsheffing per vervuilingseenheid	55,72	57,61	58,26	1,13%

3.4 Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen

Algemene reserves en de bestemmingsreserves

bedragen x € 1.000,-

Algemene reserves en bestemmingsreserves	Saldo 31-12-2017	Onttrekking resultaat 2017	Toevoeging resultaat 2017	Saldo 31-12-2017 na resultaatbestemming	Onttrekking 2018	Toevoeging 2018	Saldo 31-12-2018	Voorstel resultaatbestemming	Saldo 31-12-18 na resultaatbestemming
Algemene reserves									
Watersysteembeheer	11.481		332	11.813	44	331	12.100	-687	11.413
Watersysteembeheer Veerse Meer	169			169	36	44	177		177
Zuiveringsbeheer	603		644	1.247		36	1.283	-205	1.078
Totaal algemene reserves	12.253	0	976	13.229	80	411	13.560	-892	12.669
Bestemmingsreserves									
Tariefegalisatiereserves									
Watersysteemheffing ingezetenen	235	12		223	230		-7	218	211
Watersysteemheffing ongebouwd	-13		20	7			7	-2	5
Watersysteemheffing gebouwd	518		652	1.170			1.170	235	1.405
Watersysteemheffing natuurterreinen	57		34	91			91	-19	72
Zuiveringsheffing	-322	524		-846		230	-616	504	-112
Totaal tariefegalisatiereserves	475	536	706	646	230	230	646	936	1.581
Overige bestemmingsreserves									
Kapitaallasten fietspaden Zeeuws-Vlaanderen	4.944			4.944	140		4.804		4.804
Kapitaallasten extra afslag A-58 Goes	575			575	29		546		546
Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal	167			167			167		167
Peilbesluiten Veerse Meer, steigers	169			169			169		169
Zandsuppletie Sophiastrand	417			417			417		417
Groot onderhoud waterkeringen	165			165			165		165
Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat	204			204			204		204
Uitgestelde werken en diensten 2017	955		1.925	2.880	2.857		23		23
Uitgestelde werken en diensten 2018				0			0	796	796
Walcherseweg-Middelburgse weg	432			432	20		412		412
Cultuurhistorische duikers en sluizen	450			450	232		218		218
Zichtbaarheid	16			16			16		16
Innovatie	180			180	71		109		109
Zorgplicht	325			325	325		0		0
Assetmanagement	371			371	29		342		342
Veilig werken langs de weg	105			105	105		0		0
Depotbeheer	100			100	100		0		0
Totaal overige bestemmingsreserves	9.575	0	1.925	11.499	3.908	0	7.591	796	8.386
Totaal bestemmingsreserves	10.050	536	2.631	12.145	4.138	230	8.237	1.732	9.967
Totaal algemene en bestemmingsreserves	22.303	536	3.607	25.374	4.218	641	21.797	840	22.636

3.5 Weerstandsvermogen, - capaciteit en risico's

Algemeen

Het weerstandsvermogen legt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's en geeft aan hoe robuust de financiële positie van de organisatie is. Dit is van belang wanneer zich een financiële tegenvaller voordoet. Een goed weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke tegenvaller direct leidt tot hogere lasten voor de belastingplichtigen.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- a. *de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
- b. *alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*

In de algemene vergadering van 6 oktober 2011 is de Nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen vastgesteld. Met deze beleidsnota is in de onderstaande berekening van het weerstandsvermogen rekening gehouden.

De weerstandscapaciteit

In de weerstandscapaciteit worden alleen die middelen opgenomen die in een begrotingsjaar en de daarop volgende begrotingsjaren vrij aanwendbaar zijn zonder dat dit effect heeft op de gewenste kernactiviteiten van het waterschap en de gewenste ontwikkeling van de lastendruk.

Dit geldt voor de algemene reserve en het niet bestemde deel van de tariefegalisatiereserves. De aanwezige overige bestemmingsreserves maken geen deel uit van de weerstandscapaciteit. Deze worden ingezet voor het doel waarvoor deze gevormd zijn.

De totale weerstandscapaciteit per ultimo van het jaar kan dan als volgt bepaald worden:

Beschikbaar	Begroot	Rekening
Stille reserve	p.m.	p.m.
Belastingcapaciteit	p.m.	p.m.
Onvoorzien	0,100 mln.	- mln.
Algemene reserves	11,246 mln.	13,560 mln.
Tariefegalisatiereserves	0,475 mln.	0,646 mln.
Totaal	11,821 mln.	14,206mln.

Risico's

Een algemeen gangbare definitie van het begrip risico is: *De kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief effect op het bereiken van de doelstellingen.*

De voor het weerstandsvermogen relevante risico's zijn die risico's waarvoor geen maatregelen (bijvoorbeeld verzekering of voorziening) zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie met de financiële positie.

Deelneming in Slibverwerking Noord-Brabant

Waterschap Scheldestromen is voor 7,97% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiverings-slib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap.

Veranderde slibmarkt: In de komende jaren wordt door de waterschappen een afname van de slibproductie verwacht door de ombouw van zuiveringen tot energie- en grondstoffenfabrieken, waardoor een onderbezetting van de SVI dreigt. Onderbezetting van de SVI leidt tot hogere verwerkingskosten voor de aandeelhouders. In de afgelopen jaren is dit risico sterk afgenomen door het afsluiten van nieuwe slibverwerkingscontracten.

Hiertegenover staat dat in Nederland een gebrek aan verwerkingscapaciteit blijft bestaan, zoals de afgelopen jaren het geval was. Dit is het geval als de energie- en grondstoffenfabrieken niet het gewenste rendement halen, maar ook door de ontwikkelingen in Duitsland, zoals eerder beschreven. Als dit zich voordoet in combinatie met onverwachte verstoringen (calamiteiten, wijziging in slibprognoses, etc.) dreigt de situatie dat onvoldoende zuiveringsslib verwerkt kan worden, wat kan leiden tot ongezuiverd lozen van rioolwater. SNB tracht met de Provincie en branchegeenoten hierover afspraken te maken. SNB overweegt om verwerkingscapaciteit vrij te houden, om eventuele calamiteiten te kunnen opvullen. Daarnaast is extra opslagcapaciteit benodigd.

Terugwinnen van grondstoffen: Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamings-strategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden. Dit is nodig om (toekomstige) besparingen veilig te stellen.

Afzet reststoffen: In 2017 dreigde de afzet van een deel van de reststoffen in Duitsland in de zogenaamde Versatzbau niet meer mogelijk te zijn door de zienswijze van het Rijk. Eind 2018 heeft de Raad van State aangegeven dat Versatzbau een nuttige toepassing is, waardoor het Rijk geen beperkingen mag opleggen. Dit risico is derhalve vervallen.

Continuïteit en beschikbaarheid slibverbrandingsinstallatie: In 2018 is een versterkte ontwikkeling zichtbaar van gebrek aan gekwalificeerd personeel bij toeleveranciers van SNB, vooral op technisch vlak. Dit kan mogelijk gevolgen hebben op het gebied van afnemende kwaliteit van onderhoud aan de installatie en langere stilstand tijden bij onderhoud en storingsen. SNB is hierover voortdurend in overleg met de leveranciers en er wordt ook afstemming gezocht met andere bedrijven, om onderhoud stops op elkaar af te stemmen.

Wijziging in fiscale wetgeving: Wijzigingen en toepassing van fiscale wetgeving kunnen van redelijke invloed zijn op het resultaat van de slibeindverwerking. In het regeerakkoord wordt aangegeven dat de vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting vervalt voor de verwerking van zuiveringsslib. Dit heeft geen invloed op het resultaat van de eindverwerking maar wel op de concurrentiepositie van SNB, en op toekomstige ontwikkelingen naar alternatieve verwerking waarbij slib niet meer verbrand wordt.

Afhankelijk van de wijze waarop omgegaan wordt met de waterfractie in het ontwaterd slib, lopen de meerkosten voor de klanten hierdoor op van € 4 tot € 30 per ton. SNB is hierover in nauw contact met de UvW, die betrokken zal worden bij een onderzoek van het Rijk naar de vraag of vrijstelling daadwerkelijk zou moeten vervallen.

Wijziging in milieuwetgeving: De nieuwe BREF bevat een verplichting tot het installeren van continue kwikmeting. Details met betrekking tot de mogelijkheid tot ontheffing van deze verplichting zijn nog niet bekend. Geschatte investering is circa € 0,5 miljoen.

De provincie heeft SNB ambtshalve een nieuwe energievergunning opgelegd. Het energieverbruik dient in detail te worden gemonitord en mogelijke investeringen die leiden tot energiebesparingen en die binnen vijf jaar kunnen worden terugverdiend, dienen te worden uitgevoerd. SNB heeft in de afgelopen jaren reeds veel gedaan aan het verlagen van het energieverbruik. Welke gevolgen deze nieuwe vergunningseis heeft, zal duidelijk worden in 2019.

Juridische procedures

Per 31 december had het waterschap een vijftal procedures lopen bij de Raad van State. Dit zou mogelijk in totaal tot een schadebedrag kunnen leiden van € 120.000,-. Daarnaast is er

nog één procedure waar ten bate van het waterschap mogelijk dwangsommen kunnen worden opgelegd.

(Overige) operationele risico's

Operationele risico's zijn risico's waar elke organisatie mee te maken heeft. In het algemeen is een operationeel risico een risico dat voortkomt uit de operatie van bedrijfsfuncties binnen een organisatie. De term operationeel risico is typisch een algemene term en behelst eveneens frauderisico's, juridische risico's, fysieke- of milieurisico's. Meer specifiek kunnen operationele risico's gedefinieerd worden als risico als gevolg van ontoereikende of niet succesvolle interne processen, mensen en systemen of van externe gebeurtenissen.

Onder deze risico's vallen onder andere, grotendeels gericht op externe gebeurtenissen, winterschade, gladheidbestrijding en wateroverlast. Deze risico's worden maximaal geraamd op € 4 miljoen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. In de nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen is bepaald dat het weerstandsvermogen van waterschap Scheldestromen moet voldoen aan de waardering B, ruim voldoende.

Bij beoordelen van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel.

Waardering	Verhouding	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Op basis van deze indeling kan het weerstandsvermogen als volgt worden geclassificeerd.

	begroot	rekening
Risico's	€ 4,5 miljoen	€ 4,1 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 11,8 mln.	€ 14,206 mln.
Weerstandsvermogen	2,6	3,46
Waardering	A	A

3.6 Financiering, rente en schuldpositie

Het waterschap is verplicht op grond van De "Wet Financiering decentrale overheden" (Wet Fido) een treasury paragraaf op te nemen in het jaarverslag. Doel is het bevorderen en transparant maken van het financierings- en treasurybeleid, het verbeteren van de besluitvorming daarover en het beter mogelijk maken van een goede beoordeling daarvan door de toezichthouder. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vermogensbehoefte, de renteontwikkeling en het risicobeheer.

Vermogensmutaties

De vermogenstoename of afname in het afgelopen jaar kan bepaald worden door het verschil tussen herkomst en bestedingen van middelen.

Vermogensmutaties		Bedragen x € 1.000		
		Herkomst	Besteding	
<i>Vaste activa:</i>	Afschrijvingen	18.603		
	Bijdragen van derden	3.729		
	Verkopen en fin.act.	515		
	Bruto uitgaven		37.379	
<i>Eigen vermogen:</i>	Toevoegingen	1.481		
	Onttrekkingen		4.217	
<i>Voorzieningen:</i>	Toevoegingen	481		
	Onttrekkingen		655	
<i>Langlopende schulden:</i>	Stortingen	35.000		
	Aflossingen		17.269	
	Totaal	59.809	59.520	
		Vermogenstoename		529

Financiering

In 2018 is voor € 17.269.000,- afgelost en zijn voor € 35.000.000,- vaste financieringsmiddelen aangetrokken. De restant schuld bedraagt op 31 december 2018 € 255.941.000,-.

Renteontwikkeling

Bij de programmabegroting is uitgegaan van een rente van 1,25% voor de financieringsbehoefte op lange termijn. In 2018 is in de financieringsbehoefte voorzien door het aantrekken van kasgeldleningen en het afsluiten van twee vaste geldleningen. Op de kasgeldleningen werd een rente ontvangen variërend van -0,38 tot - 0,385%. Er is 1 vaste geldlening (€ 15 miljoen) afgesloten met een looptijd van 10 jaar tegen een percentage van 1,04% en 1 vaste geldlening (€ 20,- miljoen) met een looptijd van 3 jaar tegen een percentage van 0%. Het afsluiten van de vaste geldleningen was onder andere noodzakelijk in verband met de herfinanciering van de aflossingen voor in totaal € 17 miljoen.

Risicobeleid

Het treasurybeleid is defensief en risicomijdend, en is er op gericht toekomstige risico's inzichtelijk te maken, te beheersen, te verminderen of te verschuiven. Het risicobeheer bestaat uit o.a. renterisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico, waarbij voor ons het renterisico het belangrijkste is. De uitvoering van de treasurytaak mag in ieder geval niet leiden tot een vergroting van de risico's voor de organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen (de kasgeldlimiet en de renterisiconorm), zoals vastgelegd in de Wet Fido niet overschrijdt.

Renterisiconorm

De renterisiconorm beoogt een zodanige opbouw van de leningenportefeuille dat het risico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen beperkt blijft. De renterisiconorm is voor de waterschappen vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het betreffende jaar. Het waterschap heeft geen leningen met een renteherziening.

Renterisiconorm	Bedragen x € 1.000
1 Totaal begroting	116.434
2 Vastgesteld percentage	30%
3 Renterisiconorm (30% van 1)	34.930
4 Betaalde aflossingen	17.269
Ruimte (3-4)	17.661

Uit het voorgaande overzicht blijkt dat het waterschap het afgelopen jaar onder de norm is gebleven.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum dat gesteld is aan de mate waarin van korte financiering (looptijd maximaal één jaar) gebruik mag worden gemaakt. In de ‘Uitvoeringsregeling Fido’ is dit maximum voor de waterschappen vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal. Voor het waterschap betekent dit voor 2018 afgerond € 26 miljoen. In 2018 hebben geen overschrijdingen van de kasgeldlimiet plaatsgevonden.

Periode (einde van het)	Vlottende schuld (-/-)/middelen	Kasgeldlimiet	Bedragen x € 1.000	
			Ruimte onder Kasgeldlimiet	
1 ^e kwartaal	€ 22.433	€ 26.000	-/-€	3.567
2 ^e kwartaal	€ 12.830	€ 26.000	-/-€	13.170
3 ^e kwartaal	€ 23.927	€ 26.000	-/-€	2.073
4 ^e kwartaal	€ 22.606	€ 26.000	-/-€	3.394

Schuldpositie

De netto schuld als aandeel van de inkomsten (netto schuldquote) geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Anders gezegd: kan het waterschap zijn schulden wel dragen? De netto schuldquote voor waterschap Scheldestromen bedraagt 243%, gebaseerd op de uitkomsten van de jaarrekening 2018 (deze berekening is gebaseerd op de opbrengsten uit belastingen inclusief de bijdrage wegen via het gemeentefonds en wijkt daarmee af van de berekening van de Unie van Waterschappen). Dit is gebaseerd op de besluitvorming in de AV van 30 mei 2018, waarbij tevens besloten is dat een netto schuldquote lager dan 250% acceptabel is. Deze netto schuldquote geeft, naast andere kengetallen, aan dat veel van het vermogen van het waterschap “vast” zit in met name de materiële vaste activa. In de beoordeling van de schuldpositie dient de taakuitoefening uitdrukkelijk betrokken te worden. Als waterschap moeten wij blijven investeren in het beheersgebied om een goede uitvoering van de waterschapstaken te garanderen. Op dit moment ligt er een aanzienlijke opgave op meerdere gebieden die zorgt voor een aanzienlijke investeringsopgave. Dit heeft op de korte termijn negatieve gevolgen voor de schuldpositie. Echter op termijn zal er sprake zijn van een afname van de schuldenlast.

jaar	investe- rings- volume	afschrij- ving	overig finan- ciering ¹	vaste schulden- last	overige schulden (-vorder- ingen) ²	totaal saldo schulden	belasting- opbreng- sten ³	netto- schuld- quote ^{3a}	belasting- wegen, precario, dividend ⁴	netto- schuld- quote ^{4a}	totale inkoms- ten ⁵	netto- schuld- quote ^{5a}
2016 R	17,2	18,3	10,4	240,5	-3,2	237,3	82,9	286%	101,1	235%	109,2	217%
2017 R	21,9	18,5	-5,7	238,2	2,3	240,5	86,0	280%	103,3	233%	114,4	210%
2018 R	33,6	18,6	2,7	255,9	2,2	258,1	89,0	290%	106,4	243%	114,1	226%

1 overige financiering: voorfinanciering, teruggave beleggingsproduct, reserves

2 overige schulden (- vorderingen): kortlopende schulden, overlopende passiva/activa, vorderingen, liquide middelen

3 belastingopbrengsten inclusief oninbaar-kwijtschelding (rekenmethode Unie van Waterschappen)

3a berekende schuldquote op basis van de berekening (3) die de Unie van Waterschappen

4 belastingopbrengsten incl. precariobelasting en uitkering wegen/dividend (beleid waterschap Scheldestromen AV 30-5-2018)

4a berekende schuldquote op basis van (4) het vastgestelde beleid waterschap Scheldestromen

5 totaal opbrengsten: belastingopbrengsten, precariobelasting, uitkering wegen/dividend, opbrengst eigendommen

5a berekende Schuldquote op basis van alle opbrengsten (5)

3.7 EMU-saldo

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie in het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de Economisch Monetaire Unie, is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt over gezonde overheidsfinanciën. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dat 3% van het BBP

(Bruto Binnenlands Product). Voor de bepaling van het tekort tellen ook de uitgaven van de lagere overheden (provincies, gemeenten en waterschappen) mee.

Op grond van de Wet hof (houdbare overheidsfinanciën) moeten de vier overheden samen invulling geven aan de eisen die vanuit de Europese Unie ten aanzien van met name het EMU-saldo en de EMU-schuld worden gesteld. Om de voor hun kerntaken noodzakelijke investeringen uit te kunnen voeren, hebben de lagere overheden een zekere ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. De Wet hof kent als systematiek dat een kabinet aan het begin van zijn regeerperiode afspraken met IPO, VNG en Unie maakt over de ruimte voor de decentrale overheden in het EMU-tekort gedurende de gehele regeerperiode.

Het overleg met het nieuwe kabinet heeft in 2018 plaatsgevonden. Dit heeft geresulteerd in afspraken vanaf 2019. Voor 2018 had de Unie “indicatieve” referentiewaarden berekend, waarbij was uitgegaan van de laatst formeel vastgestelde ruimte van 0,06% BBP voor alle waterschappen gezamenlijk. Deze ruimte sloot, naar het oordeel van de Unie, aan op de eerdere uitspraken van het kabinet. Hierbij verwachtte het kabinet niet dat er vanuit de gezamenlijke ruimte voor decentrale overheden van 0,3% belemmeringen zijn voor de investeringen die de decentrale overheden, en dus ook de waterschappen, in hun plannen hebben opgenomen. Op basis van de “indicatieve” referentiewaarde was voor het waterschap een tekort toegestaan van € 15.400.000,-.

Het EMU-saldo kan op basis van de jaarrekening 2018 als volgt berekend worden:

Berekening EMU-saldo		Rekening 2018	Rekening 2017
+ Resultaat		840	3.071
- Dotaties/onttrekkingen aan reserves		-3.577	-468
- Opbrengstsoort geactiveerde lasten		-3.467	-3.501
1 EMU-exploitatiesaldo		-6.204	-898
- Bruto investeringen (excl. geactiveerde lasten)		-33.912	-30.167
+ Investeringsubsidies		3.729	10.250
+ Verkopen		59	233
+ Afschrijvingen		18.602	18.528
2 Invloed investeringen		-11.522	-1.156
+ Toevoeging aan voorzieningen		481	58
- Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen		-655	-382
3 Invloed voorzieningen		-174	-324
4 Invloed reserves		-	-
5 Deelneming en aandelen		456	-112
EMU - SALDO		-17.444	-2.490

Analyse verschil tussen programmabegroting en jaarrekening

Het gerealiseerde EMU saldo voor Scheldestromen overschrijdt het toegestane tekort. Het verschil met de programmabegroting (EMU-saldo begroot -€ 20.892,- mln) is € 3,4 miljoen lager. Dit wordt in hoofdzaak veroorzaakt door de lagere netto-investeringen. Ten opzichte van 2017 wordt het verschil hoofdzakelijk veroorzaakt door de hogere onttrekkingen aan de reserves en de hogere netto-investeringen.

3.8 Bedrijfsvoering

De besturing van de organisatie is gebaseerd op de PDCA-cyclus (plan-do-check-act). In deze cyclus worden de inhoudelijke en financiële strategie vertaald in beleid en vervolgens in maatregelen. Na de uitvoering vindt evaluatie plaats. Een analyse van de resultaten en een actuele financiële prognose vormen de basis voor de evaluatie en actualisatie van de (financiële) strategie. Insteek blijft uiteraard het behalen van de geformuleerde missie en de bijbehorende kerntaken binnen de wettelijke kaders, maar niet zonder in te spelen op zaken die anders of beter kunnen of moeten. In 2018 is hieraan invulling gegeven door de 3^e actualisatie van de Strategienota 2015-2019 en via het Meerjarenperspectief 2018-2022 en het Meerjareninvesteringsprogramma (MIP) 2018.

De informatie uit de monitor vormt de basis voor de tussentijdse (bij)sturing binnen de organisatie en het afleggen van verantwoording aan de algemene vergadering. In 2018 is de algemene vergadering 4 keer geïnformeerd over de tussentijdse voortgang van de prestaties, exploitatie en investeringen. Indien van toepassing is hier eveneens bestuurlijke besluitvorming aan gekoppeld. In 2018 is toegewerkt naar een monitor die een integraal beeld geeft van de prestatiedoelstellingen, investeringen en exploitatie. Hierbij is de insteek om meer onderlinge verbanden tussen deze onderdelen. In 2019 zal deze integrale monitor geleidelijk de bestaande monitor gaan vervangen.

Het waterschap staat voor een meerjarige organisatieontwikkeling. Om goed in te kunnen spelen op de veranderende eisen die aan ons gesteld worden, willen we meer dan nu het geval is gaan denken vanuit de klantbehoefte, intern en extern intensiever gaan samenwerken, stabiel en navolgbaar zijn in begroting en prestaties en efficiënter gaan werken door continu te leren en te verbeteren. Om dat te bereiken, heeft ons waterschap de ambitie om in de toekomst meer omgevingsgericht, procesgericht en risico gestuurd te werken. Zo willen we in de ontwikkeling van onze organisatie graag een stap maken in de richting van een procesgerichte organisatie. Voor onze organisatie vertalen we dit naar het denken in processen vanuit vijf programma's: iedere kerntaak en de ondersteuning vanuit bestuur en organisatie wordt georganiseerd in een eigen programma. Daarnaast borgen we vanuit tien afdelingen de persoonlijke ontwikkeling en het welbevinden van onze medewerkers, de kennisontwikkeling, het behouden van kennis en een toekomstbestendig personeelsbestand. Na het starten met werken in programma's zal het ontwikkeltraject doorlopen tot en met 2021. Daarbij zal de nadruk liggen op de ontwikkeling van de medewerkers en het samen met onze medewerkers verbeteren van de programma's en de processen.

In 2018 zijn de programmamanagers en het merendeel van de afdelingsmanagers benoemd, is verder gegaan met de implementatie van assetmanagement en zijn de hoofdprocessen beschreven.

Met behulp van assetmanagement krijgt het waterschap meer inzicht in kosten, prestaties en risico's van de assets die beheerd worden (waterkeringen, wegen, kunstwerken, etc.). Daarbij wordt gekeken naar de hele levenscyclus van een asset. Deze informatie wordt vervolgens gebruikt bij het maken van keuzes. Het beheer en onderhoud wordt hiervoor verder ontwikkeld en geprofessionaliseerd. Dit betekent onder andere dat voor elke investeringsbeslissing een integrale afweging wordt gemaakt tussen prestaties, risico's en kosten over de hele levensduur (Life Cycle Costs). Er wordt gekeken naar de waarde van een asset voor zowel onze kerntaken als de omgeving. Al het onderhoud gebeurt risico gestuurd, gebaseerd op het principe dat niet elke asset op dezelfde manier en op hetzelfde moment (op dezelfde leeftijd) faalt, en dat niet elk falen dezelfde consequenties heeft. Ook bij assetmanagement is sprake van continu verbeteren.

Het beschrijven van de werkprocessen is een van de aspecten van assetmanagement. In 2018 zijn de hoofdprocessen van het waterschap op hoofdlijnen beschreven voor de hele organisatie, met de PDCA-cyclus als uitgangspunt. Op een gedetailleerder niveau zijn werkprocessen

beschreven die specifiek zijn voor een of enkele programma's. De programma's Afvalwaterketen en Waterkeringen hebben al actuele beschrijvingen voor het merendeel van deze specifieke werkprocessen. Voor het programma Waterkeringen is dat onder meer in het kader van de Zorgplicht Waterkeringen.

3.9 Verbonden partijen

Deze paragraaf gaat in op de doelstellingen, activiteiten en de mate van de financiële betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden waarin het waterschap participeert en waarin het tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. Het gaat hierbij om banden met derde partijen, waarbij realiseren van een publiek belang centraal staat.

Per partij is sprake van een financieel en bestuurlijk belang. Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: vertegenwoordiging in het bestuur van een verbonden partij of het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

De onderstaande verbonden partijen zijn van toepassing:

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V.
2. N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
3. Holding Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. & Facilitair Bedrijf Zeeland B.V.
4. Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH)
5. Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland
6. Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland
7. Unie van Waterschappen
8. Stichting Minas en Middelen Meester

Nederlandse Waterschapsbank N.V.											
Vestigingsplaats	Den Haag										
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap										
Ingangsdatum	1954										
Participanten	Aandeelhouders: Staat der Nederlanden, 9 provincies en alle waterschappen.										
Publiek belang	Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen.										
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA), naar rato van het aantal aandelen heeft het waterschap hierin stemrecht (6%). Ieder aandeel A heeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.										
Financieel belang	Het waterschap is aandeelhouder van 6% van het nominale aandelenkapitaal (4380 aandelen A en 166 aandelen B). Op basis van het gestort aandelenkapitaal is er een financieel belang van 7,67%. De AVA heeft besloten over het resultaat van boekjaar 2018 weer dividend uit te keren in 2019. Vanaf 2012 was er geen dividend meer uitgekeerd omdat de bank eerst moest voldoen aan de kapitaaleisen van Basel III.										
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table border="0" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 1,507 miljoen</td> <td>€ 92,581 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 1,628 miljoen</td> <td>€ 85,168 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> <p>resultaat 2017 € 123,- mln (2016 € 107,- mln)</p>			Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 1,507 miljoen	€ 92,581 miljoen	31-12	€ 1,628 miljoen	€ 85,168 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen									
01-01	€ 1,507 miljoen	€ 92,581 miljoen									
31-12	€ 1,628 miljoen	€ 85,168 miljoen									
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.										

Nederlandse Waterschapsbank N.V.	
	Voldoen aan de Basel III-norm (leverage ratio 3%) in 2018.
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Geen
Risico's	Volgens de verwachtingen zullen de economische ontwikkelingen in Nederland voorlopig onder druk blijven. Dit heeft invloed op de ontwikkeling van de nettowinst en daardoor het versterken van het eigen vermogen.
Relatie met programma	Belasting- en algemene opbrengsten
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)										
Vestigingsplaats	Moerdijk									
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap									
Ingangsdatum	2010									
Participanten	Waterschappen: Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Rivierenland, Vechtstromen, Scheldestromen.									
Publiek belang	Duurzame oplossing op het gebied van het verwerken van zuiverings-slib tegen zo laag mogelijke kosten. Missie van SNB luidt: een voorbeeldfunctie bij de verwerking van zuiverings-slib. Zij garandeert continuïteit in slibverbranding met maximaal respect voor mens en milieu tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.									
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de Raad van commissarissen en de aandeelhoudersvergadering.									
Financieel belang	Waterschap Scheldestromen heeft vanaf 2010 t/m 2017 een aandeel van 7,8% in SNB. Door het uittreden van Waterschap Rivierenland is dit aandeel per 1-1-2018 7,97%. De waarde van de aandelen bedraagt € 354.014,-. Ter financiering is in de vorm van een storting in de agio-reserve een totaal bedrag van ruim € 7,9 miljoen (7,97%) ingebracht door waterschap Scheldestromen. Binnen de bedrijfseconomische resterende levensduur wordt de agioreserve terugbetaald. De agio bedraagt eind 2018 ruim € 4,1 miljoen.									
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 74,816 miljoen</td> <td>€ 5,153 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 58,562 miljoen</td> <td>€ 4,831 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2017 -€ 3,418 miljoen (2016 € 44,031 miljoen)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 74,816 miljoen	€ 5,153 miljoen	31-12	€ 58,562 miljoen	€ 4,831 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 74,816 miljoen	€ 5,153 miljoen								
31-12	€ 58,562 miljoen	€ 4,831 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	In 2016 is het ondernemersplan 2016-2020 vastgesteld met als hoofddoel het verwerken van slib op de meest duurzame wijze tegen de laagste prijzen. Om deze ambitie te verwezenlijken zet SNB in op drie belangrijke, met elkaar samenhangende hoofdstrategieën. Dit betreft het bezet houden van de slibverwerkingsinstallatie, innoveren vanuit een solide basis en de verdere verduurzaming van de slib(eind)verwerking.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen zoals o.a. de bezettingsgraad van de installatie.									
Risico's	Onderbezetting van de installaties									
Relatie met programma	Afvalwaterketen									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Lid Raad van Commissaris ing. G. van Kralingen Vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering ir. L.A. Mangnus									

Holding Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. & Facilitair Bedrijf Zeeland B.V.													
Vestigingsplaats	Middelburg												
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap												
Ingangsdatum	2004												
Participanten	Waterschap Scheldestromen												
Publiek belang	De Holding Facilitair Bedrijf Zeeland BV heeft als activiteit het behe- ren van de aandelen van Facilitair Bedrijf Zeeland BV. Ter beperking van risico's is gekozen voor een Holding waarin eventueel vermogen kan worden ondergebracht. Momenteel vinden er geen activiteiten plaats in de vennootschap												
Bestuurlijk belang	Waterschap bezit 100% aandelen / 100% stemrecht												
Financieel belang	Gestort aandelenkapitaal van twee maal € 18.000,-												
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 18.542,-</td> <td>€ 27.699,-</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 14.999,-</td> <td>€ 29.395,-</td> </tr> <tr> <td colspan="3">resultaat 2017 -€ 2.483,- (2016 -€ 1.664,-)</td> </tr> </tbody> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 18.542,-	€ 27.699,-	31-12	€ 14.999,-	€ 29.395,-	resultaat 2017 -€ 2.483,- (2016 -€ 1.664,-)		
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen											
01-01	€ 18.542,-	€ 27.699,-											
31-12	€ 14.999,-	€ 29.395,-											
resultaat 2017 -€ 2.483,- (2016 -€ 1.664,-)													
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Sinds november 2005 vinden er geen activiteiten meer plaats binnen de BV's.												
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Eind 2018 is besloten deze BV's op te heffen.												
Risico's	-												
Relatie met programma	Bestuur en Organisatie												
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Leden dagelijks bestuur												

Stichting (Gemeenschappelijke regeling) Het Waterschapshuis													
Vestigingsplaats	Amersfoort												
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling												
Ingangsdatum	2012 (Stichting 2005)												
Participanten	De waterschappen												
Publiek belang	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 22 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Techno- logie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samen- werking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven ge- richt op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.												
Bestuurlijk belang	Van elk deelnemend waterschap is één dagelijks bestuurslid afgevaar- digd in het algemeen bestuur van Het Waterschapshuis. Deze leden kiezen uit hun midden de voorzitter en de andere vier leden van het dagelijks bestuur.												
Financieel belang	Aan bijdrage voor 2018 is verantwoord € 533.164,-. Daarnaast is over 2017 € 68.840,- terug ontvangen.												
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,01 miljoen</td> <td>€ 0,4 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ - miljoen</td> <td>€ 0,6 miljoen</td> </tr> <tr> <td colspan="3">resultaat 2017 € - miljoen (2016 € - miljoen) Overschotten / tekorten worden direct verrekend met de deelnemers. Hierdoor een stelselwij- ziging in 2017.</td> </tr> </tbody> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 0,01 miljoen	€ 0,4 miljoen	31-12	€ - miljoen	€ 0,6 miljoen	resultaat 2017 € - miljoen (2016 € - miljoen) Overschotten / tekorten worden direct verrekend met de deelnemers. Hierdoor een stelselwij- ziging in 2017.		
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen											
01-01	€ 0,01 miljoen	€ 0,4 miljoen											
31-12	€ - miljoen	€ 0,6 miljoen											
resultaat 2017 € - miljoen (2016 € - miljoen) Overschotten / tekorten worden direct verrekend met de deelnemers. Hierdoor een stelselwij- ziging in 2017.													
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Meer concreet heeft HWH, als gezamenlijke ICT-dienst van de water- schappen tot doel om de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de wa- terschappen te verbeteren, de ICT-processen efficiënter te maken en kosten te besparen, de innovatieve slagkracht te vergroten, het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid te verster-												

Stichting (Gemeenschappelijke regeling) Het Waterschapshuis	
	ken en bredere facilitaire samenwerking van de waterschappen te stimuleren. Hiertoe zal HWH 2.0 verder uitgewerkt worden, met als doel het verminderen van de bijdragen van de deelnemers.
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen volgt alle HWH-programma's kritisch (nut en noodzaak).
Risico's	-
Relatie met programma	Bestuur en organisatie
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr.dr.s. A.J.G. Poppelaars

Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland										
Vestigingsplaats	Terneuzen									
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling									
Ingangsdatum	1-10-2012									
Participanten	De gemeenten Borssele, Goes, Kapelle, Tholen, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Hulst en waterschap Scheldestromen.									
Publiek belang	SaBeWa staat voor Samenwerking Belastingen en Waardebepaling en verzorgt de heffing en invordering van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.									
Bestuurlijk belang	Van elke deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van SaBeWa-Zeeland. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens het waterschap en 2 leden namens de gemeenten. De 3 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.									
Financieel belang	De kostenverdeelsleutels voor de deelnemers zijn: - uitvoering Wet onroerende zaken: aantal WOZ-objecten - onderdeel Heffen : het aantal aanslagregels - onderdeel Innen : het aantal aanslagregels De financiële bijdrage bedraagt in 2018 € 728.306,- (incl. terug ontvangen over 2017 € 377.187,-).									
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen(> 1 jaar)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,5 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 0,5 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> <p>Gerealiseerd resultaat 2017 € 0,4 mln (2016 € 0,4 mln)</p>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen(> 1 jaar)	01-01	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen	31-12	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen(> 1 jaar)								
01-01	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen								
31-12	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Optimaliseren van de processen.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal ondersteuning verlenen op basis van dienstverleningsovereenkomsten voor huisvesting, automatisering en financiën.									
Risico's	-									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert									

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	Medio 2013
Participanten	De 13 gemeenten in Zeeland, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen.
Publiek belang	De RUD-Zeeland voert in opdracht van de gemeenten, provincie en het waterschap VTH milieutaken en VTH Wabotaken uit. Ze moet deze taken professioneel, doelmatig en volgens landelijk vastgestelde kwaliteitseisen en dienstverleningsnormen vervullen. Het takenpakket van de RUD-Zeeland ziet er als volgt uit:

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland										
	<ul style="list-style-type: none"> - ketentoezicht op grond, bouwstoffen en afval; - VTH-taken Wabo voor BRZO- en IPPC-bedrijven; - VTH-taken Wabo waarvoor de provincie vóór 01-10-10 bevoegd gezag was; - VTH-taken Milieu voor bedrijven waarvoor de gemeente bevoegd gezag is; - Overige taken uit het landelijk basispakket. 									
Bestuurlijk belang	Van elke (15) deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van de RUD. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens de provincie, 1 lid namens het waterschap en 3 leden namens de gemeenten. Deze 5 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.									
Financieel belang	In 2018 is een bijdrage verantwoord van € 132.000,- (2016 € 160.591,-).									
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 20%;"></th> <th style="width: 40%; text-align: center;">Eigen vermogen</th> <th style="width: 40%; text-align: center;">Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td style="text-align: right;">€ 0,8 miljoen</td> <td style="text-align: right;">€ 0,1 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td style="text-align: right;">€ 0,8 miljoen</td> <td style="text-align: right;">€ 0,1 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> <p>resultaat 2016 € 0,2 mln (2015 € 0,2 mln).</p>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 0,8 miljoen	€ 0,1 miljoen	31-12	€ 0,8 miljoen	€ 0,1 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 0,8 miljoen	€ 0,1 miljoen								
31-12	€ 0,8 miljoen	€ 0,1 miljoen								
Beleidsvoornemens verbonden partij	Conform het bedrijfsplan het optimaliseren van de organisatie.									
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het waterschap zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Ing. H.C.L. de Smet									

Unie van Waterschappen										
Vestigingsplaats	Den Haag									
Rechtsvorm	Vereniging									
Ingangsdatum	1927									
Participanten	De waterschappen									
Publiek belang	De vereniging heeft tot doel de leden individueel en collectief bij te staan bij de vervulling van hun bestuurstaken. De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid, IPO, VNG en Europa.									
Bestuurlijk belang	Het waterschap heeft zitting in de ledenvergadering (voorzitters van alle waterschappen).									
Financieel belang	De bijdrage aan de vereniging wordt via een verdeelsleutel over de waterschappen verdeeld. In 2018 is een contributie van € 363.695,- verantwoord (2017€ 363.462,-).									
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 20%;"></th> <th style="width: 40%; text-align: center;">Eigen vermogen</th> <th style="width: 40%; text-align: center;">Vreemd vermogen (> 1 jaar)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td style="text-align: right;">-€ 0,7 miljoen</td> <td style="text-align: right;">€ 6,0 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td style="text-align: right;">€ 0,8 miljoen</td> <td style="text-align: right;">€ 5,7 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> <p>resultaat 2017 € 0,1 mln (2016 € 0,9 mln)</p>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen (> 1 jaar)	01-01	-€ 0,7 miljoen	€ 6,0 miljoen	31-12	€ 0,8 miljoen	€ 5,7 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen (> 1 jaar)								
01-01	-€ 0,7 miljoen	€ 6,0 miljoen								
31-12	€ 0,8 miljoen	€ 5,7 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	<p>In het Bestuursprogramma 2016-2018 (genaamd Verenigd in water) is het beleid op hoofdlijnen vastgesteld. Hierin wordt gestreefd naar een moderne en slagvaardige Unie van Waterschappen die zich richt op koers en strategie. Met aandacht voor moderne communicatie en educatie. In haar externe contacten wil de Unie en betrouwbare en zelfbewuste gesprekspartner zijn.</p> <p>In het bestuursprogramma is een aantal speerpunten benoemd: 1. Droge voeten;</p>									

Unie van Waterschappen	
	<p>2. Schoon water; 3. Wateroverlast (ruimtelijke adaptie); 4. Internationale opgave; 5. Duurzaamheid en energie.</p> <p>Daarnaast wil de Unie op een moderne wijze communiceren en aandacht geven aan educatie van jongeren (Jeugdwaterschap). Daarnaast streeft de Unie naar toegankelijke(digitaal) en transparante waterschappen.</p>
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.
Risico's	-
Relatie met programma	Bestuur en organisatie
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr. drs. A.J.G. Poppelaars

Stichting Minas en Middelen Meester													
Vestigingsplaats	Goes												
Rechtsvorm	Stichting												
Ingangsdatum	2000												
Participanten	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt (ZAJK), provincie Zeeland, ZLTO, ZMF en het waterschap.												
Publiek belang	<p>De stichting stelt zich ten doel de emissie van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu in Zeeland te verminderen door deze middelen in de landbouw efficiënter te gebruiken.</p> <p>Naast de uitvoering van concrete projecten doet MMM dienst als een afstemmingskader voor alle Zeeuwse projecten op het gebied van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen.</p> <p>De winst van de stichting zit vooral in het gezamenlijk optrekken om binnen de landbouw een zo groot mogelijke milieuwinst te behalen. Dit is niet alleen goed voor het milieu, maar ook goed voor het imago van de landbouw.</p>												
Bestuurlijk belang	Het waterschap is in het bestuur van de stichting vertegenwoordigd.												
Financieel belang	<p>Het waterschap draagt bij in de verschillende onderzoeksprojecten. Jaarlijks wordt een bijdrage betaald van € 5.000,-.</p> <p>Bij de oprichting is een voorschot/startkapitaal verstrekt van € 37.500,-.</p>												
Vermogen (jaarrekening 2017)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 72.842,-</td> <td>€ -,-</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 77.027,-</td> <td>€ -,-</td> </tr> <tr> <td colspan="3">resultaat 2017 € 4.185,-</td> </tr> </tbody> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 72.842,-	€ -,-	31-12	€ 77.027,-	€ -,-	resultaat 2017 € 4.185,-		
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen											
01-01	€ 72.842,-	€ -,-											
31-12	€ 77.027,-	€ -,-											
resultaat 2017 € 4.185,-													
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	-												
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	-												
Risico's	-												
Relatie met programma	Watersystemen												
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. G. van Kralingen												

4 Jaarrekening

4.1 Exploitatierekening naar programma's

Programma	(bedragen x € 1.000)	
	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Waterkeringen	10.668	10.617
Watersystemen	28.678	28.055
Wegen	5.629	5.670
Afvalwaterketen	24.374	24.257
Bestuur en Organisatie	25.129	25.798
Belasting- en algemene opbrengsten	-90.740	-91.660
Saldo netto kosten (nadeel)	3.738	2.737
Inzet reserves	-3.738	-3.577
Saldo / resultaat (voordeel)	0	840

In het jaarverslag (hoofdstuk 2) zijn de toelichtingen per programma opgenomen.

4.2 Begrotingsrechtmatigheid

Financiële beheershandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten vermeld die door de algemene vergadering zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.

De algemene vergadering heeft in de Financiële verordening bepaald dat voor overschrijdingen van de programma's tot en met 5% van de netto-kosten geen toestemming vooraf nodig is indien zij passen binnen het vastgestelde beleid. Het begrotingscriterium is verder uitgewerkt in de kadernota Rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV. In het Controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekening zijn de normen/richtlijnen uit de Kadernota overgenomen en nader geconcretiseerd. Er zijn in 2018 geen programma's waarvan de netto-kosten met meer dan 5% zijn overschreden.

4.3 Exploitatierkening naar kostendragers

4.3.1 Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën

In de nota kostentoerekening en onderbouwing tarieven is vastgelegd op welke wijze de kosten van primaire producten worden toegerekend aan kostendragers en categorieën.

De kosten van de programma's waterkeringen, watersystemen en wegen gaan in zijn geheel naar watersysteembeheer, op de kosten van rioleringsplannen na, die naar zuiveringsbeheer gaan.

De kosten van het programma bestuur en organisatie gaan voor een groot deel naar watersysteembeheer. Met name de kosten van beheer keur, vergunningen & meldingen gaan voor het grootste gedeelte naar watersysteembeheer. De kosten van vergunningen & meldingen afvalwaterketen, wabo adviezen, toezicht afvalwaterketen en een percentage van toezicht (25%)/handhaving algemeen (10%) gaan naar zuiveringsbeheer.

De kosten van belastingheffing en invordering worden direct aan de categorieën toegerekend. De kosten van bestuur en communicatie gaan voor 50% naar watersysteembeheer en voor 50% naar zuiveringsbeheer. Enkel de opbrengsten van beheer niet reglementaire taken komen alleen ten goede van watersysteembeheer.

De kosten (kapitaallasten) van verkiezingen worden rechtstreeks aan de categorie ingezetenen toegerekend evenals de kosten van kwijtschelding en oninbaar.

De opbrengsten van de dekkingsmiddelen precario, leges en retributies komen ten goede aan het watersysteembeheer.

De belastingopbrengsten komen rechtstreeks ten gunste van de categorieën, de opbrengst verontreinigingsheffing komt ten gunste van het watersysteembeheer.

Wat betreft de mutaties in de reserves kan worden opgemerkt dat de onttrekkingen en toevoegingen aan de tariefegalisatiereserves aan de categorieën worden toegerekend. Mutaties in de algemene reserve en mutaties in de overige bestemmingsreserves (afhankelijk van het doel waartoe ze gevormd zijn) worden gesaldeerd met de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

In het onderstaande overzicht is de verdeling naar de taken en categorieën opgenomen.

In rood zijn de kosten / in groen de opbrengsten opgenomen

Programma	Bedragen x € 1.000			Taken		Categoriekosten				
	Begroting	Begroting incl. wijz	Jaarrekening	Water Systeem beheer	Zuiverings-beheer	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur	Zuiverings-heffing
Waterkeringen	10.258	10.668	10.617	10.617						
Watersystemen	27.472	28.678	28.055	27.799	256					
Wegen	4.810	5.629	5.670	5.670						
Afvalwaterketen	23.888	24.374	24.257		24.257					
Bestuur en organisatie	22.856	23.155	23.871	17.456	6.414					
Totale kosten	89.284	92.504	92.470	61.542	30.927	0	0	0	0	0
Dekking kosten:										
Overige retributies	240	240	183	183						
Precario	2.100	2.155	2.153	2.153						
Opbrengst leges	200	200	456	456						
Toevoeging aan voorzieningen	65	65	72	36	36					
Onvoorzien	100	100	0							
Rente/vpb			10		10					
Dividend			0							
Inzet algemene- en bestemmingsreserves	862	3.738	3.577	2.836	740					
Totaal dekking	3.237	6.168	6.287	5.592	694	0	0	0	0	0
Totaal netto kosten	86.047	86.336	86.183	55.950	30.233	0	0	0	0	0
Categoriekosten:										
Kwijtschelding	1.334	1.334	1.195			617				578
Oninbaar	266	266	565			160	169	9		226
Verkiezingen	176	176	176			176				
Categoriekosten heffingen	2088	1798	1751			113	922	146	24	546
Tariefsegalisatiereserve	0	0	0			-230				230
Totaal categoriekosten	3.864	3.574	3.687	0	0	836	1.091	155	24	1.580
Te dekken door belastingen:	89.910	89.910	89.870	55.950	30.233	836	1.091	155	24	1.580
Totaal opbrengst zuiveringsheffing	31.890	31.890	32.241							32.241
Totaal opbrengst watersysteemheffing	58.019	58.019	58.468	682		17.628	28.176	11.789	193	
Totaal opbrengst belastingen	89.909	89.909	90.709	682	0	17.628	28.176	11.789	193	32.241
Jaarrekening totaal taak/categorie				55.268	30.233	16.792	27.085	11.634	169	30.661
Begroting totaal taak/categorie				55.246	30.158	16.574	26.850	11.635	188	30.158
Resultaat per taak/categorie			839	22	75	218	235	1	19	503

4.3.2 Toelichting op exploitatierekening naar kostendragers

Voor een toelichting op het verschil tussen de begroting inclusief wijzigingen en de jaarrekening wordt voor de programma's waterkeringen, watersystemen, wegen, afvalwaterketen en bestuur en organisatie verwezen naar de toelichtingen op de programma's in hoofdstuk 2. De kosten van waterkeringen, watersystemen en wegen gaan (nagenoeg) geheel naar watersysteembeheer, de kosten van afvalwaterketen gaan geheel naar zuiveringsbeheer.

De kosten van bestuur en organisatie worden verdeeld over watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. De personeelslasten zijn organisatiebreed nagenoeg gelijk aan wat is begroot. Uren worden verdeeld op basis van de werkelijk bestede uren, waardoor een verschuiving ten opzichte van de raming kan plaatsvinden.

De externe kosten zijn nagenoeg gelijk aan de voorziene externe kosten. Diverse opbrengsten welke ten gunste komen van watersysteembeheer zijn hoger uitgevallen dan geraamd, waaronder de opbrengsten van precario, leges en retributies. Ook zijn er verschillen in de activering van overheadkosten. Externe opbrengsten die ten gunste van zuiveringsbeheer komen zijn hoger door meer opbrengsten voor het verwerken van slib voor derden. Van de post onvoorzien is geen gebruik gemaakt.

Mutaties in de reserves betreffen mutaties in de algemene reserves (conform begroting en begrotingswijzigingen) en de mutaties in de overige bestemmingsreserves. Het merendeel van de overige bestemmingsreserves wordt rechtstreeks toegerekend aan het watersysteembeheer of het zuiveringsbeheer. De mutaties op de bestemmingsreserves innovatie, uitgestelde werken, assetmanagement en veilig werken lang de weg worden verdeeld over beide taken.

4.4 Bestemming van het resultaat

Hierna is het voorstel tot de bestemming van het positieve exploitatieresultaat van € 0,84 miljoen opgenomen. Om diverse toekomstige werkzaamheden in de komende periode uit te kunnen voeren zijn diverse bestemmingsreserves noodzakelijk van in totaal € 0,796 miljoen. De te vormen bestemmingsreserves worden in mindering gebracht op het resultaat van de betreffende algemene reserve. Het resterende saldo van € 0,044 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egalisatiereserves.

Taak / categorie	Resultaat 2018	Bestemming resultaat 2018
Algemene Reserves		
Watersysteembeheer	-22	-22
Af: aandeel bestemmingsreserves € 796		-665
Watersysteembeheer		-687
Zuiveringsbeheer	-74	-74
Af: aandeel bestemmingsreserves € 796		-131
Zuiveringsbeheer		-205
Egalisatiereserves		
Ingezetenen	218	218
Gebouwd	235	235
Ongebouwd	-2	-2
Natuur	-19	-19
Zuiveringsheffing	504	504
Egalisatiereserves		936
Totaal algemene- en egalisatiereserves		44
Bestemmingsreserves		
Uitgestelde werken		796
Totaal bestemmingsreserves		796
Totaal resultaat 2018	840	840

Toelichting te vormen bestemmingsreserve uitgestelde werken € 796.000,-:

Diverse beheer-/onderhoudswerkzaamheden, leveringen en diensten uit de begroting 2018 zijn niet (volledig) uitgevoerd in 2018. Gelijk aan voorgaande jaren wordt hiervoor een bestemmingsreserve "uitgestelde werken" gevormd. Vanuit deze bestemmingsreserve kan in 2019 de uitvoering plaatsvinden. Per programma betreft het de volgende posten:

- waterkeringen € 61.000,-
 - restant afschuiving talud kerncentrale en vervanging dekdelen zwemsteiger de Piet
- watersystemen € 178.000,-
 - opstellen bodemkwaliteitskaarten, opslag drainwater onder kleilaag, advies beleidsontwikkeling grondwater, Living Lab samenwerking met Provincie en gemeente, duiker Walcherse-/Middelburgseweg
- wegen € 296.000,-
 - restant bestrijding Japanse Duizendknoop, aanpassing Vogelweg, aanpassing fietspadberm Graauw-Paal en onderhoud verlichting
- studiekosten / traineeship € 261.000,-
 - studiekosten en traineeship voor 2 jaar

4.5 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten

bedragen x € 1.000

	Omschrijving	Begroting		Rekening
		primair	incl wijziging	
	<u>KOSTEN</u>			
A	Rente en afschrijvingen	23.999	23.853	23.507
B	Personeelslasten	36.464	37.282	36.454
C	Externe kosten (Goederen/diensten/bijdrage derden)	55.805	58.963	59.845
C	Toevoeging voorziening/onvoorzien	165	165	481
	Totaal kosten	116.434	120.263	120.287
	<u>OPBRENGSTEN</u>			
A	Financiële baten	180	180	224
B	Personeelsbaten	300	300	350
D	Externe opbrengsten Goederen/diensten/bijdrage derden	22.191	23.145	24.559
E	Waterschapsbelastingen	88.312	88.312	88.950
B/C	Interne verrekeningen Toerek. personeelslasten&overhead aan investeringen	4.589	4.589	3.467
	Totaal opbrengsten	115.572	116.526	117.549
	Saldo voor reserves	862 tekort	3.737 tekort	-2.737
	<u>RESERVES</u>			
	algemene reserves	-	-367	-367
	tariefegalisatiereserves	-	-	-
	overige bestemmingsreserves	862	4.105	3.944
	Totaal reserves	862	3.737	3.577
	Resultaat	0	0	Voordeel 840

De kostensoorten zijn als volgt bij het betreffende programma (gesaldeerd) opgenomen:

A: Rente en Afschrijving

B: Personeelslasten

C: Externe kosten

D: Externe opbrengsten

E: Waterschapsbelastingen

4.6 WNT

Per 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) van kracht geworden. De WNT is ook van toepassing op waterschap Scheldestromen. Het voor waterschap Scheldestromen toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000,-. Dit betreft het algemene bezoldigingsmaximum.

Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband.

De WNT bevat een openbaarmakingsverplichting (publicatie) in het financieel verslaggevingsdocument van de organisatie en inzending aan de (vak)minister van de bezoldiging van:

1. Topfunctionarissen;
In de wet is opgenomen dat secretarissen van waterschappen als topfunctionaris worden aangemerkt, omdat bij deze functie sprake is van leidinggeven aan de gehele organisatie. De bezoldiging stijgt niet uit boven het bezoldigingsmaximum.
Voor niet-topfunctionarissen in dienst van het waterschap die ten minste 12 kalendermaanden de functie van topfunctionaris hebben vervuld geldt eveneens een openbaarmakingsverplichting. Voor waterschap Scheldestromen is dit niet van toepassing.
2. overige functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het maximum;
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het bezoldigingsmaximum.
3. uitkeringen wegens het beëindigen van het dienstverband die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen uitkeringen die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.

Het onderstaande overzicht wordt in het kader van de WNT gepubliceerd:

Bezoldiging leidinggevende topfunctionaris

<i>bedragen x € 1</i>	A.P.M.A. Vonck
Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1-1 / 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging 2018	
Beloningen plus belastbare onkostenvergoeding	128.513
Beloningen betaalbaar op termijn	17.452
Subtotaal	145.965
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000
-/- onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Totale bezoldiging 2018	145.965
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1-1 / 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking	Ja
Bezoldiging 2017	
Beloningen plus belastbare onkostenvergoeding	120.797
Beloningen betaalbaar op termijn	16.163
Subtotaal	136.960
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000
Totale bezoldiging 2017	136.960

4.7 Balans met toelichting

Balans

Omschrijving activa en passiva	31-12-2018	31-12-2017
Activa		
Vaste activa:		
Immateriële vaste activa	7.262.242	8.236.194
Materiële vaste activa	273.546.126	257.585.050
Financiële vaste activa	16.931.588	17.388.073
Totaal vaste activa	297.739.956	283.209.317
Vlottende activa:		
Vorderingen	6.609.510	6.335.798
Vorraden	4.697.919	4.915.735
Overlopende activa	13.969.107	7.912.686
Liquide middelen	12.203	16.467
Totaal vlottende activa	25.288.739	19.180.686
Totaal activa	323.028.695	302.390.003
Passiva		
Vaste passiva:		
Algemene reserves	13.560.424	12.253.195
Tariefegalisatiereserves	645.511	475.265
Overige bestemmingsreserves	7.590.788	9.573.803
Resultaat	839.510	3.071.351
Totaal eigen vermogen	22.636.233	25.373.614
Voorzieningen	4.718.784	4.892.370
Langlopende schulden	255.941.154	238.210.055
Totaal vaste passiva	283.296.171	268.476.039
Vlottende passiva:		
Netto vlottende schulden < 1 jaar	28.545.013	19.346.785
Overlopende passiva	11.187.511	14.567.178
Totaal vlottende passiva	39.732.525	33.913.964
Totaal passiva	323.028.695	302.390.003

Toelichting op de balans

Waarderingsgrondslagen

De algemene vergadering heeft op 6 oktober 2011 de nota waardering en afschrijving van activa 2011 vastgesteld. Deze vormt de basis voor de waarderingsgrondslagen en afschrijvingstermijnen voor vaste activa. Deze nota heeft als ingangsdatum 1 januari 2011 en is niet van toepassing op investeringen die voor 1 januari 2011 gestart of afgerond zijn met uitzondering voor de beide hoofdkantoren en de werkplaatsen/loodsen IJzendijke en Hulst. Voor deze uitzonderingen zijn nieuwe grondslagen (afschrijven, rekening houdend met een restwaarde) vastgesteld.

De grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de onderscheiden posten en onderdelen zijn als volgt:

De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met eventuele subsidies, bijdragen van derden en bijdragen uit voorzieningen. Daarnaast zijn de jaarlijkse afschrijvingen op basis van geschatte economische levensduur (bij materiële activa) in mindering gebracht. Afschrijving van de activa vindt in de meeste gevallen vanaf het jaar na investering plaats.

Voor de soorten immateriële activa “bijdragen aan activa in eigendom van derden” en “overige immateriële activa” geldt in principe een afschrijvingstermijn van ten hoogste vijf jaar, tenzij voor deze soorten gemotiveerd een andere periode passender is.

Voor afschrijvingen op nieuwe investeringen geldt dat deze ingaan in het eerste jaar na gereedkomen, met uitzondering op het materieel van beheer centrale tractie, waarop vanaf de maand na aanschaf wordt afgeschreven.

De waardering van de financiële activa vindt plaats tegen kostprijs dan wel duurzaam lagere waarde. De waarde van het uitgezette bedrag in een garantieproduct wordt verhoogd met het gegarandeerde hogere rendement van dit product.

De waardering van de vorderingen, voorraden en liquide middelen vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs. De waardering van de kortlopende schulden vindt plaats tegen de nominale waarde. De arbeidsgelateerde voorzieningen per 31 december 2018 zijn gewaardeerd tegen contante waarde. De voorziening ‘toegezegde bijdragen’ tegen de werkelijk toegezegde bijdrage. Zowel de voorziening debiteuren als de voorziening belastingdebiteuren zijn in mindering gebracht op de vorderingen.

De langlopende schulden (leningen o/g) worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de aflossingen.

Ook voor de verantwoording in de rekening van baten en lasten (exploitatie) is de nominale waarde als grondslag gehanteerd. De baten en lasten van het boekjaar worden in de jaarrekening opgenomen, onverschillig of zij tot de ontvangsten en uitgaven in het desbetreffende boekjaar hebben geleid. De verliezen worden opgenomen zodra ze bekend zijn.

Activa**Vaste activa****Immateriële vaste activa**

Hierop zijn de bestedingen verantwoord in de projecten van onderzoek en ontwikkeling, bijdragen aan activa in eigendom van derden en overige immateriële vaste activa.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2018	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018
Onderzoek en ontwikkeling	809	54	333	530
Bijdragen aan activa in eigendom van:				
- Bedrijven	0			
- Openbare lichamen	5.602	-43	246	5.313
- Het Rijk	0			
- Overigen				
Overige immateriële activa	1.825	200	606	1.419
Totaal immateriële activa	8.236	211	1.185	7.262

Voor de investeringen die vóór 2011 in exploitatie zijn genomen zijn de oude afschrijvingstermijnen gehanteerd. Voor de investeringen na 2011 vindt de afschrijving plaats op grond van de door de algemene vergadering op 6 oktober 2011 vastgestelde nota waardering en afschrijving van activa 2011.

Onderzoek en ontwikkeling bestaat uit de volgende posten:

x € 1.000,-

Onderzoek en ontwikkeling	Boekwaarde 01-01-2018	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018
Eigen plannen watersystemen	722	54	245	530
Wateropgave algemeen 2013	52		52	0
Wateropgave algemeen 2014	82		41	41
Wateropgave algemeen 2015	169		56	112
Wateropgave algemeen 2016	248		62	186
Wateropgave algemeen 2017	171		34	137
Wateropgave algemeen 2018	0	54	0	54
Verwerkt slib	88		88	0
Ontwerpen en uitvoering slibgisting	88		88	0
Totaal	809	54	333	530

Verder wordt verwezen naar de betreffende paragrafen bij de toelichtingen op de programma's, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten en naar paragraaf 2.8 waarin een analyse op de investeringen is opgenomen.

Materiële vaste activa

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01- 2018	In-/des- investe- ringen	Subsidies	Verkoop	Afschrij- ving	Boekwaarde 31-12-2018
<u>Werken in exploitatie:</u>						
Gronden en terreinen	936	0	0	0	20	916
Vervoermiddelen	2.183	1.008	0	30	632	2.529
Machines, apparaten, werktuigen	3.463	603	0	24	652	3.390
Bedrijfsgebouwen	29.820	263	0	0	886	29.197
Woonruimten	0	0	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	194.932	0	0	0	14.827	180.105
Overige materiële vaste activa	550	138	0	0	169	519
Totaal werken in exploitatie	231.884	2.012	0	54	17.186	216.656
<u>Onderhanden werken:</u>						
Bedrijfsgebouwen	0	0	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	25.701	35.155	3.729	6	231	56.890
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0	0
Totaal onderhanden werken	25.701	35.155	3.729	6	231	56.890
Totaal materiële vaste activa	257.585	37.167	3.729	60	17.417	273.546

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn voor de oude investeringen gelijk aan de termijnen die de voormalige waterschappen hanteerden. Voor investeringen die na de fusie zijn gedaan wordt uitgegaan van de termijnen die in de nota waardering en afschrijving van activa 2011 zijn vastgelegd.

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de eerder genoemde paragrafen, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten.

Financiële vaste activa

Deze activa zijn gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2018	Mutaties In 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Kapitaalverstrekking aan bedrijven	6.495	-456	6.039
Leningen aan openbare lichamen	19	-	19
Overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer	10.874	-	10.874
Totaal financiële activa	17.388	-456	16.932

Kapitaalverstrekking aan bedrijven

De kapitaalverstrekkingen betreffen de in ons bezit zijnde deelnemingen (aandelen) in het Facilitair Bedrijf Zeeland (FBZ) en de Holding FBZ, de aandelen Nederlandse Waterschapsbank N.V., de aandelen en agio aandelen in SNB en verstrekte waarborgsommen.

In 2018 heeft een agio terugstorting plaatsgevonden van € 456.000,-. Dit betreft het afboeken van de afrekening over het boekjaar 2017 vanuit de agioreserve.

De financiële transacties, zoals verwoord in de risicoparagraaf, hebben voor waterschap Scheldestromen geen invloed op de waardering van de deelneming in SNB aangezien de oorspronkelijke aandeelhouders van SNB in dit specifieke geval waterschap Scheldestromen hebben gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade.

Leningen aan openbare lichamen

Dit betreft de stichting Minas Middelen Meester waaraan een voorschot is verstrekt. Voor verdere informatie wordt verwezen naar het hoofdstuk verbonden partijen.

Overige uitzettingen

In 2018 heeft geen "click" plaatsgevonden in het in 2007 uitgezette garantieproduct. In 2019 komt het product inclusief de bijgevoegde rendementen vrij.

Vlottende activa

De vlottende activa bestaan uit de kortlopende vorderingen (debiteuren), voorraden, overlopende activa en liquide middelen.

	x € 1.000,-	
Kortlopende vorderingen	01-01-2018	31-12-2018
Vorderingen op belastingdebiteuren	4.134	3.420
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	86	358
	2.116	2.831
Overige vorderingen		
Totaal	6.336	6.609

Vorderingen op belastingdebiteuren

De aanslagen 2018 zijn tijdig verstuurd en het invorderingstraject is tijdig opgestart. In de vordering is nog € 7.625,- begrepen voor aanslagen precariobelasting welke door het waterschap zelf opgelegd en geïnd worden (2017 € 526.000,-). Sabewa Zeeland voor de overige aanslagen € 4.595.000,-. Hiervan wordt € 1.180.000,- als dubieus opgenomen (voorziening belasting debiteuren).

Voorziening belastingdebiteuren

Aan de voorzieningen belastingdebiteuren heeft in het boekjaar een toevoeging plaatsgevonden van € 565.000,- (2017 € 232.000,-) voor de opgelegde aanslagen. Ten laste van de voorzieningen werd € 709.000,- (2017 € 176.000,-) aan vorderingen oninbaar verklaard. Deze stijging houdt verband met een inhaalslag afboekingen over oude belastingjaren.

De specificatie per 31-12-2018 van de belastingdebiteuren is als volgt:

	x € 1.000,-				
Jaar	Eigenaren	Gebruikers	Bedrijven	Overige	Totaal
t/m 2013	87	230	40	101	458
2014	82	229	34	8	353
2015	110	272	230	-	612
2016	117	366	69	-	552
2017	150	487	11	-	648
2018	440	1.447	86	4	1.974
Voorzieningen	-223	-794	-163	-	-1.180
Totaal	763	2.237	307	113	3.420

Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen

Betreft vorderingen in het kader van werken fietspad Ruitersplaatweg (€ 186.000,-), fietspad Kortgene-Colijnsplaat (€ 134.000,-) en diverse kleinere vorderingen voor verrichte werken.

Overige vorderingen

De grootste posten zijn het aandeel in de kosten van de gladheidbestrijding (€ 1.205.000,-), leges (€ 185.000,-), retributies (€ 235.000,-), Evides inzake energiekosten MBR (€ 55.000,-), afrekening BOB (€ 450.000,-), RWS beschoeiing A58 (€ 68.000,-), vergoeding personeel fietspad Goes-Kattendijke (€ 219.000,-) en overige (€ 413.000,-).

Van de kortlopende vorderingen (exclusief belastingdebiteuren Sabewa) was per balansdatum € 163.000,- direct opeisbaar en € 3.026.000,- niet direct opeisbaar.

Van het saldo staan eind februari 2019 nog vorderingen open voor een totaalbedrag van € 508.000,- (excl. belastingdebiteuren Sabewa). Hiervan heeft € 212.000,- betrekking op de retributie zoetwater Tholen. Het is op dit moment niet waarschijnlijk dat er vorderingen oninbaar zijn.

Vorraden

Op de balans wordt het saldo van de opgebouwde strategische grondvoorraad verantwoord onder de voorraden. In 2018 werd voor € 552.000,- gronden aangekocht en voor € 246.000,- gronden verkocht/geruild. Daarnaast werd voor € 524.000,- aan waarde overgebracht naar de projecten. De (aanschaf)waarde van de in voorraad zijnde gronden bedraagt per 31 december 2018 € 4.698.000,- (31-12-2017 € 4.916.000,-).

<u>Overlopende activa</u>	01-01-2018	af	bij	31-12-2018
Nog te ontvangen uitkeringen van:				
Europese Unie	3.777	3.761	4.042	4.058
Rijk	325	325	54	54
Provincie	-	-	49	49
Overige openbare lichamen	997	154	656	1.499
Nog te ontvangen bedragen: overige	2.660	2.494	7.830	7.996
Vooruitbetaalde bedragen	153	153	313	313
Totaal	7.912	6.887	12.944	13.969

Nog te ontvangen uitkeringen

Het saldo betreft voornamelijk POP3-subsidies (EU). Van de overige openbare lichamen zijn nog bijdragen van de gemeenten Schouwen-Duiveland, Terneuzen en Goes te ontvangen.

Nog te ontvangen bedragen

In de overige te ontvangen bedragen zijn tevens begrepen de afrekening met Sabewa Zeeland met betrekking tot de ontvangsten van € 5.720.000,- en door Sabewa nog op te leggen aanslagen 2018 voor € 1.516.000,-. Verder zijn hier nog te ontvangen bedragen opgenomen voor op te leggen retributies € 220.000,- en nog te ontvangen van de Project Organisatie Waterveiligheid (POW) € 228.000,-.

Vooruitbetaalde bedragen

Dit betreft kosten die betrekking hebben op 2019 (voorschot T-tags/ abonnementen) en in 2018 zijn betaald.

Liquide middelen

x € 1.000,-

<u>Liquide middelen</u>	01-01-2018	31-12-2018
Kas	2	1
Bank	14	11
Totaal	16	12

De kas betreft het saldo van de kas in Middelburg. De bank betreft het saldo van de ING-rekening.

Drempelbedrag schatkistbankieren

Het drempelbedrag schatkistbankieren bedraagt € 873.000,- (0,75% van de begrote bruto exploitatiekosten).

Het bedrag dat in het kader van dit drempelbedrag buiten 's Rijks schatkist is gehouden:

1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
€ 88.000,-	€ 211.000,-	€ -	€ 735.000,-

Het drempelbedrag is niet overschreden in 2018.

Passiva**Eigen vermogen**

x € 1.000,-

Algemene reserves	Saldo 01-01-2018	Resultaat 2017	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2018	Voorstel bestemming res 2018	Saldo 31-12-18 na bestemming
Watersysteembeheer	11.481	332	331	44	12.100	-687	11.413
Zuiveringsbeheer	603	644	36		1.283	-205	1.078
Veerse Meer	169		44	36	177		177
Totaal algemene reserves	12.253	976	411	80	13.560	-892	12.669

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2017 is € 331.760,- toegevoegd aan de algemene reserve watersystemen en € 644.470,- aan de algemene reserve zuiveringsbeheer.

De interne vermeerdering aan de algemene reserve Veerse Meer betreft het overbrengen van het resultaat van 2017 van het samenwerkingsverband Veerse Meer vanuit de algemene reserve watersysteembeheer voor een bedrag van € 44.000,-.

Bij de tweede begrotingswijziging is € 331.000,- toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer en € 36.000,- toegevoegd aan de algemene reserve zuiveringsbeheer.

x € 1.000,-

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	Saldo 01-01-2018	Resultaat 2017	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2018	Voorstel bestemming res 2018	Saldo 31-12-18 na bestemming
<u>Watersysteemheffing:</u>							
Ingezetenen	235	-12		230	-7	218	211
Gebouwd	518	652			1.170	235	1.405
Ongebouwd	-13	20			7	-2	5
Natuurterreinen	57	34			91	-19	72
<u>Zuiveringsheffing</u>	-322	-524	230		-616	504	-112
Totaal tariefegalisatiereserves	475	170	230	230	646	936	1.581

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat van 2017 is € 170.246,- aan de tariefegalisatiereserves toegevoegd. Verder is in 2018 € 230.000,- aan de tariefegalisatiereserves ingezetenen onttrokken en € 230.000,- aan de tariefegalisatiereserve zuiveringsheffing toegevoegd.

X € 1.000,-

Overige bestemmingsreserves	Saldo 01-01-2018	Resultaat 2017	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2018	Voorstel bestemming res 2018	Saldo 31-12-18 na bestemming
Kapitaallasten fietsplan Zeeuws-Vlaanderen	4.944			140	4.804		4.804
Kapitaallasten extra afslag A58 bij Goes	575			29	546		546
Damaanzetten OS-kering/kanaal Zuid-Beveland	167				167		167
Peilbesluit Veerse meer: steigers	169				169		169
Zandsuppletie Sophiastrand	417				417		417
Groot onderhoud waterkeringen	165				165		165
Overname waterkeringen Rijkswaterstaat	204				204		204
Uitgestelde werken en diensten 2017	955	1.925		2.857	23		23
Uitgestelde werken en diensten 2018					0	796	796
Walcherseweg-Middelburgse weg	432			20	412		412
Cultuurhistorische duikers	450			232	218		218
Zichtbaarheid	16				16		16
Innovatie	180			71	109		109
Zorgplicht	325			325	0		0
Assetmanagement	371			29	342		342
Veilig werken langs de weg	105			105	0		0
Depotbeheer	100			100	0		0
Totaal overige bestemmingsreserves	9.575	1.925	0	3.908	7.591	796	8.386

Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, kapitaallasten fietspaden

Deze reserve is gevormd om de toekomstige kapitaallasten van het fietspadenplan 2009-2013 Zeeuws-Vlaanderen te dekken. Bij de jaarrekening 2012 is daartoe uit de reserve afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen een bestemmingsreserve van € 5.500.000,- gevormd. Ter dekking van de kapitaallasten in 2018 van de inmiddels aangelegde fietspaden is € 140.000,- aan de reserve onttrokken.

Kapitaallasten aansluiting A58 bij Goes

In de 2^e wijziging van de programmabegroting 2014 is voor de toekomstige kapitaallasten voor de bijdrage van het waterschap in de aanleg van een extra aansluiting op de A58 bij Goes een bestemmingsreserve gevormd. Het hiermee gemoeide bedrag van € 583.000,- is onttrokken uit de bestemmingsreserve Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, algemeen. De aanleg van de aansluiting is in 2017 afgerond. Een eerste termijn van de bijdrage is betaald in 2016, een voorschot op de tweede termijn is eind 2017 overgemaakt. De afrekening van de bijdrage heeft in 2018 plaatsgevonden. Omdat de projectkosten lager uitvielen, daalde ook de waterschapsbijdrage. De kapitaallasten van € 29.000,- zijn onttrokken uit deze reserve.

Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal door Zuid-Beveland

Deze bestemmingsreserve betreft de verkregen afkoopsommen in verband met de overdracht van beheer, onderhoud en eigendom van de waterkeringen van het Kanaal door Zuid-Beveland met omliggende wegen, waterlopen en bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6171 / 31011336 (€ 966.196,-) en in verband met de overdracht van beheer, onderhoud en eigendom van de damaanzetten van de Oosterscheldekering met bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6541 / 31011335 (€ 251.919,-).

Beide overeenkomsten zijn afgesloten tussen Rijkswaterstaat Zeeland en voormalig waterschap Zeeuwse Eilanden. In 2010 werd hieraan voor achterstallig onderhoud € 82.000,- en voor regulier onderhoud € 11.250,- onttrokken.

Vanaf 2011 resteert dan nog voor achterstallig onderhoud € 167.284,- en voor regulier onderhoud (gewenningsbijdrage) € 757.967,-. De gewenningsbijdrage bedraagt jaarlijks € 42.000,-. Conform de Nota weerstandsvermogen, reserves en voorzieningen is het restant (€ 715.967,-) van de gewenningsbijdrage toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer.

Het deel voor het achterstallig onderhoud wordt extra bij de programmabegroting of via apart voorstel beschikbaar gesteld. Dit was in 2018 niet aan de orde.

Peilbesluit Veerse Meer: steigers

Op 24 februari 2010 is de samenwerkingsovereenkomst met Rijkswaterstaat (RWS) ondertekend. Rijkswaterstaat financiert maatregelen die voortvloeien uit het peilbesluit Veerse Meer 2008 - 2012 waaronder de aanpassing van aanlegsteigers tot een bedrag van € 168.550,-. In 2018 is niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Zandsuppletie Sophiastrand

Van Rijkswaterstaat is op basis van een aanvullingsovereenkomst een bedrag van € 417.000,- ontvangen voor de uitvoering van een tweede zandsuppletie op het Sophiastrand Noord-Beveland. De eerste zandsuppletie is door en op kosten van het Rijk uitgevoerd. Voor de toekomstige uitvoering van de suppletie is van het in 2013 ontvangen bedrag een bestemmingsreserve gevormd.

Groot onderhoud waterkeringen

In 2014 is voor groot onderhoud aan de bekleding van waterkeringen een bestemmingsreserve gevormd. In 2018 is niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat

In 2014 is van een verkregen afkoopsom een reserve gevormd voor toekomstig onderhoud aan de overgenomen waterkeringen. In 2018 is niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Uitgestelde werken en diensten 2017

Deze reserve is gevormd in de loop van 2017 en deels bij de bestemming van het jaarresultaat 2017. Begin 2018 is bij de 1^e begrotingswijziging het volledige bedrag beschikbaar gesteld. De geplande werkzaamheden uit 2017 zijn in het jaar 2018 nagenoeg geheel uitgevoerd. In deze bestemmingsreserve is nog € 23.000,- blijven zitten ten behoeve van de schermen tegen wortelgroei in de duinpaden. Dit werk zal in 2019 worden afgerond.

Walcherseweg- Middelburgse weg

De herinrichting van de Walcherseweg/Middelburgseweg start begin 2019. Het meest efficiënt is om de herinrichting uit te voeren in combinatie met het groot onderhoud. De voorbereidingen van dit werk zijn gestart in 2017. In de tweede begrotingswijziging 2017 is een bestemmingsreserve gevormd van € 470.000,-. In 2018 is € 20.000,- onttrokken voor dekking van de gemaakte voorbereidingskosten.

Cultuurhistorische duikers en sluizen

In 2017 is een start gemaakt met de voorbereiding van het herstellen van cultuurhistorische duikers in Meliskerke en in Poortvliet. In 2018 is gewerkt aan Oosthavensluis, Sluis Kloosterzande en Biervliet. Daarnaast is aan de Beaufortsluis gewerkt. Het werk aan de Beaufortsluis is in 2018 nog

niet geheel afgerond en er zijn lagere kosten uitvoering Cultuurhistorische duikers. Daarom is een deel van de bestemmingsreserve doorgeschoven naar 2019. Bekeken wordt welke projecten nog uitgevoerd kunnen worden naast de afronding van de Beaufortsluis.

Zichtbaarheid

Naar aanleiding van het communicatieplan 2015-2019 is de wens uitgesproken om via bebording bij goed zichtbare waterschapslocaties de zichtbaarheid van het waterschap in het Zeeuwse landschap te vergroten. Hiertoe is bij de bestemming van het resultaat 2015 een bestemmingsreserve gevormd van € 60.000,-. In 2016 is € 20.000,- aan deze reserve onttrokken, in 2017 is € 24.000,- uitgegeven. In 2018 is niet over (een gedeelte van) de bestemmingsreserve beschikt.

Innovatie

In 2015 is voor de uitvoering van innovatie een bestemmingsreserve gevormd van € 370.000,-. In 2016 is € 124.000,- uit de reserve onttrokken, in 2017 is er € 66.000,- uitgegeven aan innovatie en in 2018 € 71.000,-. Voor verdere informatie over innovatie wordt verwezen naar de toelichting bij het programma bestuur en organisatie.

Zorgplicht

Naar aanleiding van het nieuwe waterveiligheidsbeleid met het gewijzigde toezicht dat in 2017 van kracht is geworden, is er voor de implementatie zorgplicht primaire waterkeringen een bestemmingsreserve gevormd van € 500.000,-. In 2017 is hiervan € 175.000,- ingezet en aan de bestemmingsreserve onttrokken. Besloten is om de implementatie op te nemen in het lopende organisatie-ontwikkeltraject. De bestemmingsreserve valt daarom in 2018 volledig vrij.

Assetmanagement

In de Strategienota 2015-2019 is opgenomen dat assetmanagement voor zuiveringstechnische werken wordt doorontwikkeld tot op certificeerbaar niveau (ISO55000) in 2020. De andere programma's maken een start met de implementatie hiervan. Om hier invulling aan te geven is in 2016 een GAP-analyse gemaakt voor de hele organisatie, waarin duidelijk wordt op welke onderdelen het waterschap moet ontwikkelen bij het implementeren van assetmanagement. Vanuit het resultaat 2016 is een bestemmingsreserve gevormd van € 375.000,-. In 2017 is € 4.000,- aan deze reserve onttrokken en in 2018 € 29.000,-. In algemene zin is dit bedrag in 2018 besteed aan externe ondersteuning en advisering. Er heeft onder meer een 'college' assetmanagement voor het managementteam plaatsgevonden en een groep medewerkers is getraind om processen vast te leggen. Door het aanpassen van de planning is in 2018 minder aan externe ondersteuning voor assetmanagement uitgegeven dan verwacht.

Veilig werken langs de weg

In de waterschapsbestekken worden eisen gesteld aan aannemers ten aanzien van bebakening en bebording van de voertuigen om de veiligheid van de weggebruiker te waarborgen. Deze eisen komen voort uit landelijke richtlijnen. Het is noodzakelijk ook onze eigen voertuigen aan te passen, het gaat hierbij om een aantal van ongeveer 30. Een belangrijke aanpassing is dat de bussen van kantonniers (vast) en auto's van opzichters (demontabel) tijdens werkzaamheden zijn uitgerust met een actieraam. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 is hiertoe een bestemmingsreserve gevormd. Het werk is in 2017 aanbesteed doch de producten konden niet meer in 2017 worden geleverd. Het geraamde bedrag is in 2018 geheel uitgegeven aan actieramen voor op de auto's van kantonniers en opzichters van de afdeling Wegen.

Depotbeheer

In 2018 zijn 6 partijen grond afgezet in een grootschalige bodemtoepassing (GBT). Hiervoor is onder meer gebruik gemaakt van de in 2016 gevormde bestemmingsreserve depotbeheer uit 2016.

Vreemd vermogen**Vorzieningen**

x € 1.000,-

Vorzieningen	Saldo 01-01- 2018	Rente Toevoe- ging	Interne Vermeer- deringen	Externe vermeer- deringen	Externe vermin- deringen	Saldo 31-12- 2018
Arbeidsgerelateerd						
Voormalig personeel	422	4	11		384	53
Ingegane pensioenen personeel	287	4	2		23	270
Pensioenen bestuurders	3.997	62	262		179	4.142
Wachtgelden bestuur	186	2	-22		68	98
Overige						
Toegezegde bijdragen			156			156
Totaal voorzieningen	4.892	72	408	0	654	4.719

Voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen

In totaal is aan de voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen een rente bijgeschreven van € 72.000,-. Het totale saldo van deze voorziening bedraagt op basis van een contante waarde berekening per 31-12-2018 € 4.719.000,- en is in 2018 gedaald met circa € 0,17 miljoen.

Vorzieningen voormalig personeel

De werkelijke uitkeringen en het risico daarop in verband met tijdelijk aangesteld personeel zijn in deze voorziening opgenomen.

In 2018 is een bedrag van € 384.000,- aan WW-verplichtingen ten laste van deze voorziening gebracht. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 11.000,-.

Voorziening ingegane pensioenen personeel

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van voormalig personeel waarvan de diensttijd in het verleden niet in aanmerking kwam voor (ABP-)pensioenen. Dit betreft die oud-personeelsleden welke in het verleden alleen (veelal) in de zomermaanden werkzaam waren voor de diverse polderbesturen of waterschappen.

De provincie heeft voor deze categorie oud-personeelsleden een regeling vastgesteld, waardoor deze ook recht kregen op een ouderdoms- of nabestaandenpensioen. Aan uitkering is dit jaar € 23.000,- betaald. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 2.000,-.

Voorziening pensioenen bestuurders

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van huidige en voormalige bestuurders. De uitkeringen en eventuele overdracht komen ten laste van deze voorziening. In 2018 is ten laste van deze voorziening € 179.000,- uitgekeerd. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 262.000,- in verband de opbouw van de pensioenrechten.

Voorziening wachtgelden bestuur

Deze voorziening is gevormd voor de wachtgeldrechten van huidige en voormalige bestuurders. Aan wachtgeld is in 2018 € 68.000,- uitgekeerd. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in een verlaging met € 22.000,- in verband met een stijging van de rekenrente.

Overige voorzieningen

Dit betreft een toegezegde bijdrage in het project "POP3 Waterhouderij Walcheren". Dit op basis van een subsidiebeschikking van december 2018 vanuit de Provincie Zeeland aan de subsidieontvanger. Betrokkenheid van het waterschap bij dit project is van belang in relatie tot het veiligstellen, ontwikkelen en optimaal benutten van zoetwatervoorraden in de grond.

De toezegging is opgenomen in een voorziening omdat de betaling op een later moment plaatsvindt op basis van werkelijk gemaakte kosten.

Langlopende schulden

	x € 1.000	
Schulden > 1 jaar	01-01-2018	31-12-2018
a. Obligatieleningen van:		
1. andere openbare lichamen	0	0
2. overigen	0	0
b. Onderhandse leningen van:		
1. openbare lichamen	20.000	20.000
2. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
3. binnenlandse banken en overige financiële instellingen	218.210	235.941
4. binnenlandse bedrijven	0	0
5. overige binnenlandse sectoren	0	0
6. buitenlandse instel., fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	0	0
c. door derden belegde gelden	0	0
d. derivaten op vaste schulden	0	0
e. langlopende financiële lease verplichtingen	0	0
f. waarborgsommen	0	0
Totaal	238.210	255.941

In 2018 werd voor een totaal bedrag van € 17.269.000,- afgelost. De aflossingen betreffen, naast een viertal jaarlijkse aflossingen (totaal € 2.269.000,-), de aflossing van 1 fixe geldlening van € 15.000.000,- met een looptijd van 2 jaar tegen een rentepercentage van 0,1%. Daarnaast zijn 2-nieuwe vaste geldleningen afgesloten. Eén voor een bedrag van € 15.000.000,- met een looptijd van 10 jaar tegen een rentepercentage van 1,04% en één voor een bedrag van € 20.000.000,- met een looptijd van 3 jaar tegen een rentepercentage van 0,0%. De gemiddelde rentelast in 2018 bedraagt 1,98%.

Per saldo te financieren in 2018:

+ investeringen (netto)	€ 33 miljoen
- afname financiële vaste activa	€ - miljoen
- ontvangen aan afschrijvingen	€ - 18 miljoen
+ vlottende activa (voornamelijk stijging nog te ontvangen)	€ 6 miljoen
+ mutatie (afname) reserves/voorzieningen & resultaat 2018	€ 3 miljoen
+ aflossingen vaste geldleningen	€ 17 miljoen
- toename kortlopende schulden (o.a. negatieve banksaldi)	€ - 9 miljoen
+ afname voorschotten (ontvangen 2017/2018, uitgave 2017/2018)	€ 3 miljoen
Totaal per saldo te financieren	€ 35 miljoen

In 2018 is € 4.896.874,- als rentelast voor vaste geldleningen in de exploitatie verantwoord. De leningenportefeuille bestaat op 31 december 2018 uit 15 leningen.

In 1999 zijn 4 lineaire roll-over leningen afgesloten met een looptijd van 20 jaar. De rente van deze leningen is gebaseerd op 6-maands euribor. Het restantbedrag van deze leningen bedraagt op 31 december 2018 € 7,9 miljoen.

Om het risico van een te hoge korte rente af te dekken is destijds een cap gekocht op 5%.

De koopsom van de cap (€ 3,6 miljoen) is destijds niet direct betaald maar wordt verrekend met een opslag op de te betalen rente. Per balansdatum is de contante waarde van de in de toekomst te betalen opslagen € 168.109,-.

De premies worden gedurende de restant looptijd van de leningen met de rente betaald waarbij bij de laatste aflossing er geen verplichtingen meer bestaan en de rentecap ook is afgewikkeld. Hierbij wordt de kostprijs-hedge-accounting gehanteerd.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

x € 1.000,-

Netto vlottende schulden < 1 jaar	01-01-2018	31-12-2018
a. Overige kasgeldleningen	-	-
b. Derivaten op kortlopende geldleningen	-	-
c. Negatieve bank- en girosaldi	6.337	13.740
d. Schulden aan leveranciers	10.708	12.348
e. Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies	2.295	2.445
f. Overige	7	12
Totaal	19.347	28.545

De toename van de kortlopende schuld is het resultaat toename van het kortlopende rekening-courant krediet met € 7 miljoen en schulden aan leveranciers (incl. belastingen) met € 2 miljoen (zie ook per saldo te financieren). In 2018 is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van korte financiering in verband met de negatieve rente.

x € 1.000,-

Overlopende passiva	01-01-2018	Af	bij	31-12-2018
a. Voorschotten van:				
Europese Unie	-			-
Rijk	4.319	1.772	404	2.951
Provincie	402	402	309	309
Overige openbare lichamen	144	-	-	144
b. vooruit ontvangen bedragen	150	150	38	38
c. Nog te betalen bedragen: overige	9.552	7.748	5.942	7.746
Totaal	14.567	10.072	6.693	11.188

- De voorschotten per 31 december 2018 betreffen subsidies van Rijkswaterstaat in werken in het kader van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) en Ruimte voor de rivier (RVR); van de provincie een bijdrage voor de Sloeweg; van overige openbare lichamen een bijdrage via de Unie van Waterschappen voor de implementatie van de Omgevingswet.
- De vooruit ontvangen bedragen zijn diverse posten ontvangen in 2018 waarvan de opbrengst betrekking heeft op 2019 (huren/retributies).
- De grootste posten in de nog te betalen kosten betreffen de rente over langlopende geldleningen (€ 3.402.000,-) en werken/diensten waarvoor nog geen factuur ontvangen is (€ 2.475.000,-). Daarnaast zijn hier de rechten van personeel bestaande uit vakantiegeld en eindejaarsuitkering/IKB (€ 20.000,-) en vakantierechten (€ 1.849.000,-) verantwoord.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Van de meerjarige inkoopcontracten zijn de contractverplichtingen boven de Europese drempelwaarde in onderstaande overzicht opgenomen. Voor deze contractwaarden zijn de Europese aanbestedingsregels van toepassing. De verplichting is opgenomen voor het volledige bedrag waarover het contract is afgesloten. De hele contractwaarde is in de oordeelsvorming van de accountant betrokken. In de contractwaarde zijn de vaste kosten (verplichting) opgenomen, voor de raamcontracten is de waarde niet meegenomen omdat dit afhankelijk is van de afname. Bij de inkooppakketten flexibele arbeid, advies & onderzoek en transport is om voornoemde reden dan ook geen waarde opgenomen in onderstaande tabel.

Hoofdcategorie inkooppakket	Totaal (excl. BTW)
Facilitair	10.982.218
Automatisering en telecommunicatie	1.941.593
Flexibele arbeid	-
Advies en onderzoek	-
Transport	-
Gebouwen en gebouw gerelateerde installaties	486.198
Niet gebouw gerelateerde installaties en openbare ruimten	6.586.500
Totale contractwaarde (volledige looptijd)	19.996.509

Gronden, deel uitmakend van inlagen of direct gelegen achter de zeeweringen, en overige gronden, die niet nodig zijn voor de taakuitoefening, zijn in de balans niet gewaardeerd.

Het waterschap staat garant voor het rekening-courantkrediet van het Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. (€ 60.000,-) en geldleningen (rekening-courant van de Unie van Waterschappen maximaal € 2.000.000,- en lening tegen 2,7% ten behoeve van kantoor ad € 6.013.268,13) tot het bedrag van het procentuele contributie aandeel (AV 23 maart 2017).

Verplichtingen (gesloten overeenkomsten) ten aanzien van grondaankopen waarvan de akte passeert in 2019 blijken niet uit de balans. Het betreft diverse aankopen tot een bedrag van € 1.455.958,41 en een te ontvangen bedrag van € 104.923,61.

4.8 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant (BTB)

A. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Waterschap Scheldestromen te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van Waterschap Scheldestromen op 31 december 2018 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit en de Beleidsregels toepassing WNT;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen zoals opgenomen in het normenkader 2018 dat is vastgesteld door de Algemene Vergadering op 12 december 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2018;
- 2 de exploitatierekening naar programma's, naar kostendragers en naar kosten- en opbrengstensoorten over 2018;
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.
- 4 de bestemming van het resultaat, begrotingsrechtmatigheid en de Wet Normering Topinkomens.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het normenkader 2018 dat is vastgesteld door de Algemene Vergadering op 13 december 2018 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Scheldestromen zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.202.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het controleprotocol WNT 2018.

Wij zijn met de Algemene Vergadering overeengekomen dat wij aan de Algemene Vergadering tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen, die groter zijn dan € 100.000, rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een

leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarverslaggeving andere informatie, die bestaat uit:

- de inleiding;
- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- de besluiten jaarverslaggeving 2018;
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Dagelijks Bestuur en de Algemene Vergadering voor de jaarrekening

Het Dagelijks Bestuur van het Waterschap Scheldestromen is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het Dagelijks Bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen van het waterschap zelf, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het Dagelijks Bestuur van het waterschap tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Dagelijks Bestuur van het waterschap noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De Algemene Vergadering is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Waterschapswet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant

professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het normenkader 2018, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Dagelijks Bestuur van het waterschap en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren van de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Algemene Vergadering onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Goes, 7 mei 2019

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

Was getekend
drs. A.R.M. Peelen RA

5 Besluiten jaarverslaggeving 2018

DE ALGEMENE VERGADERING VAN WATERSCHAP SCHELDESTROMEN;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 7 mei 2019, nr. 2019017645;

Gelet op artikel 104 van de Waterschapswet;

B e s l u i t :

1. Het jaarverslag en de jaarrekening 2018 vast te stellen;
2. Tot het verstrekken van een krediet van € 148.932,- voor de aankoop van primaire waterkeringen (op basis van een doorlopend krediet waarvan formalisatie achteraf plaatsvindt 2011010062)
3. Het jaarrekeningresultaat van € 839.508,- als volgt te bestemmen:

- Vorming van de volgende bestemmingsreserves:		
- Uitgestelde leveringen en diensten 2018	€	796.000,-
- Toevoeging/onttrekking aan de tariefegalisatiereserves:		
- toevoeging watersysteemheffing ingezetenen	€	218.124,-
- toevoeging watersysteemheffing gebouwd	€	234.579,-
- onttrekking watersysteemheffing ongebouwd	€	- 1.948,-
- onttrekking watersysteemheffing natuurterreinen	€	- 18.962,-
- toevoeging zuiveringsheffing	€	503.657,-
- toevoeging aan algemene reserves		
- onttrekking algemene reserve watersysteembeheer	€	- 686.568,-
- onttrekking algemene reserve zuiveringsbeheer	€	<u>- 205.374,-</u>
Totaal toe te voegen aan algemene- en egalisatiereserves	€	43.508,-
	Totaal	<u>€ 839.508,-</u>

Aldus besloten in de vergadering van de algemene vergadering van waterschap Scheldestromen van 6 juni 2019.

, dijkgraaf

, secretaris directeur

6 Bijlage 1: Kerngegevens

Algemene kengetallen	
Oppervlakte beheergebied	190.273 ha
Aantal gemeenten in beheergebied	13
Aantal inwoners	383.100
Aantal leden algemene vergadering	30
-Ingezetenen	23
-Natuur	1
-Ongebouwd	3
-Gebouwd	3
Aantal leden dagelijks bestuur inclusief Dijkgraaf	6

Waterkeringen		Wegen	
Aantal dijkringen	8	Lengte wegen	3.890 km
Lengte primaire waterkeringen	495 km	80 km wegen	140 km
Lengte regionale waterkeringen	569 km	60 km wegen	3.363 km
-droge regionale waterkeringen	409 km	Lengte fietspaden	362 km
-natte regionale waterkeringen	160 km	Aantal kunstwerken	3.934
Kunstwerken	363	Lengte singelbeplanting	413
Strandhoofden/dammen	233	Aantal bomen	125.000
Havendammen	9		

Watersystemen		Zuiveringstechnische werken	
Lengte waterlopen	12.510 km	Lengte rioolpersleiding	
-primaire waterlopen	2.799 km	(incl. vrijverval)	581 km
-secundaire waterlopen	8.091 km	Rioolgemalen	156
-tertiaire waterlopen	1.068 km	Zuiveringsinstallaties	16
-geen legger water	622 km	Verwerkingscapaciteit	
Poldergemalen op buitenwater	52	zuiveringsinstallaties	811.550 v.e.
Onderbemalingen op binnenwater	50	Slibontwateringsinstallaties	4
Stuwen handbediend/vast	1.095		
Stuwen geautomatiseerd	170		
Duikers (indicatief)	61.506		

Algemeen	x € 1.000	
	Begroting 2018	Rekening 2018
Exploitantiebudget (kosten)	€ 120.263	€ 120.287
Afschrijvingen	€ 18.715	€ 18.603
Personeelslasten	€ 37.282	€ 36.454
Aflossingen op geldleningen	€ 17.269	€ 17.269
Boekwaarde vaste activa per 1-1-2018b/31-12-2018r	€ 292.644	€ 297.740
Saldo algemene en bestemmingsreserves per 1-1-2018b/31-12-2018r	€ 19.238	€ 21.797
Saldo voorzieningen per 1-1-2018b/31-12-2018r	€ 4.584	€ 4.719
Restant schuld langlopende leningen per 1-1-2018b/31-12-2018r	€ 238.210	€ 255.941
Opbrengst waterschapsbelastingen	€ 88.312	€ 88.950
Overige opbrengsten	€ 28.214	€ 28.599
Aantal formatie-eenheden (fte's) 2018	444,6	434

7 Bijlage 2: Lijst met afkortingen

ABP.	: Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AOW	: Algemene Ouderdoms Wet
ARBO	: Arbeidsomstandigheden
ATS	: Afvalwater Transport Systeem
BBP	: Beleids en Beheer Producten
BBP	: Binnenlands Bruto Product
BBV	: Besluit Begroting en Verantwoording
BOB	: Beheer en Onderhoud Bebouwd Gebied
BREF	: Best Available Techniques Reference Document
BRZO	: Besluit Risico's Zware Ongevallen
BT	: Baker Tilly
BTW	: Belasting Toegevoegde Waarde
CAB	: Commissie Aanpassing Belastingstelsel
EEP	: Energie-efficiency Plan
EMU	: Economische Monetaire Unie
FBZ	: Facilitair bedrijf Zeeland
FIDO	: Wet Financiering Decentrale Overheden
Fte	: Fulltime equivalent
GBP	: Groen Beheer Plan
GBT	: Grootschalige Bodemtoepassing
GGOR	: Gewenst Grond- en Oppervlakte waterregime
HWBP	: Hoogwater Berschermings Programma
HWH	: Het Waterschaps Huis
ICT	: Informatie- en communicatie Technologie
IKB	: Individueel keuze budget
ILT	: Inspectie voor Leefomgeving en Transport
IPO	: InterProvinciaal Overleg
IPPC	: Integrated Pollution Prevention en Control
I&W	: Infrastructuur en Waterstaat
KRW	: Kader Richtlijn Water
MER	: Milieu Effect Rapportage
MIP	: Meerjaren Investerings Programma
MJA-3	: Meerjaren Afspraak Energie Efficiency
MJP	: MeerjarenPerspectief
MMM	: Stichting Minas en Middelen Meester
MVI	: Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
NRW	: Normering Regionale Waterkeringen
NWB	: Nederlandse Waterschaps Bank
OAS	: Optimalisatie Afvalwater Systemen
OI	: Ontwerpinstrumentarium
OLO	: Omgevingsloket online
PAS	: Programma Aanpak Stikstof
PDCA	: Plan Do Check Act
PWO	: Planvorming Wateropgave
RUD	: Regionale Uitvoerings Dienst
RVR	: Ruimte voor de rivier
RWA	: Rook en Warmte Afvoer
RWS	: Rijkswaterstaat
RWZI	: Riool Water Zuiverings Installatie
SaBeWa	: Samenwerking Belastingheffing en Waardebepaling
SAZ+	: Samenwerking afvalwaterketen Zeeland
SGBP	: Stroomgebied Beheer Plan

SNB	:	N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
SVI	:	Slibverwerkingsinstallatie
SWO	:	Stedelijke Wateropgave
UvW	:	Unie van Waterschappen
VE	:	Vervuilingseenheid
VNG	:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VTH	:	Vergunningverlening, toezicht en handhaving
WABO	:	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WBI	:	Wettelijk Beoordelings Instrumentarium
WBP	:	Water Beheer Plan
WB. 21	:	Waterbeheer 21 ^e eeuw
WNT	:	Wet normering topinkomens
WOZ	:	Wet Waardering Onroerende Zaken
WW	:	Werkloosheids Wet
ZAJK	:	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt
ZLTO	:	Zeeuwse Land- en tuinbouw Organisatie
ZMF	:	Zeeuwse Milieu Federatie